

70 LET
PD LJUBLJANA - MATICA

10 1963

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XIX | Okt.

VSEBINA:

UVODNA BESEDA	465
BELI KRIZ	
Francé Avčín	465
KAM NAS VODI POT?	
Tonček Strojín	470
SREČNA GORA	
Nadja Fajdiga	472
MRZLO SONCE NAD KANGTEGO	
Zoran Jerín	476
RAZVOJ SLOVENSKE PLANINSKE KARTO-	
GRAFIJE	
France Planína	481
SMARNA GORA V OGLEDALU ČASA	
Vilko Mazi	485
PLANINSKA DRUŽINA TOMINŠKOV	
Dr. Jože Pretnar	489
DR. JOSIP TOMINŠEK, UREDNIK PLANIN-	
SKEGA VESTNIKA	
Evgen Lošin	494
RAZVOJ TURNEGA SMUČANJA	
Ivo Marsel	499
V OPOMBO NAŠIM MARKACISTOM	
Stanko Kos	500
PRVI KLIN V SLOVENSKEM STEBRU	
Pavel Kunaver	503
DRUŠTVENE NOVICE	507
OBČNI ZBORI	510
IZ PLANINSKE LITERATURE	517
RAZGLED PO SVETU	521
ZVEZNI NAGRADNI NATEČAJ	520

NASLOVNA STRAN:

ZASNEŽENE STRMINE TRIGLAVA (MALI TRIGLAV) — Foto Jaka Čop, PD Jesenice

PRILOGA:

NA SAMOTNEM RAZGLEDIŠČU (Alpski pečevnik, zadaj Zelarica) — Foto Stanko Hribar

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaestkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročilna, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in kliseje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

Tovarna dušika Ruše

Proizvaja in dobavlja:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljava in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal — Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

Kisik in acetilen

za rezanje in varjenje kovin

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Brzovjavni naslov: Azot Maribor, telefon: Maribor 80-108 in 80-128, teleprinter: 03312

Železniška postaja: Ruše — Industriški tir.

Tekoči račun: NB Maribor 604-11
1-185

Uvodna beseda

Z letošnjim letom stopa Planinsko društvo Ljubljana-matica v sedemdeseto leto svojega obstoja. Planinci se tega jubileja še posebej spominjamo, saj nam v svoji kroniki hrani vse trdote neizprosnega boja za obstanek slovenskega naroda in priča o navezanosti našega človeka na gore, na domačo grudo.

Koliko je bilo storjenega v vseh teh letih, poroča kronika društva in hranijo platnice Planinskega Vestnika, še več pa vedo povedati oni, ki so planinstvu vseskozi stali ob strani.

Na tem mestu se moramo spomniti tudi tistih, ki jim danes ni več dano gledati lepote naših gor, za katere so se borili v domovinski vojni, tistih, ki jim je ob nesrečni uri v gorah prenehalo biti srce življenja in zlasti onih, ki so pred sedemdesetimi leti že čutili isto potrebo kot danes mi — hoditi v gore in delati za planinstvo!

Ob tem slavlju pa so nam pogledi uperjeni tudi v prihodnost, ki jo izročamo naši planinski mladini. Samo njej bomo izročili vsa pozitivna izročila, ki so planinsko organizacijo toliko časa ohranila zdravo in kremenito. Pričakujemo, da bo iz vrst mladinskega odseka vzkli nov rod, ki bo znal ceniti prave vrednote planinskega življenja v vedno bolj steh-niziranem svetu. Ni lahka naloga prilagajati planinskemu izročilu vsakodnevne spremembe in dosežke človeškega duha. Zaupajmo planinski mladini, kot so ji zaupale že starejše generacije in se niso zmotile.

Naše naveze so že stale na vrhovih Himalaje, Kavkaza in Centralnih Alp. To ni bil naš enkratni cilj, to je šele začetek naše poti! Na vrhove svetovnih gorstev prihajamo z zamu- do zaradi tistih, ki so z vojno vihro pre- prečili načrte starejših generacij.

Planinstvo se je vedno štelo kot kulturni pojav v naši sredini. Brazda naše kulturne tvornosti še čaka skorajšnje setve. Kulturno-literarnemu odseku preostajajo še lepe naloge. Tudi tu še imamo kulturno planinsko pomlad, ki na tako plodni njivi, kot je pla-

ninska kultura, mora biti samo lepa in bogata.

Narava in tek časa sta nam ustvarila svoj- stveno prednost in kapital, ki so ga drugod že s pridom všteli v gospodarstvo dežel. Od- primo oči in pretchtajmo njih izkušnje.

Število planinskih postojank, zavetišč in pla- ninskih steza z majhnimi izjemami zadostuje, čeprav ob največji sezoni godrnjamo. Vendar za nekaj nedelj v letu ne bomo gradili novih koč in bivakov. Za lepo urejeno slovensko pokrajino naj gre! Potrebno bo še regulirati gospodarska vprašanja, medsebojne dajatve in položaj rednih in amaterskih delavcev v planinstvu ter še nekaj vprašanj organizacij- skega značaja. S tem si bomo ustvarili pod- lago za še lepši razvoj.

Ljubljanska številka Planinskega Vestnika naj opozori vse ljubitelje gora na sedemde- setletno obdobje, ki je poteklo, na uspehe in težave, na ljudi, ki so utirali pota, po katerih danes hodimo in zremo v prihodnost.

Beli križ

Razmišljanje v gozdu

Francè Avčič

Gaudium est adire fontes puros

Titus Lucretius Carus: De rerum natura IV, 2

Radost je pristopiti k čistim studencem

Lukrecij: O naravi stvari IV, 2

Brezmejna tišina leži v gorski dolini, ko z lovcem stopava proti koči. Brez orožja greva. Počivat grem, gledat, poslušat, uživat to, kar je od vsega lova najtrajnejše: samoto. Sa-

planinski vestnik

70 let slovenskega planinstva

V somrak jesenskega večera ...

Foto: Ernest Adamič

moto Kota, te pozabljene doline, meni naj-
lepše, kar jih poznam v gorah.

Vsepovsod tišina. Le žalobni klici črne žolne se stapljajo s šumenjem slapu v zatrepu, ki ga je polna vsa dolina. Težko tišči izpod sivega neba nad gozdove, listič se ne gane, perot ne prhne. Blaženi mir paradiža! Mir, balzam bolnemu srcu, eliksir trpinčeni duši, pogoj vsem zbranim mislim, osnova vsem velikim dosežkom duha. Blagoslovljena samota! Nič velikega ne dosežeš brez miru, ne ustvariš brez samote. »Danes je zelo težko biti sam, ker imamo ure. Ali ste kdaj videli svetnika, ki bi nosil uro?« je dejal (genialni) Picasso. Tako svetniki, ti srečni nihil habentes et omnia possidentes. Čas pa je človekova iznajdba. Le on šteje leta. Zato se stara le on. Tiho koraka lovec, brez besedi. Vsi pravi lovci so taki, v gozdu so tihi, kot je gozd sam. Tako slišijo, vidijo, čutijo, mislijo. Daleč nekje je zlokobno presekalo gorski mir. Brnelo je, zavijalo, glodalo, rezalo. Žaga, a nič več tista počasna, umerjena, ki je rezala, kar je človek rabil za hišo in hlev, za ogenj in zibel. Novodobna visokozmogljiva motorna žaga je, tista, ki na veliko podira gozd po svetu za industrijo, za izvoz, za devize. Za devize, to vsem političnim sistemom tako zaželjeno papirnato prekletstvo, ki uničuje gozdove vse bolj in bolj. Na vrsti so Kanada, Afrika, Sibirija, Brazilija. Moderni človek ne pozna več odpovedi, vedno več ga je in več in več hoče. Žene se, a ne ustvarja več. Drvi, a ne pride več z mesta, kot veverica v bobnu. Najlaže je seči po devize v gozd. A vsako drevo je za obče življenje na Zemlji dragocenejše od človeka, ki ga je posekal. Človek gozda ne razume več. Gozdna tišina je izgubila svoj blagodejni vpliv na človekovo dušo, človek ne zna več in noče biti tih in sam, raje se utaplja v hrupu in trušču. Zato tudi ne ustvarja več, le gradi še. Zato se človeštvo iz množice posamičnih osebnosti staplja v brezoblično, brezosebno gmoto, ki ne zna in noče več samostojno misliti. Brezrazredna družba, prav in pravilno, toda nikar brez-osebne! Gozd je pradomovina človekova, srce narave, domovanje močnih bitij. Kjer pada gozd, tam raste puščava. Ni je živali, ki bi bila tako nora, da bi uničevala dobrino, ki od nje živi. Le homo sapiens je tako moder, da to počenja. Če umre gozd, bo za njim tudi človek, sprva duševno, zatem telesno.

Z gozdom gospodarijo dandanes ljudje izza pisalne mize, nič več človek izza pluga. (Spe-

cialisti mislijo, da vrše dobro v malem, delajo pa zlo v velikem. Le delček življenja poznajo, resda dobro, pot do celote pa jim je zapečaten. V tem, v enotirnih možganih je nevarnost vseh zgolj strokovnjakov.) Zoologu je slavec le eden izmed ptičev iz razreda vrabcev. Vse drugače resnično veliki duhovi. Newton je odkril veličastno nebesno mehaniko nocte dieque incubando. Le tako so se mu vse niti strnile v eno samo, vse brezskrajno veselje povezujočo božansko zakonitost. Specialisti pa so v službi človeštva premagali modrost. Ugovorov ne trpe. V gozdu od samih dreves nočejo več videti gozda: že 150 let sprevrtačajo človeku naravne, zdrave, biološko uravnovešene pragozdove v svoje brezdušne monokulture, te puste tovarne hlobovine, te enolične njive za les. Narava pa ima za vsako ped svoje zemlje prav tisto rastlinico, drevo ali glivico, ki spada prav tja. Zato je zdravo vse, kar ustvari. Prepletanje raznovrstnega drevja v naravnem gozdu ni zgolj naključno. Nasprotno, stroga zakonitost je, resda nastala po metodi poskusa in napake, edini po kateri dela narava, toda preko dolgih milijonov let. Divjad v monokulturah ne more živeti, taki gozdovi so zanjo življenjsko mrtvi. V njih živi le, če jo hrani človek sam — zase seveda. Umirajo polnovredne živali za malo vredne ljudi. Niso žrtve njihove lakote, temveč človekove zabave in trgovine. V partizanih so nas učili, da je vsakršna trgovina nemoralna. Naivni intelektualci sem si to dobro zapomnil. Danes vidimo na vsak korak, kako prav so govorili. Tudi pri nas. Homo comercialis homini lupus, slej kot prej. Merkur je bil pravzaprav bog tatov.

V vse višjih tonih je vreščalo, pa hipno utihnilo. Nekaj je hreščec zastokalo, težko zgrmelo na gozdno tlo. En hloed več, eno gozdno življenje manj: prav kot bi rekel Zlatoust »Pavlihe«, tega odrczavega slovenskega informatorja: »S slehernim drevesom, ki je fuč, odrežejo človeštvu košček pljuč...« Z vsakim starim drevesom, ki ga podre, z vsakim močvirjem, ki ga izsuši, z vsako lepoto narave, ki jo požrešni človek požre s svojimi stroji za svoje stroje, si uniči košček duše in izpridi košček telesa. Človek, ta animal instrumentificium, je stroju sprva naložil svoje telesne napore. Potlej je od stroja zahteval natančnost svojih del. Sedaj mu odriva še svoje intelektualne operacije, višek svoje dejavnosti. Manj delati, manj misliti, to mu je

novi ideal. In kaj bo dosegel? Okrnclo telo pa suhe možgane. Kogar bogovi hočejo kaznovati, tega udarijo s slepoto. Stara je ta resnica.

V somrak jesenskega večera je vedro zagostolela pesmica: gozdni jereb je zapel, žagi nakljub, vsem žagam nakljub. Ljubezen v pesmi, pesem v ljubezni, tem sladkem strupu življenja, ki brez njega ni življenja. Dante je verjel, da je moč ljubezni, ki edina zamore gibati Sonce in zvezde. »Nikoli ni zadosti rož, nikdar v ljubezni ni prevroč« pove jasna jerebova kitica. Govorna sredstva živali daleč presegajo človekova. Le malo govora z jezikom in ustnami, a si vendarle vedo povedati vse, kar jih navdaja. Polne skrivnosti so živali človeku, kajli vse bolj se jim odlojuje. »To kar človeka loči od živali, je kaj malo v primeri s tem, kar žival že je,« pravi Jean Rostand. Le kako je talc jatica drobcehni strnadov vedela, kdaj in kam morajo v letu zaviti natančno vsi hkrati? Vendar, tudi takle prikupen ptiček mori stokrat na dan. Roparska žival je, toda kdo to ni na tem svetu?

Človek živali ne rezume več. Biološko sam še ves žival se je spčal z božanstvom, a pri tem ni postal bog, temveč zmenè, poncsrečena žival, ki se je obrnila sama vase, pa ne vidi več studencev življenja vsenaokrog samega sebe, svoj lastni ujetnik je in suženj. Suženj svojega urejevateljskega besnila, ki hoče vsako stvar zavarovati s številko in imenom zakleniti v varen predalček. Naposled sta mu številka in ime važnejše od stvari same. Pravijo, da loči človeka od drugih živali to, da je žival, ki se smeje; predvsem pa žival, ki ustvarja: v svet vnaša stvari, ki jih tam ni bilo. Ne bi nikdar bilo, saj jih narava ne potrebuje. Čudovite so po svoje te stvari, res je, a njih resnična koristnost človeštvu je več kot dvomljiva. V dobrem stoletju si bo moderni človek napravil vso življenskost svojega rodu vseh časov. Svoje mrtve tehnike pač ne zna uporabljati v resnično korist svoje rase, ampak z njo vse bolj uničuje živo naravo. V treh, štirih stoletjih, računajo, bo degeneracija, to ostro selekcijsko orodje narave, pri vsej najvišji civilizaciji s človeštvom opravila, če se ne bo brž spametoval in vrnil v njeno naročje. Ves njegov blestivi tehnični svet mu ne bo mogel prav nič več pomagati. Prepozno bo. Kajti tehnika ni zdravilo, temveč zgolj orjaški ortopedski aparat vsak dan

duševno in s tem telesno vse bolj in bolj invalidnega človeštva.

Če se hočemo rešiti, je le ena pot: Poleg najvišjega znanja se bo treba zopet učiti navadnih starih življenjskih modrosti, zopet prisluhniti veliki vseobsegajoči naravi. Šele ko bo človek znova sposoben dojeti lepoto jasne noči, bo spet zdrav.

Pa je živel ta človek milijone let od tistega usodnega trenutka, ko je v pradavni džungli neko žival preblislila iskra razuma, da ji je kosmata roka segla po kamnu, prvem orodju. Spoznala je: pod kamnom bo lobanja jamskega medveda prej počila kot pod pestjo! Sedaj pa naj človek samega sebe uniči v par stoletjih?

Smrtne bolezni našega časa: kuga konformizma, virus civilizacije in bacil naveličanosti delujejo zanesljivo, kot lovke polipa segajo čez vso navidezno pestrost monotonega modernega življenja. V teh časih vse nižje duševne bede, vse večje moralne revščine, je le eno zdravilo: navdušenje, entuziazem, sicer bo kmalu zmagal vsemogočni moderni bog, bog nespameti. No, narava si bo za človekom, to svojo najgenialnejšo napako, brž opomogla. Tisoč let, dve, če bo treba, pa bo vse, kot je bilo: zemlja povsod zelena, vode povsod prozorne, zrak povsod čist, živali povsod svobodne, staro ravnovesje zopet vzpostavljeno.

Dospela sva, lovec je tiho odklenil svoje malo svetišče. Vstopil je, jaz pa sem ostal zunaj na klopici. Bolj in bolj se je temnilo, vse nižje se je spuščal oblačni strop. Stene Rjavine so že utonile v sivini. Nekaj morečega je legalo nad dolino. Tedaj se je zganilo, na vsem lepem, brez opozorila. Završalo je v dalji, tam izpod Pekla se je zagnalo v dolino, hladno, zlovcšče. Nenaden val mrzlega zraka je zaoral v temačni gozd, da se je skrivilo bukovje, upognila smreka, vzdrhtel macesen. Strah in trepet sta zajela vse živo. Tesnoba je stisnila prsi. Jekleno sivi svod se seseda prav v dolino.

Tedaj rumenkast preblisk, dolgo za njim teman, grozč zvok. Grom, daleč za Triglavom nekje. Pa zopet svit, to pot že bliže, že svetleje. Stejem sekunde do groma. Oster je že zvok, nič več samo v oblakih: tresčilo je, nekam v grebene Cmira, Vrbanove, Begunjskega vrha. Nevihta s severozapada, piše meteorolog na Kredarici. Te so najhujše. Vse že diši po toku in razelektritvi. Vse se svetlika, vsakič drugače: vijoličasto rdeče, žvep-

leno zelenkasto, fosforno modrikasto, žareče belo. Ples plamenov, igra svetlob, slovesni ognjemet. Grom za gromom, tako hitro, da jih odmevi vežejo v en sam veličasten pošastno grmeč orkester. Prelestno je. Zakaj človek ne more vse življenje ostati vsaj malo otrok, da bi se še mogel čuditi. Vsaj malo mlad, da bi še mogel ljubiti. Res čudijo se le otroci, res ljubijo le mladi. Stari vedo, kaj je ljubezen. Zato in takrat so stari.

Sedaj, suh prasket vsenaokrog, silovit udarec ostro za njim, belo žareča svetloba, duh po ozonu in žveplu; razklano nebo: prva strela, prva iskra med zemljo in nebom. Prav blizu nekje. In že druga, tam tretja, slepeči stebri vsepovsod! Kam upreti pogled sredi padajočih ognjcv? Silovit tresk me požene pod napušč. Uboge smreke, ubogi macesni, ti zeleni kolarji gorskega časa. Mnogo vas bo padlo nocoj, toda kaj je to v primeri s človekovo žago. Narava si gozd vselej le ustvarja, tudi ko uničuje previsoko zrasla drevesa.

Kako grandiozno je dogajanje v blisku! Prasketajoči pilotni sunek iz oblaka tipaje pripravljiva pot razelektritvi, prav blizu tal se odloči za najbližjo mu pot najmanjšega upora — prav kakor ljudje. Po njej potem švigne iz zemlje v nebo ognjeni steber glavnega udara, sto tisoč amperov razbije atome zračnega kanala v žarečo ionizirano plazmo, silovit udarni zvočni val se počene iz nje vsenaokrog, še drugič, še tretjič, desetkrat če treba, vselej po istem bliskovnem kanalu. Zakaj vse to, zakaj prav tako, kdo bi vedel? Premnog »kako« smo že izrgali naravi, nobenega njenega »zakaj« še do kraja. Mar vemo, kaj je elektrika in zakaj je? Bomo sploh kdaj res vedeli?

Prve kaplje, redke in težke! Debele, da dvigajo pesek, kjer padejo. Vem: nevarni nevihtni vrtinčasti valjar oblakov nad nami je mimo, sedaj pride voda, zdaj zdaj se predre velik zbiralnik nad zemljo. Kot bi se zrušil jez, se ulije, da je vse ena sama vodna zavesa, blesteča se v soju slepečih udarcev. Voda, vsepovsod voda, ta pravir življenja, njegovo pravo domovje. Če hočeš življenje razumeti, poglej v vodo. Kljub dežju venomer treska, vsenaokrog. Nevihta, kot je še nisem doživel — tik koče to pot! — v gorah — zopet v polno, kar tla je streslo!

Vidim: Kugy in Tožbar tam pod Stenarjem nekje se stiskata pod previs. Ob vsakem blisku se stari vodnik pobožno prekriža pred ognjeno smrtjo.

Vsenaokrog pada ogenj, povsod vonj po smrti. Ne vzdržim več, izpod strche moram, na prosto. Pa če zadene? Vedel ne bom, bliska ne videl, treska ne slišal, žeja po absolutnem je večja od strahu pred našo večno spremljevalko. Saj le izpopolnitev, nujna dopolnitev življenja je smrt, prirodna njegova sestavina in višek. Saj jo na tihem pričakuješ vse življenje. Ti je elektrofiziku možen lepši odhod kot v očiščujočem žaru nebeškega bliska? Pelerino čez glavo in ven v naliv! Božansko je. Tu si, izvorna resnica narave, tik okrog mene, nikdar ti ne bom bliže, kar hočeš, napravi z menoj. Da bi razumel zgradbo zadnje travnate bilke, bi moral poprej razumeti ves svet. Svetovi so se morali roditi in razbiti, da je lahko zacvetela najmanjša cvetica. Kako naj te potem res razumem, blisk, kako naj atom res razume vesolje, delček celoto? In kaj bi pridobil? Mar ne bi bilo, kot če bi odprl telo ljubljenemu živemu bitju. Bi ga potem še ljubil, še tako kot prej, ko nisem vedel? Ljubezen je slepa, mora biti slepa.

Naenkrate ropot povsod naokrog, po strehi, po drevju, po plašču, kot s tisoči bobnov. Listje je zvrtničilo skozi zrak, dve ptici sta prhnili iz teme pod napušč in nasršeni obsedeli pri človeku. Le v največji nuji se žival zateče k njemu, pa če jo je on sam ranil. Ve, da jo le njegova nadmoč lahko reši, če hoče. Seveda, ubilo bi ju: toča, kot oreh debela! Vodno zaveso s strehe je zamenjala ropotajoča ledena. Vse vdolbine se polnijo z belino, po pobočju se kotali zrnje neurja. Neznosno postaja, tako bije, zopet pobegnem pod streho. Lovce strmi skozi vrata. Kaj neviht, da je že videl, ampak tale nocoj, saj to je prava divja jaga, sam sodni dan.

Bobnanje toče, zvenec činclo strel, violine vetra v drevju. Potem pa iznenada še udarec kot veliki sklepni akord — in orkester narave utihne, kot da mu je skrivna taktirka na mah odrezala vse instrumente. Le še daljnji odmevi groma, le pohlcvcn dežek še pada na belino v gozdu, prekrito z zeleno preprogo odbitega bukovega listja. Nenadno, kot je bilo prišlo, tako je odšlo.

Zdajci se tema razpolovi. Nevidna roka potegne za vrvco meglene zaveso: velikanski oder se odpira, ogromna črna kulisa se pne v zvezdnato nebo: Rjavina, moja gora! Vse dalje se umika zastor. Odrska luč trepereče bliskavice iz odhajajočih oblakov osvetljuje temno steno od vrha do tal. Kaj vidim, je resnica ali privid? Na dolgem vršnem gre-

benu se v odbliskih beli perjanica čipkastih megla. Pod njo lebdi v bledosrebrni svetlobi prek celega tisočmeterskega ostenja orjaški bel križ. Navpik tam, kjer sva z Darotom nekoč plezala čez severno steno naravnost navzgor ter gori ukradla glavno njeno skrivnost; in povprek tam, kjer smo ji izvili najskrbnejše skrivno tajno: veliki pas polic vse izpod Pekla tja do Srednje špice, pa na drugi strani zopet nazaj: Kugyjeve police bogov, prenesene z Viša v Vzhodne Julijce.

Bolj in bolj se razmika zastor, ves Kot je že na pozornici, šibkejši in šibkejši so odbliski bežeče nevihte. Ostaja le še svetloba začuda svetlo žarečih zvezd. Beli križ ledenih zrn v počeh in po policah pa sveti v njih soju vsevdilj. Dolgo strmim, oči se ne morejo odtrgati, tako neresnično je vse. Tiho stopim med tople, trepetajoče odseve ognja. Skozi okno skopojno diha noč. Mirno je v meni, vse srečno in hvaležno. Le enkrat si mlad: ko si mlad in pa vse življenje, če si planinec in lovec. Le tako te ne more doleteti najstrašnejša vsch obsodb: da bi ostal sam, star in brez ljubezni. Narava ti vselej ostane.

Drugega dne sva zvedela, da je tisto noč toča pobila pol Gorenjske in pol Koroške. Beli križ z Rjavine je bil legel na tolikrat trpinčeno slovensko zemljico.

Kam nas vodi pot?

Tonček Strojín

Sredi preteklega desetletja je bilo, ko smo pri planinskih društvih pričeli ustanavljati mladinske odseke. Vse se je začelo v mnogoobetajočem duhu in rezultati so na dlani.

Kaj smo si postavljali za cilj: Mladino v gore! To smo nedvomno dosegli. Število obiskov gora in planinskih izkaznic je poskočilo. Pravim planinskih izkaznic. Ali to ne kaže še na kaj drugega?

Mladino smo hoteli pritegniti tudi v planinska društva oz. v mladinske odseke.

O tem, kako smo uspeli ali naj bi uspeli, hočem zastaviti pero.

Še do nedavnega smo se ukvarjali z vprašanjem: Zakaj hodimo v gore? Danes to že ni vprašanje, vsakomur je v usta položen tudi odgovor, več ali manj konkreten po osebi.

Danes je vprašanje: Zakaj se še vpisujemo v planinska društva?

O tem je že morda razmišljal marsikak aktivni planinski odbornik, ponajvečkrat idealist, upam, da tudi kdaj kak avtomobilist z zajetnejšo listnico v žepih. Zakaj?

Razlik v ugodnostih članov in nečlanov v gorah je prav malo. Morda edina je v cenah prenočišč, ki se premožnejšim nečlanom z veseljaškimi nameni toliko ne pozna, da bi morali biti že prav zaradi tega člani PD. Drugim je še ta razlika preoster kamen. In tako je član s »članom« enak pri istem namenu planinstva.

Res smo planinci odprli vrata na stezaj. Da jih morda nismo preveč, pa je morda že preprih! In pravijo, da na stara leta (in planinstvo praznuje letos 70 let, do teh zaključkov pa morda prihajamo šele v sedanjem času) v kosteh rado trga. Ob polemikah okoli Velega Polja itd., itd. bi skoraj dejal, da nas je že. Kaj je virus? Komercializem z moralnimi posledicami? Nisem zdravnik. Diagnozo in lek prepušчам bralcem.

Kaj pa planince prave vrste? Zakaj je on v PD? Zakaj še hodi vanj? Danes ni problem najti pot v gore, saj so v planinah ceste in steze, markirane in s tablami, kočje za vse (čeprav vodniške literature in kart manjka). Kam pa bi sicer potem prišli? Naj bo malo zavilo, da bo človek — »planinec« vsaj malo potrkal na društvena vrata in vprašal za pot. (Pomanjkanje te literature je oblika navezovanja ljudi na PD?)

Pri nas živi vodnik s planinskega društva za domače planince skoraj odpade. Narava v naših gorah je tako ljubezniva, da prizanaša z ledeniški razpokami, plazovi tudi poleti in planinski markacisti so bili do danes že tako marljivi, da res ni problem priti in najti pot v gore.

Poglejmo zdaj mladega planinca. Tako ali drugače je našel pot v mladinski odsek, v PD. Prvo, kar ga bodo vprašali, je, kje bi delal. Obstopijo ga, revež prav ne ve, kaj hočejo od njega. Saj je zato prišel, da bo kos drugim v planinskem znanju (če ima res ta namen!) in ne da bi ga že razdajal. Če stvar ne gre, potem sledi očitek: Mladina ne dela, ne najde samo sebe.

Nekje sem prebral izrek Pierra Coubertina, očeta modernih olimpijski iger. Mislim, da se glasi takole: »Če jih hoče 50 aktivno gojiti šport, jih mora biti vsaj 100 vpisanih v športno društvo, če hoče vsaj 25 postavljati dobre rezultate, jih mora 50 aktivno gojiti šport in če hoče vsaj 1 dosegati rekorde, jih mora vsaj 25 dosegati dobre rezultate!«

Ne morem si kaj, če ne prevedem mimo avtorskega prava ta izrek v planinski jezik. »Če se jih hoče 50 zapisati goram, jih mora

biti vsaj 100 članov PD, če jih hoče vsaj 25 nekaj delati za PD, jih mora biti vsaj 50 s srcem zapisanih goram in če hoče vsaj eden dokazati res neke zasluge za planinstvo, jih mora vsaj 25 delati za PD.»

Naravna selekcija, boste dejali. Samo da je ta pri vseh odsekih PD izpeljana in pokaže neke rezultate, kjer so oziroma naj bi bili v odborih društev izbrani res eden od sto ali še v večjem razmerju, to pa pri mladinskih odsekih oz. mladih delavcih še ne more biti, ker se še ne ve za rezultate, ki jih je ta planinska selekcija že pokazala pri starejših. Po posameznikih in njihovih delih poznamo slovensko planinsko zgodovino, ne po množicah. Posamezniki so dajali smer in impulz planinskemu napredku. Kar priznajmo si, na posameznikih, ki so slejkoprej individualisti, naj to priznajo ali ne, sloni in je slonel napredek naše planinske organizacije. Zato bomo morali še naprej na peščici, čeprav res kvalitativnih posameznikov zidati stavbo planinske organizacije, ki bo svoj slog spreminjala času in razmeram primerno.

Ostanimo še pri vprašanju: Zakaj hodi mlad človek v PD? On sam ne ve, kakšna bo šele njegova planinska pot. Ko bo starejši, bo že zaslutil v sebi, ali naj po »planinski selekciji« še vztraja v aktivnem planinskem delu ali ne. Največkrat bosta na to vplivala čas in sposobnost, včasih tudi priznanje in osebna perspektiva. Sicer pa mora vsak imeti na začetku svoje planinske poti (če hoče kaj doseči) neko vodilo, nek cilj, ki ga bo vodil pri njegovem delu. Kdor pa si ničesar ne želi, tudi ne more nič pričakovati.

Če bo cilj lahko dosegljiv, ga bo uresničil tudi brez PD, potem ga PD ne bo dolgo videlo. Mlad človek je vsaj na začetku svoje poti nesamostojen, potrebuje pomoč, da se povzpne. Pri mladinskih ciljih mora to biti PD, pa se tega povsod premalo zavedamo. So dejanja v gorah in planinstvu, ki jih ne zmoreš sam, posebno mlad človek ne. Ponašava si tega zavedaš, večkrat ne. Kaj sledi... najmanj razočaranje!

I.e. kaj neki so tista vodila, tiste svetle točke, ki vodijo mlade ljudi v PD? Po največkrat je to želja po družabnosti, novih poznanstvih, izkoristku prostega časa v veseli družbi v gorah. To je morda najbolj splošna želja.

Tudi želja po odkrivanju gora je drugi najpogostejši vzrok, ki zbira mlade ljudi v mladinske odseke. Priroda je mogočna in mogočnost tesni, tesnoba pa združuje ljudi.

Tretji vzrok je morda uveljavljanje človeka v družbi, ki si je izbrala za svoje torišče gore. Ta skupnica ljudi je sicer majhna, pa pomembna za PD, če jo prav usmerimo. Seveda, če gre le za golo uveljavljanje v čistem pomenu besede, to ne privede nikamor, če se ne pridruži še predanost goram. Motivi so še, vendar ostanimo samo pri teh.

Kaj pa alpinisti, saj so tudi oni mladi ljudje? Kaj pa imajo oni, saj njihovi uspehi morda najbolj popularizirajo naše planinstvo med najširšimi sloji in navzven?

Oni imajo Dolomite, Centralne Alpe... Kavkaz... in prav na koncu Himalajo. Teh stvari ne izpelješ sam, te stvari organizira le planinska organizacija. Tujina je le tujina, greš, da jo vidiš, da v sebi zadostiš miku in čaru neznanih gora, ki te vlečejo zato, ker so tako daleč od tvojih možnosti. In ko se vrneš, še bolj boš ljubil svojo domovino.

Pri alpinistih narava sama poskrbi za telesno in duševno selekcijo za to zvrst planinstva. Je malo poklicanih, še manj izvoljenih. Pot do konca je dolga (če je nepremišljena — tudi kratka) in peščica pride do kraja. Vodilo pa je le in pravijo, da upati je lepo.

Ali imajo tudi mladinski odseki kakšno tako vabljivo vodilo? Saj so v njih tudi mladi ljudje. Viđeti svet je prav tako njihov cilj, ne preplezati sten in tako daljnih gora, morda za začetek celo izven naših meja ne. Ali mislite, da bi bil poziv na ekskurzijo v Durmitor, Prokletije ali Šar planino brez odziva? Samo, kolikokrat je to organizirano? V največjem času čitamo o zamenjavah alpinistov in gorskih reševalcev z drugimi državami. Ustrezne komisije PZS so že pokrenile te akcije. Mladi ljudje bodo videli svet... Ali so Tatre, Rila planina, morda tudi Avstrija pretežke za naše mladince, da ne bi mogli misliti na podobno zamenjavo? In ali mislite, da bi taka nova perspektiva kaj poživila delo v naših mladinskih odsekih? Gotovo da!

Taborniki in ferialci so že organizirali podobne zamenjave, saj spoznavanje tujih krajev predstavlja važen izobrazbeni moment pri mladini, ki ga bo s trudom izkoristila v življenju. Ali bodo potem mladi planinci še premišljali?

Seveda bo mesta v takšnih zamenjavah za mladince, ki so se že izkazali s svojim delom. Skratka po nekem kriteriju jih bo treba izbrati.

Pogrešamo naš republiški seminar v Vratih, letni in zimski. Prva mladinska planinska univerza naj bi bila ta seminar. Zamujamo se s pošiljanjem naših predstavnikov in udeležbo za vsako ceno na zveznih seminarjih, ki so, kar se kvalitete predavateljev tiče, komaj kaj več, kot jih morejo pripraviti naša planinsko najbolj področna društva. Navadno se na teh seminarjih pogrevajo spet reči, ki so se jih tečajniki učili že v šoli, pri predvojaški vzgoji, urah telesne vzgoje itd. Izpit pa po nekem nenapisanem pravilu itak opravijo vsi.

Sicer pa je morda tudi ponekod delo v mladinskih odsekih suhoparno. Zakaj?

Ker ne poiščemo specifičnih oblik dela, ki ločijo planinsko udejstvovanje od, recimo, taborniškega. Mladina to presenetljivo hitro opazi in gre tja, kjer je program bolj izdelan. Napredka pa ne bomo dosegli vedno samo z raznimi spominskimi pohodi, orientacijskimi pohodi ali tabornimi ognji na ta ali oni praznik, kot to zdaj naša planinska mladina dela (glej Novice iz mladinskih odsekov v PV), ki pa eno in isto generacijo vedno manj zanima, ker je ta oblika vzgoje mladini sicer po-

trebna, pa zelo enostranska pa tudi vse-splošna, saj jo prav tako imajo tudi druge organizacije, kot so taborniki, ferialci, društvo prijateljev mladine itd. Nove oblike dela, ki so uperjene v prihodnost, temu je treba dati več prostora naši vsakdanji planinski praksi! Iste napake smo zagrešili, ko smo pričeli s podeljevanjem znakov mladinskega vodnika. Bil sem navzoč, ko so se ti znaki podeljevali na prijateljski predlog (!) in to celo na tako pristojnem forumu, kot je zbor načelnikov mladinskih odsekov (!) na Zasavski gori 1963. Tako imamo zdaj v kartotekah mladinske vodnike, delavcev pa ne. Zavedam se, da kadra manjka, in da je polovica morda to čast zaslužila (op. pisca brez zgoraj omenjenih seminarjev). Kriterij je pa le kriterij in odgovornost pred vsemi pa je le odgovornost posebno, če gredo ti znaki v desetine. Morda si je mladina lahko privoščila ta spodrsljaj, ko tudi člani pri častnih znakih nimajo najbolj srečne roke.

Republiški seminar za mladinske vodnike naj bi zajemal predvsem specializacijo za planinsko upravno smer, kjer bi se vzgajali naši bodoči odborniki upravnih odborov ter odsekov, in na kulturno-prosvetno smer. Osnovni pripravljalni seminarji pa naj ostanejo v okviru koordinacijskih odborov in sposobnejših mladinskih odsekov. Če je bil denar vzrok temu, da nismo na to stvar prej pomislili, smo jo napak uganili. Organizacija te male planinske univerze, naj bi bila poleg »inozemskega prijema« druga naloga našega najvišjega foruma planinske mladine. Pri obeh pa naj prideta do izraza praktičnost in možnost sodelovanja mladih v odborih in ustreznih odsekih v PD.

Glede na omenjeno stojimo na razpotju treh poti:

ali po poti, kot jo hodijo mladinski odseki s prirejanjem spominskih in orientacijskih pohodov, turnih smukov, taborjenj, ki novinec sicer pritegnejo, kasneje pa zaradi stereotipnosti odbijajo;

ali po poti alpinističnih odsekov, ki vzgajajo nekaj kvalitetnih posameznikov, se pravi, naj MO vzgajajo le skupine nadarjenih posameznikov, ki naj v kratkem postanejo to, kar rabijo PD; ali pa gremo po poteh planinske družabnosti, kar morda najbolj privlačuje mlade ljudi v PD. Pa naj bo to prirejanje izletov, petja planinskih pesni, mladinskih večerov s planinskim plesom, skratka akcij, kjer se mladina spoznava v planinskem vzdušju in okolju.

Po kateri poti bomo krenili?

In nasploh kam nas vodi pot? Množice tja, kjer jim utiramo ceste in markirane steze, kočje in domove, žičnice in hotele. Planinec pa tja, kjer jih še ne ujame reka brez povratka, ljudi brez določenih planinskih ciljev, ki se skrivajo pod krinko »rekreacije v gorah«. Zaenkrat je tudi poletih teh mirnih otokov v gorah še dovolj, vsaj kar se tiče našega alpskega pogorja.

Pozimi pa je stvar drugačna. To je še svet divje krasote naših gora, kjer ceste in mar-

kirane steze izginejo, kjer je pristop omogočen le iskrenim občudovalcem gorskega sveta. Zato je treba priprav in ljubezni do gora brez laži. Zaprta je večina koč in zimske nevarnosti, ki jih zastavlja narava, niso za vse.

Zimski svet — to je še svet, kjer lahko pričnemo s totalno vzgojo ne samo naše mladine, ampak vseh ljudi, ki v tej dobi zaidejo vanj. Večini le ne bo treba polagati prve črke gorniške abecede, mladini pa. Seveda bo to potrebno storiti varno, da ne bo nesmiselnega žrtvovanja in nesreč. K sreči pa tudi doba največjega navala množic v gore traja v juliju in avgustu, potem pa polagoma preide, tako da si vsak lahko izbere svoj mesec glede na svoje sposobnosti in izurjenost.

Sicer pa, ni jih lepših gora, kot so spomladanske in jesenske, da o zimskih niti ne govorimo. Ne zaradi množic ne zaradi vročine in soparice poleti, to je treba doživeti. In če bomo gore enkrat v zimskem času obiskali, nas drugič ne bo treba posebej vabiti.

Zanimivo je vprašanje: dandanes gre le alpinist in redki izurjeni planinci v kraje brez koč in steza, večina pa tja, kjer to že obstoji. Kdo od obeh skupin bolj uživa?

»Pusti peti mojga slavca, kakor sem mu grlo ustvaril«.

Ljudje smo si različni, tako prvi kot drugi si ne moremo lastiti monopolizma, čeprav so prvim gore njihova dejavnost, drugi pa so solastniki in souživalci gorskih lepot.

V tej smeri ne bo odgovora. Iskali ga bomo v poglobljeni ljubezni do gora in v še večji izkušnosti onih drugih, ki bodo zato tudi v drugih letnih časih izven letnega obiskovali večne ljubljenske svojega srca — gore. Tem obiskovalcem pa bomo morali pridružiti našo mladino, to bo naš delež k napredku planinstva. Tu drži naša pot naprej.

Srečna gora

Ing. Nadja Fajdiga

Uvod

V trenutkih zatišja groze med grmenjem plazov je svet samo še molk in mir in noč.

Snežni vihar besni že tretjo noč in krohot slapov snega, ledu in kamenja čez previsne skale in skozi Herzogov in Heckmaierjev ozebnik moti le počasno drsenje teles, pokritih z dvema šotorskima vrečama kot z mrtvaškim prtom. Privezana so na poševni, viseči polici in pod pritiskom svežega snega drse počasi

naprej, dokler ne obvisijo na fiksnih vrveh. V zračnem bivališču, viseči grobnici pod sneženim obokom, ki se je kot prazna očesna votlina zarezala v mrtvi svet, živi le misel in neuklonljiva volja do življenja. Ni preteklosti in vse človeške zmote in krivice so odpustljive in ničeve. Ostal je samo še molk in mir in prijateljstvo in popolna moč volje in sposobnost telesa bo odločala o času življenja in o trenutku smrti. Človeški glas ne preseka tišine in nobenih znakov ni, da noč mineva. V podzavesti vem, da moram užiti te ure »svobode obsojenega na smrt« do zadnjega trenutka, zakaj nihalo večnega časa neusmiljeno niha v novi dan in šelest prščenja snega na šotorsko vrečo ne zamre, čeprav se vihar stopnjuje v orkan. Trenutek odločitve se bliža!

Bilo je pred tremi dnevi

Iz teme se na meliščih pod severno steno Grand Charmoza izluščijo tri božne sence in se strnejo s katakombami ledenih odlomov: Ante, Peter in jaz. Gore se kopljejo v rdečkastem ognju jutranje zarje. »Vreme je slabo, tako kot vse te dni na Montenversu,« premišljujem. Iz nahrbtnikov jemljemo opremo, že slutim odblesk čelade v prvem svitu prosojnega sonca. Mokri temni granit skalnatega začetka stene žari v jutranji svetlobi. Plezamo vzporedno ali pa varujemo samo prvega in zadnja sledita istočasno. 70 metrov vrvi me loči od Anteja, 40 metrov od Petra. Preprijemanje oprimkov v zajedah me drami v dan. Nekaj novih zank za spust, položenih čez granitne zobe, potrjuje, da smo v smeri.

»Ali veš, kdo se je zadnji spuščal čez steno?« vprašam Petra. »Ne vem,« pravi. »Mrtvega Lobla so potegnili reševalci čez steno. Mogoče pa tudi ne, nisem hotel spraševati Kinnschoferja in Mannharta.«

Pred dvema tednoma je Mannhartov soplezalec omahnil v skalah na desni strani izstopnih ozebnikov ter se ubil.

Na stojišču mi da Ante čokolado in me ozmerja zaradi nepazljivosti in klepetanja.

»Saj plezaš prosto še tretjo, četrto stopnjo in varuje te Peter,« se branim.

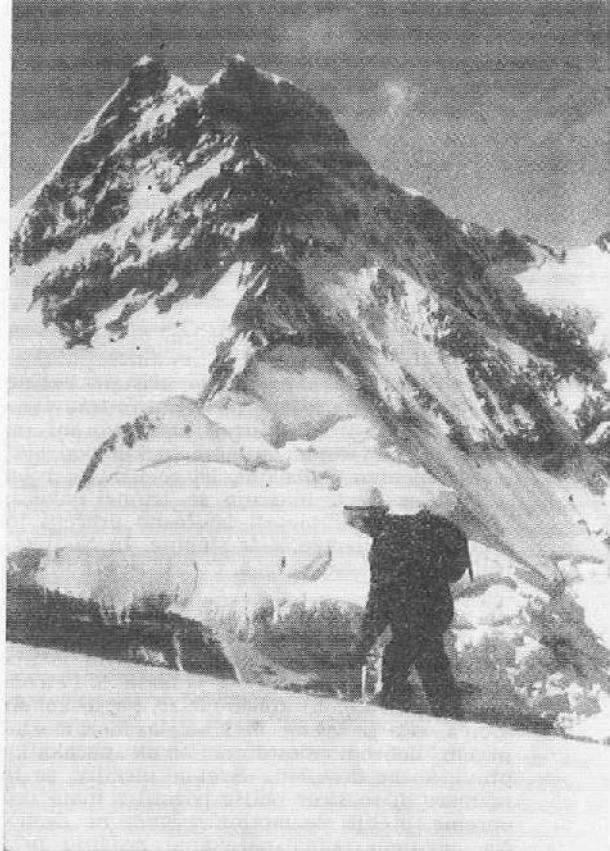
»Mudi se!«

Ob pol desetih smo na začetku snežišča. Gledam navzdol v belo meglo, ki se vlačí po Mer de Glaceu in prvi oblaki že zakrivajo pobočja Druja, Verta, Jorassesov. Žgoče sonce diha iz 300-metrskega snežišča, ki se širi pred nami. Navežemo si grivelke.

Sneg se predira. Ante se vzpenja, dokler se vrv ne izteče, s Petrom mu slediva. Snežišča niso strma, toda korak, ki se predere včasih do kolena, daje simboličnemu varovanju na lednem kladivu še bolj nerealni poudarek. Vtapljamo se v bele megle, ki nas počasi zajemajo.

»Za nekaj ur smo dobri,« reče Ante, ko gledamo navzdol v kadeči se kotel.

»Pozno popoldne se bo razkadilo, kot vse te dni,« si mislim.

Srečna gora

Foto: A. Mahkota

»Led v Heckmaierjevem ozebniku bo glede na razmere na snežišču nesiguren, varovanje nas bo zamujalo,« pogumno povem. »Gremo čim hitreje čez skale,« odvrne.

Vsi trije vemo, da imamo zelo malo klinov za kopno skalo, upamo na nemško izstopno varianto v desnem rebro, še bolj na skrajno desno klasično Lochmaterjevo smer. Anteju popolnoma zaupam, za prijatelja Wolfganga Stefana pa vem, da ima najkrajše čase v dolomitskih diretissimah. Nobeden od njiju ne potrebuje galerije klinov za napredovanje v prostih ekstremnih raztežajih; v granitu, ki je ostal za nami, nista potrebovala klinov.

Sedaj še ne vemo, da zadnjikrat vidimo rumene zajede in počni nad nami, da se meglena koprena, ki nas zagrinja, tri dni ne bo pretgala, da bomo plezali neocenljive težave, ki se nam bodo le zaradi absolutne izurjenosti plezalcov zdele lažje.

Ante pleza naprej po snežiščih. Nihče več ga ne bo zamenjal. Doseže ledene, mokre skale robne počí med snežiščem in steno. »Prvi klin sem našel,« pravi in le mrk ukaz in danes prvi udarec kladiva ob železu govori o težavah. Čez leden previs in skozi mokro poklino sopiham za daljnim glasom pred seboj. Po 40 metrih mi sledi Peter. Čakati ga moram nekaj metrov pod Antejem, da izbije klin. Nogo, naslonjeno s prednjimi zobmi na

trihel led, komaj še vidim, tako gosta je megla. Ob dveh dosežemo ledeno previsno poklino, 40 metrov nad njo čutimo rumenino skal. Iz megle prši in drobci kapelj polze po čeladi na vetrovko ter na iztegnjene roke. »Reine Winterkletterei,« pravi Peter, »das würde ich nicht schaffen.« Troje oči se spogleda in Ante brez besede nadaljuje raztežaje. »Zabili smo se preveč v levo, to, kar se bliska iz megle, je Herzogov kuluar!«

O tem govori vsa ta strahotna poledica. Oči se mu svetijo v poželenju do plezanja previsne pokline, čez katero se kristale ledene sveče. Poslednje kline sreča, zadnji ima zanko za spust. V dveh urah bomo zbrani na naslednjem, viššem stojišču, nekje pod sluto rumenino nad nami, 200 metrov od roba stene. Čas beži. Maščuje se trojna naveza, ki ne more več plezati istočasno prečenj in previsov zaledene šeste stopnje. In čas tretjega je enak času prvega. Počasi se prebijamo naprej.

Ob petih se vreme dokončno poslabša, vihar zatuli in nas zakoplje v bele snežene oblake. Ante nabija v previsno rumenino in izvaja razgledna prečenja nekje v oblakih. S Petrom sva narazen komaj dober meter, pa se komaj vidiva. »Če se vreme ne izboljša, moramo na prvem dobrem mestu za bivak počakati,« pravi, ko ga dosežem. »Svet je plezljiv, za te razmere bi se sicer boljše počutil z malo več opreme, prebiti se moram v smer na desno. Na nagnjeni polici počakamo zgodnjo noč. Rumenc previsne skale nad nami so pokrite s snežnimi kapami, gosta megla nas tišči v prepade pod nami, toda iz vsega sveta diha optimističen nadih svobode v odločitvi. Ko bo jutri posvetilo sonce in posušilo zgornji del stene, bo prešerno zažvižgalo kladivo v granit.

Zasilni bivak je kmalu urejen, noge v čevljih vtaknem v puhasto vrečo, zanke jim dajejo oporo v praznini. Puhovka, ki je neurejeno čepela čez vetrovko, zamenja položaj, vžigalice spravim pod srajco, v četrti notranji predal oblačila. Moški so za take stvari skrajno nezanesljivi in Ante je nehote vrgel vžigalnik v skalnato razpoko. Nikoli več ga ne bomo videli. Kuhamo si topel čaj. Zaloga hrane je urejena: za jutri imamo dovolj. Čeprav je bilo vreme nezanesljivo, smo računali v najslabšem primeru z enim bivakom.

Selesenje snežink me drami iz sanj. Zbujam se in butnem tovariša: »Migaj z nogami!« »Ženska,« je edini vzdih, »nikoli ni miru.« Sneži, sneži. Ponoči se je vreme dokončno poslabšalo. Jutro. Okrog desetih se Ante odloči, da poskusi z vzponom. V izpostavljenem prečenju in poševnem napredovanju se prebija naprej. Glas kladiva zamira v viharju in plazovih. Gmote snega in kamenja se združujejo na snežiščih v orjaške reke.

Tri ure plezanja za dvajset metrov. Popolno je premočen. »Prekletu!« Če bi imeli zadosti klinov, bi se prebili hitreje. Tako gre tudi naprej, toda ni možnosti, da v teh razmerah pred nočjo dosežemo rob stene; bivak izr-

panih in premočenih pa je lahko usoden. »Počakajmo!« predlagam. Ledena senca je zopet na robu izpostavljene prečnice. Sprejme jo varno zavetje viseče police pod previsi. Peter izbija skale — podaljšati moramo naš življenjski prostor, led in sneg se trkljata navzdol. Stvar postaja resna. Objela nas je vlaga in sneg, ki prodira skozi vse razpoke in pokline v telo. Ledeni oklep nas obdaja, smo prisposodba železnih vitezov v davnini. Mineva druga noč, kot varljiva noč tolažilne ljubezni. Vihar se pomoči poleže, pa se z jutrom prebudi. Divjina se stopnjuje. Položaj je jasen. Čez zasnežene skale ali skozi ozeb-nike bi se v snežnem meteu lahko prebili v dveh dneh, kolikor nas ne bi odplavili plazovi. Spust je hitrejši, toda poteka v direktni vpadnici vseh plazov z vrhnjega dela stene. Pomoči ne moremo pričakovati, kajti nihče ne bo tvegati spusta z vrha v plazove. Počakamo še ta dan, toliko sta čakala tudi prvopristopnika Welzenbach in Merkl. Poslednjo hrano bomo pojedli jutri, za jutri hranimo poslednji čaj. Trije dnevi ob tako pomanjkljivi hrani so zadna meja možnosti pri čakanju na izboljšanje vremena, da ob naši dobri opremi lahko brez resnih poškodb uide-mo. Jutri se, če se vreme ne izboljša, spustimo nazaj v plazove. Če pa se vreme popravi, nadaljujemo vzpon skozi ozeb-nike, ki se zaradi izredne naklonine ledu naglo očisti-jo.

Toda kdo od nas ve, če bo Ante izplezal v teh razmerah enega izmed ozeb-nikov, ki so v najboljših razmerah ocenjeni kot skrajno težavni v ledu in za katere vemo, da sta se jima Kinshofer in Mannhart v lepem vremenu izognila.

Ali bo vzdržal Peter? Včasih ga komaj razumem, ker nehote govori pravi dunajski dialekt in ves dan že toži o bolečinah v ramah in nogah.

Ne vem, če bom vzdržala. Pogrezam se v dremavico. Poslednji pogled, ki je objel obzorje, je otrpnil v viziji pošastne, črnkasto sive megle, prepojene z umazano belino snega. Iz megle se pojavljajo in razblinjajo groteskne podobe groze. Starikava ženska glava s pristrizhenimi, štrlečimi lasmi in sivorumenimi zobmi in majhne, zahrbtnje roke, ki se strahotno podaljšujejo. Zdaj, zdaj se me bodo dotaknile. »Zakopavamo te!« Obraz raste, se debeli, govori, narašča v krik in vsepovsod pošastne roke, roke kimajoče množice senc me stiskajo, tlačijo, gnetejo, davijo... padam, skočiti hočem, grabim, razkleniti hočem roke, toda vklenjene so, govoriti hočem, ne morem... Tretim se.

»Prebudi se, zakaj stokaš?« slišim glas. »Dvigniti moramo šotorsko vrečo, duši me. Sneg nas zakopava.« Primem ga z roko. Tu je, tu sta... ne bomo se predali.

Vztrajamo. Vsaki dve uri se dvigne pokrov grobnice v skalah. Človek, ki je zbral vso svojo energijo, stopi v vihar, prijatelj ga drži na vrvi. Odmetava sneg in čisti polico, kajti sneg in led nas stiskata z vseh strani. Mokro telo, zavito kot truplo v vetrovko in puhasto

vrečo, pa podhrteva v prisiljenem ritmu popevke. Ves čas delujejo prisilne vzmeti v členkih: noge in roke se gibljejo. Groteskni glasovi, disonanca hripavosti in čudovita mešanica spačenih besed doni iz pokrova. Peter poje namreč z nama: »Ide prva kamela, ide druga kamela... ide ceo karavan... in midva navdušeno potrjujeva: »In den Bergen gibt Sonne und Sonne heisst Glück, holarija, holala...»

Ali je to tuljenje močnejše od viharja? Ali smo pretulili strah? Peter molči, imam občutek, da nekaj momlja. Zjutraj smo raztrgali vodič in bratsko razdelili papir, katerega smo vložili v čevlje. Nekaj ga muči. Mesto puhaste vreče ima le puhaste copate in te so popolnoma razmočene. Preveč se preobuva, znova se preobuva. Nekaj me stisne, ko zaslišim zvok padajočega predmeta. »Helm!« Čelada je izgubljena.

Dan mineva. Večer je. Do sedaj se nisem izdala. Čudim se. Iz skritih žepov v dvojni vetrovki, iz vetrovnih hlač vlačim na dan nepričakovane dobrote. Ne maram čokolade, ne sladkorja in tako se te razne dobrote ob delitvah obrokov prvi dan plezanja nabirajo in izgivevajo v skrite koticke. Tako delam dober vtis, zakaj bi me oštevali. Nihče ne slutí, da premorem povsem privatno še celo čokolado in 17 ali 18 kock sladkorja. S široko gesto vabim na gurmansko gostijo.

Pojemo. Držimo se za roke in se sklanjamo zdaj levo, zdaj desno... Ali nismo srečni? Toda sneg naletava. Peter molči. Zdrznem se, z Antejem govoriva nehoti slovensko in on je sam, govornica nas loči. Morava mu dati zaupanje v nas vse tri, če bo prepričan tako kot jaz, da bo Ante v vsakem primeru izplezal, ne bo pobit. Izreden plezalec je, pa zelo mlad. In pripoveduje nama o sebi, o Pratru, o Peilsteinu, o Lothi in soncu v Dolomitih. Tu ni meja, ni narodnosti. Naveza v gorah je več kot prijateljstvo in tovarištvo, je zveza krvi, pobratimstvo med prijatelji, popolno prijateljstvo.

Po šestdesetih urah se zastor med živim in mrtvim svetom razgrne. Nismo si upali slutiti, da so kosmi, ki so padali tretjo noč na šotorsko vrečo, le sneg, ki ga nosi veter.

Četrty dan. Vse se posreči. Z zadnjo vžigalico prižgem bencinski kuhalnik. Kot otroci šebetamo. Čez nekaj ur se bo pretrgala tudi pregrada, ki nas loči od ljudi in zagledali bomo obzorje tja dol na zasneženi Monteners. Mraz je.

S stisnjenimi zobmi, pogrezajoč se do pasu v sneg, izgineva Ante v sveži pršič. Previsnih skal ni več. Pospravljam nahrbtnika, Peter varuje. »Zabijaj,« pravim — toda ne sliši me. Vsak poteg, vsak korak je skrajno nevaren, nihče od nas pa ne čuti nevarnosti. »Spuščam se, pazi, v poševnem spustu prečim čez vpadnico plazov v desni breg ozebnička.« Vijaki za led prijemajo. Zdaj gre zopet plaz. Ali ga bo zadel? Sanjam, si mislim, toda roke drže vrv, to vem. Zopet vidim Antea — levo od naju pleza v navpični led. Vse je tako kot vedno, ko plezava. Fotogra-

firam. Zdrznem se. Helikopter je nad nami. »Tiefflug.« Sonce sije v dolino. V kuloarju grmi. Opazujejo ljudje plazove ali nas? Kdo bi to vedel!

Ante je na stojišču po 70-metrskem raztečaju. »Hitreje,« pravi. »Ne vleci!« odgovorim. Noge imam težke, čutim, da se ne morem premakniti. »Pohiti, gledajo te,« pravi. Kdo me gleda, ljudje? Kako bedasto, si mislim, kako malo važno. Toda gib za gibom se vrsti, že sem pri zanki, položeni čez granitni zob, v katero je vpeta vrv za spust. In spuščam se, 10, 15, 20 metrov navzdol v svetlikajoči se led. »Preči, hitro! Plaz!« kriči. Sprednji zobje dvanajsterk preskakujejo obklesani led. »Warte,« slišim Petra. Plezati mora že vzporedno z menoj. Ogromna gmota nasutega snega se mu je v prečni podsula pod nogami, toda obdržal se je. Spušča se navzdol. Visim v ledu na lednem klinu v oporni drži in popuščam vrvi. Vzporedno s spustno zanko sem in uspe mi, da jo vržem s strani čez rob.

Prvi ledeni previsi tega dne so za mano, ko dosežem Antea. Presrečen občutek lahkote me obdaja in zdi se mi, da Ante leti, ko se umikava ledenim gmotam, ki drse izpod lednega kladiva. Ante pleza najbolj previsni, zato pa od plazov najbolj neogroženi del Herzovega ozebnička. Spodnji del še ni bil preplezan, za zgornjega pa pravi prvopristopnik, da ga je možno plezati le v suhih poletjih, ko ni snega in ledu v ozebniku. Levo od nas, v Heckmaierjevem ozebniku se še vedno nabirajo ledene gmote in drse navzdol.

»Findest du nicht, dass Ante wie im Klettergarten klettert,« pravi Peter, »er genießt in diesem schrecklichem Eis und Schnee.« »Ich wette jede Summe, dass er die Biwaks bereits vergessen hat,« odvrnem. Vem, da zdaj Ante uživa v plezanju. Kako bi drugače premagoval ledene previse v večmetrskem prostem plezanju brez sekanja opor in stopenj. Ozebnik ga je v svoji veličastnosti uklenil, vsrkal je vse naše misli in želje, nobenih problemov ni več, plezamo tako kot vedno, le počasneje. A to zdaj ni važno, v teh razmerah. Zadnji raztečaj. Prečenje v previsnem ledu in direktni vzpon čez desetmetrski previs. V 40-metrskem raztečaju so zabiti le 4 ledni klini. Imamo jih namreč pet. Peter, ki je zadnji, zdrсно, in tako klin ostane v ozebniku kot nema in edina priča o ljudeh, ki so dosegli tam zgoraj nad njim zopet sonce in dan.

Deset ur že plezamo in dosegli smo polico, po kateri bomo izstopili na desno, na rob pod vrh stene.

Tedaj odnekod glasovi, sence nad nami. Tone Sazonov, Brane Pretnar in dva Avstrijca so prišli na vrh. Ne moremo si kaj, smejemo se, prísrdčno smo jih veseli, čeprav veter ne dovolí, da bi se dobro razumeli. Ponujajo nam vrv, mi pa vprašujemo za hrano. Zvem, da ima Tone samo pulover in ga zebe. Hrane nimajo, zato gremo mi na desno. Jutri se bomo srečali v dolini. Pozdravljeni, prijatelji!

Južna stena. Zlekнем se na vroči granit. Želela bi spati, piti, jesti. Ante mi vzame nahrbtnik, z dvema nahrbtnikoma se bo kot zadnji nevarovan spuščal čez granitne pre-pade v noč. »Navzdol moramo,« pravi, »vreme je nesigurno.« Torej naprej! Zvezdnata noč izgineva v megleno sivino, le čelna svetilka razsvetljuje temo. Spust za spustom, in le Antejeve krvave dlani so nema priča kratkega intermezza, ko je Petra odneslo. Več kot polovica stene je za nami in strumno pešačimo nekam navzdol. Vemo, da nas eden od kuloarjev pripelje brez posebnih težav na ledenik. Samo kateri?

Odločimo se, da počakamo dne. Ura je dve zjutraj. Zlekнemo se. Mraz je, zato se v zgodnjih jutranjih urah hitro dvignemo in odpravimo naprej. Ne naprej, ampak nazaj, navkreber. Po raznih odpadkih sodeč vstopimo v eno izmed grap in najdemo zanke za spust. Zopet gre navzdol. V soncu se spušča Ante kot poslednji čez večmetersko krajno poč na ledenik. 700 metrov spusta je za nami. Vozimo se po ledeniku in z lednim kladivom v roki odzdravljamo vodniškim navczam, ki se vzpenjajo na Blaitière. Nekje doli v dolini zveni nežen glas. Čez nekaj časa ga razločno zaslišimo. »Peter,« pravim, »Lothe je.« Prišla je, čaka ga.

Tako izvemo, da so nas vsi prijatelji in znanci opazovali včeraj ves dan iz Monten-versa — helikopter, ki nas je obkrožil, je prišel na ogled, če rabimo pomoč, in zdí se mi, da vidim pred seboj napise na monten-verški železnici:

Visitez Montenvers, trois grimpeurs attaquent après trois bivouacs la terrible face nord de Grand Charmoz!« Železnica je imela včeraj največji promet v sezoni.

Ljudje!

Opazam, da se Peter sumljivo spotika. Na Montenversu smo izvedeli, da ima črna ozebla stopala.

Pri šotorih nas sprejme vse zbrano prebivalstvo Montenversa. Našim prijateljem, ki so v teh dneh prispeli iz domovine, pojeva z Antejem vse kosilo in izpijeva vso razpoložljivo pijačo.

Gledam nazaj proti »srečni gori«, ki jo zopet zagrinjajo oblaki. Vem, da si bom še velikokrat želela biti tam.

Mrzlo sonce nad Kangtego

Zoran Jerin

Z Alešem na vsej dolgi poti od Katmanduja do Dardžilinga nisva nikoli imela priložnosti za izlet. Bila sva preveč zaposlena. Preveč kilometrov je bilo za premalo časa. En sam dan pa sva si le ukradla. Nedeljo 16. decembra lani. Pravi nedeljski izlet. Brez nosačev. Z nama sta bila le šerpa Pemba Tenzing in zvezni oficir Roop.

»Om mani padme hum. Skrivnost je v lotosu,« zatrjuje lama. »Skrivnost pa je lahko tudi v gori. Kdor gori ukrade skrivnost, jo je onečastil, če pa ukrade skrivnost sveti gori Khumbila, je zapravlil vsaj dva koraka do večne blaženosti.« In se Gnavaug Lheše Ihata zatopi v molk in molek. Lesene jagode, temnorjave, kot je temna koža njegovih rok, polzijo skozi koščene prste, vajeno, da roka niti ne trenе. Mogoče premišlja, da so te besede odveč za tujce iz velikega sveta, ki ga je on, sekretar najsvetlejšega vseh himalajskih samostanov, nekoč spoznal, mu skoraj pripadal in mu naposled razočaran ubežal. Dardžiling, Kalkuta, veliko morje... Tu v gorah je našel mir. Štirinajst dni krepke hoje od najbližje ceste in natanko toliko od najbližje železnice.

Zadnja lesena jagode mine prste in ti se oklenejo amuleta iz človeške kosti za njo, ki pomeni konec prejšnje in začetek nove molitve. Obraz v trenutku ni več maska starca v spominih, od ognja se prožno dvigne dva-inštiridesetletni Gnavaug in nasmeje: »Zaklepetal sem se!« Pogoltno ga tema na ravni pred samostanom. Gong kliče nočoj lame kasneje k večerni pesmi kot druge dni. Opravičljiva zamuda: sekretar je bil ob tabornem ognju tujcev iz velikega sveta.

Pemba zamišljeno prizna: »Ste videli zastave šerpa na skalah Khumbila nad Khumdžungom. Ena je moja.« Potem pa: »Very steep road, sir!« Zelo strma je bila tja pot, še bolj, ker se je zavedal svoje krivde.

»Jutri pa pod sveti Taveče, gospod!«

Pred turo preštudiraj zemljevid in opise ture. Cilj napovej doma in v kočah. Bodi natančen pri opremlitvi: če te tišči čevlji ali podšita nogavica, boš imel po dveh dneh hoje že žulj. Bolje je obuti tri tanke nogavice kot en par debelih. Bolje je, da vzameš s seboj več, kot je najnujnejše. Tudi če sije sonce, vzemi s seboj dežni plašč. Ne pozabi na vrvo, prvi zvoj, leukoplast. Na turi se oziraj na najslabšega. Ne pojdi takoj na težko turo. Tudi na lahkem terenu bodi previden, posebno če imaš za seboj težjo turo. Na mokri travi je lažje zdrsneti kot na snegu.

Ama Dablam

Foto: Z. Jerin

Zima brez snega je vseeno zima in noč pomeni vsaj dvajset pod ničlo.

Ko prepričaš svoje telo, da moraš iz spalne vreče, je potreben v prenatnem prehodu iz toplote v mraz nekakšen indijski ples. Čevlji so prespali z nama v spalnih vrečah, pa so še vseeno ledeni, ko jih navlečeva z odrevenelimi prsti. Zaman išče oko sonca ob osmih zjutraj za ledeno konico 6811 metrov visoke Kangtege, ki ni niti pet kilometrov od naju.

Najin današnji cilj: od samostana Tjangboč čim dlje in čim više proti pošastni granitni baricri Nuptseja na severovzhodu. Kot ogromen jez nama zapira pogled proti Tibetu, pogled, ki pa gotovo ne bi bil lepši, kot je zdaj. Jeklenosive stene skoraj osem tisoč metrov visokega grebena padajo tri tisoč metrov globoko, ne da bi se enkrat samkrat ustavile. Le beli ozebnički se zajedajo vanje kot orjaške sulice, pa jim moč poide že pod našaganim robom. In pod steno tri morja ledu, trije ledeniki. Na vzhodu, kjer bi se moral greben že po vseh človeških merilih spustiti, pa se vsemu navkljub vzpne še više, v 8500 metrov visoko Lhotsejevo krono, ki bi — četudi štiri tisoč metrov nižja — s svojimi iglami ne delala sramote chamoniškimi. In onstran pregraje Everest — kot za nameček. Skoraj kilometer ga štrli izza Nuptseja. Ni lepšega pogleda na svetu, četudi ne vidiš

v začarani Tibet in četudi odmisliš negibna čuvarja južnega pristopa k najvišji gori sveta. Ama Dablam na vzhodnem in Taveče na zahodnem pobočju doline reke Imdžja Khola.

In ta dolina je najin nedeljski izlet. Neusmiljen mraz. Zemlja je tako ledena, da kovinsko zveni celo pod vibramom. Pridi, sonce!

In vendar sonca ni. Zdirjava po rododendronovem gozdu, zasopeva se, ogrejeva in ustaviva šele sto metrov niže na ravnici, pri starodavnem maniju pred vasjo Meling.

Vas? Niti vasica. Med skrivenčenimi bori le nekaj prijaznih šerpovskih hišic s premajhnimi okni za naše pojme in prevclikimi za njihove — veter cefra papir v lesenih okvirih, ki ne bodo nikoli držali šip. Dimnikov pogrešam že od Katmanduja, se pravi dobrih štirinajst dni, ki so nama odkrili nepalsko deželo. Če se ne bi vil dim skozi špranje med škodlami v strehi, bi verjel, da je vas zapuščena kot v tem času večina višjih zaselkov v šerpovski gorski trdnjavi.

V deželi lamaizma molijo zate mlini in zastave in ni ti treba izreči niti besede. Človek za človeka pa ne moli. Izjema so maniji, plošče, ki jih verni in bogati postavijo ob karavanski poti. Moč v njih vklesanih molitev je tolikšna, da sproži vsak mimoidoči v tem kamnu molitev za dobrotnika, ki ga je po-

stavil. In ljudje postavljajo ploščo k plošči, v stometrske molilne zidove, manije. Le po levi strani jih smeš obiti in zato se pot pred manijem redno razcepi, pa naj ima še tako malo prostora. Zaradi tega levičarstva morava nekaj manijev dobesedno obplezati, da ne bi bilo zamere. Celo jaki, ki se vračajo brez pastirja s paše, obidejo mani vedno le z leve strani.

Mogočna gorska reka Imdžja je onemela v ledenem oklepu. Nekje jo mineva, kjer ji orjaški z mahom porasli skali zožita sotesko na pičlih šest metrov. In skozi to špranjo se prazni ves ogromni bazen Everesta in njegovih satelitov. Streljaj naprej jo prečkava po varljivem mostičku, ki ga je led požlahntil v kristalno uganko.

Zdaj ko sva stisnjena v dno ozke soteske in trpiva skupaj z reko v mrazu, nama daje upanje na toplejše ure le mogočni Ama Dablam, ki je povsem zaprl najino obzorje. Postoj človek, kako majhen in smešen kot nerвозna mravlja si ob vznožju nemega gor-

Najin spremeljevalec

Foto: Z. Jerin

skega velikana! Da bi ga videla, sva prehodila iz Katmanduja že stopetdeset kilometrov in zdaj je ostalo do njegovega vrha le še šest kilometrov v horizontali in poltretji kilometer navpik. Mnogi pravijo, da je najlepša gora na svetu.

Zdaj se steza od reke vzpenja in noče omahiniti niti za meter več. Ozirava se proti Tjangbočju in prehití naju starec, edini človek, ki ga vidiva na najini poti. Širokokrajen klobuk, črn plašč oblečen po tukajšnji šegi le z enim rokavom. Lasje nad fino izrezljanim obrazom so spleteni v dve, za pedenj dolgi kiti, ki ritmično poplesujeta na umazano rdečem puloverju iz domače jakove volne. Vse je staro na njem, le Batjeve gumijaste copate so čisto nove in korak je vse prejšnji kot korak starca. Skoraj zadene se v naju, pa je tako zamišljen, da naju sploh ne opazi. Zdi se mi kot starček iz naših krajev. Ko da bi starost izbrusila rasne razlike, ki so najbolj izrazite v srednjih letih!

Sonce ujameva pri dveh trebušastih grebenih pod Pangbočjem. Kakšen čudovit razgled proti jugu vse tja do vrhov onstran Namče Bazarja, do črnih rogljev Kariolunga in bele glave mogočnega Numburja. Ko da je zašel predaleč na jug!

Pemba in Roop prideta za nama in skupaj zakorakamo v vas.

Pangboče je s štiri tisoč metri najvišja stalna naselbina šerp v pokrajini Kumbu. Vasica je podobna vasem pod našim Biokovim, ne manjka niti od burje poleglih borov. Hišice v pobočju golih terasastih njiv so zložene iz kamnja — od daleč čedne, od blizu revne.

Sonce dviga paro iz skodcl, ki jih je ponoči prekrilo ivje. Kadi se tudi z jakov, ki filozofsko mirujejo pred hišami. Na velikih njivah se rumeni žito in suši krompir, po vsem tem pa se preganjajo tibetanski psički in močijo zlatorumeno zrnje. Zmaj nad kopicco otrok izdaja skrivnost, da ni brezvetrja, kot se nam zdi.

Ogromen črn pes se zažene v Roopa, ki se obupano postavi v obrambni položaj s smučarsko palico kot sulico. Skozi odprta vrata priletí iz notranjosti hiše poleno v psa in globok glas ga miri. Če je na spisku tvojih slabih del, da ti je pes ugriznil tujca ali da si namenoma spravil v jok otroka, ti po učenju lam ne uide, da se ne bi demoni s Kangtege po tvoji smrti zverinsko poigrali s tvojo dušo.

Globoki glas pride od možakarja, ki si lovi uši in pride v samih hlačah in polsternih škornjih na plan. »Že nekaj dni vem, da so prišli tujci,« pove Pembí in čisto prepričan sem, da ve za nas vseh 2400 in koliko je še šerp v deželi Kumbu. Nekaj znanih obrazov iznad vinsko rdečih plaščev nama kima v pozdrav pred pangbočejsko gombo, po naše samostanom. Lame so, ki so bili včeraj na obisku pri Gnavangu. Poznam tudi fanta čisto nič bistrega obraza in z značko Dalaj Lame, ker se nama že nekaj dni ponuja za nosača in se zdaj na široko reži, kot se zna

režati le zadovoljen šerpa. Torej ne pozna le dežela naju, tudi midva že marsikoga poznavava.

Pa ni časa za obisk v rdeče ometani gompi pod trhlimi bruni ostrešja, ki ji le pozlačena konica na pritlikavem stolpiču priča o svetosti. Povzpne se na drugo teraso, pred drugo vrsto vaških hiš. Spet jaki, psi na zrnju, mogočna molilna bandera, otroci zaptopljeni v igro s palico in kamnom — nekakšen golf. Na tretji terasi le še ena hiša pa starka, ki zamaknjeno strmi v Ama Dablam in vrti molilni mlinček. Svinčena utež mu daje potrební vrtilni moment. Napis »Om mani padme hum« na počrneli srebrni pločevini je zvrtničen v meglen vzorec. Kakšen obraz! Otožen, prekanjen, čuten celo v svoji razbrzdanosti. Ko ga ulovim v iskalec, se mi zazdi skoraj sovražen. Sprožilec škrtne, sproži pa se ne. Mar me je uročila? ...

Pohitim za Roopom, ki ga edinega še vidim na obzorju. In ko se pod bori onstran pangbočejskih polj ozrem, strmi starka negibno za menoj. Najbrž je izrekla kletev, saj rinememo zdaj v pobočje svete gore Taveče.

In katera gora tod sploh ni sveta? V Namčeju so nam povedali za Thamserku in Numbur, v Khumdžungu za Khumbila, v Tjangbočeju za Kangtego in Ama Dablam in tu v Pangbočeju so prepričani, da je Taveče ali Taboče, kot mu še pravijo, tudi svet. Nihče pa ne trdi, da bi bil svet Nuptse ali Lhotse ali Everest, ki mu pa tu ne rečejo Čomolungma kot v Tibetu, pač pa Sagarmatha, kar je tudi nepalsko uradno ime. Kmalu po gruntaš šerpe — sveti niso najvišji vrhovi, sveti so najlepši vrhovi.

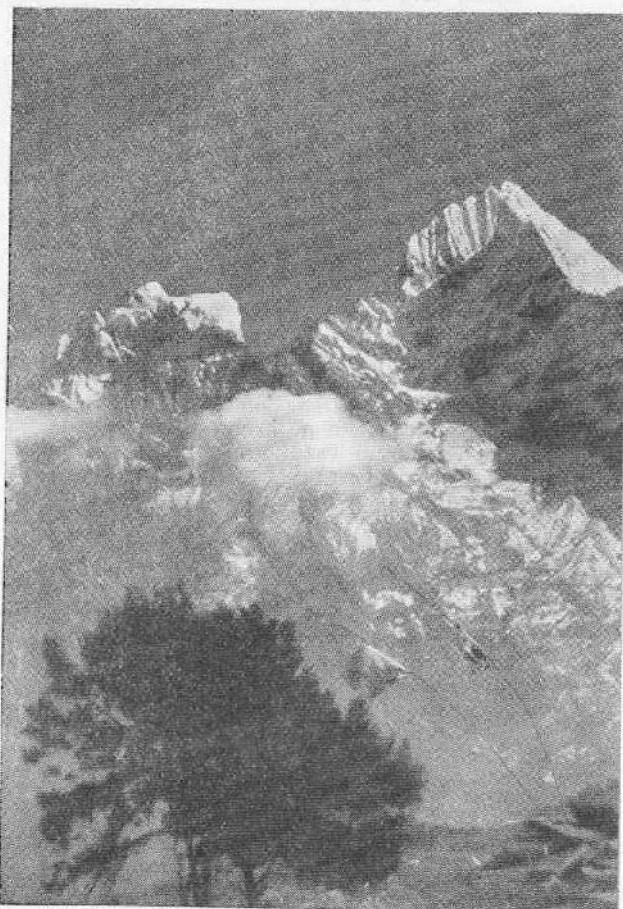
Kaže, da mi je starkina kletev vzela sapo. Pemba je na čelu, hiter kot divja koza. Slekkel je modri veston in je zdaj živ prometni znak v rumenem puloverju in rdeči volneni čepici. Dobil jih je od Francozov. »Kako je bilo na Jannuju, Pemba?« »Very steep road, sir.« Za njim se podi Aleš. »To je dirka in ne nedeljski izlet!« Midva z Roopom ju koma loviva. Dvigamo se povprek v strmino nad Pangbočejem in se čez pol ure ustavimo pred zapreko. Ko da je pobočje gori pod ledenim stožcem Tavečaja počilo. Kilometer širok žleb se spušča čisto dol k Imdžji. Dno mu pokriva tu in tam šibje, skale, prod, sneg in led. Živalska potka se strmo spušča skozi to zmedo v globel in na oni strani žleba spet dvigne. Pemba jo je že ubral po njej, mi trije pa oklevamo. Škoda za izgubljeno višino. Poskusimo rešitev v horizontali! Spodrsavamo na poledenelih skalah, vdramo se do kolen v sneg, umikamo se ogromnim drobcom gore Taveče, ki so se v varljivem ravnotočju zarili sredi prodnate reke v strmo pobočje. Trnje se igra z našimi hlačami, potoki proda se valijo pod vibrami. In ko smo na sredi žleba, je po daljši pa uhojeni steni Pemba prišel že na njegov severni rob. Zapaj raje koraku šerpe kot horizontali! V dno žleba je kot intarzija vdolan zledenel potoček brez kaplje vode. Če bi zdrsnil na gladkem ledu, bi se zapeljal brez milosti pet

sto metrov globoko v Imdžjo. Zato previdno po varljivem ledu. Druga polovica žleba gre hitreje izpod nog in naposled se znajdemo vsi trije pri Pembí.

Štiri ure hoje je že za nami, pred nami je strmina, ki naj bi nas pripeljala pod granitno plombo v snežiščih Tavečejevega vrha. Vrh sam je neverjetno lepa ledena in snežena grmada. Zdaj ga še vidimo, 6542 metrov visoko konico. Tiha želja aklimatizacijske ture Huntove odprave na Everest. Neuresničena! Taveče je med najtežjimi vrhovi v področju Everesta. S severa se spušča z njega mogočen ledenik Tsola, ki ga napajajo seraki v brzupni severni steni. Podobna brezupna situacija je na njegovih zahodnih in južnih pobočjih, le vzhod daje upanje — dva kilometra dolg skalnat greben bi te zdaj v decembru pripeljal praktično brez snega do višine 6300 metrov. Strmina ni prehuda — med 30 in 40 stopinjami. Material — granit. Sicer pa, kaj bi našteval — čudovit cilj za žepno ekspedicijo, še lepši za večjo, ki bi si lahko ogledala še Tsolatse. Ta s 6440 metrov

Dve molilni zastavici

Foto: Z. Jerin

visokim vrhom na severozahodu zaključuje mogočno vrsto Tavečejevih igel.

Se vedno povprek v pobočje. V višini 4300 metrov prečimo drugi, ožji pa bolj izrazit žleb z obveznim oledenelim potočkom. Sonce sije na vsa moč z neba brez oblakov, pa je zemlja tako mrzla, da te zaboli roka, če se je dotakneš. Ko smo čez, sedimo na soncu in globoko dihamo. V brezvetrju prej začutiš višino.

Utarobimo se pri šopih suhe rumene trave. Nikakor ne morem spraviti v zvezo sončnih žarkov s temnomodrega neba in toplo rumenkasto barvo trave s premraženimi prsti v čevljih. Pogrejemo konervo jetrne pastete, ki nama jo je dal Schneider v pragozdu tam nad Džubingom. Čapatiji izginijo v lačnih žledcih in kosilo je opravljeno.

Ko se mi zdi, da sem si nabral potrebnih kalorij in se nahlastal zadostne količine kisika, krenem sam naprej. Pemba je žrtev prepolnega želodca in popolnoma len. Serpe in hrana, večni problem. Če so lačni, ni prav, če so presiti, spet ni prav... Aleš še filma in me pošilja naprej: »Te bom že dohitel!« Roop ugiba, da je prišel že zadosti visoko. Pobočje je zdaj postalo tako strmo, da sta izginila ves Tavečejev led in granit za v soncu migotajočo črto rumenih travnatih šopov, ki so visoki ravno toliko, da ne moreš stopiti čez nje, ampak se jim moraš izogibati, da pot ne vodi naravnost navzgor, ampak v drobnem cikcaku. Smer izbiram v podaljšku svoje sence. Ura molka in zagrizene hoje. Ustavljam se le zato, ker razkriva vsak meter pridobljene višine, nove vrhove. Ko da je prej mrtva narava oživila. Izza grebenov kipijo bele piramide in izza teh nove in nove. Le onstran Nuptseja ne prihaja na plan nič novega, pač pa postaja Everest za njim vse silnejši in osnovnica njegovega vrha se širi, širi. Šele zdaj začutiš mogočnost te gore, ki jo je doslej ljubosumno skrival Nuptse, da je le kot neboljčen vršiček štrlela izza njegove pregrade. Za hrbtom se izza Ama Dablama brez posebne napovedi pojavi Makalu. Ko sedem, da bi si odpočil, šele spoznam, da dobesedno gazim po drobnih planikah. Kako domače se mi zazdijo in drobni svišč med njimi, ki je tu prav tako temen kot pri nas in vendar še skoraj svetlejši od himalajskega neba.

V zamaknenosti skoraj nisem opazil, da mi je Aleš čisto za petami. Višinomer nama pove 4700 metrov. Ko izdihneš, je tu utrujenost, ko vdihneš, nekakšna vrtoglavica. »Tista glava naj bo najin cilj,« pokaže pod granitno steno, kjer se pobočje sedlasto ustavi pred rjavimi in črnimi skalami. Še strmine za dobrih dvesto metrov, še novi in novi vrhovi za prejšnimi in Everest vse večji. In še višina, ki se upira želji, priti čim višje. »Ob dveh se bova ustavila,« sva se domenila in ob dveh mi Aleš že maha z glave, potem se sesedem še jaz v bleščočem soncu brez toplote na skali, ki je podobna kipu svetlega bika Nandija, kakršnih je na stotine v Katmanduju. Če bi hotela še višje, bi se morala najprej spustiti

v sedelce pod nama, kakršnih dvajset metrov niže, pa bi prišla preblizu granitne stene in bi bila najbrž prikrajšana za razgled. Aleš kokekira še s skalnatim vrhom, ki se dviga 300 metrov nad nama, pa ni časa. Višinomer in zemljevid — zelo natančna specialka — nama zatrdita, da sva le nekaj metrov manj kot 5000 metrov visoko. Dovolj je. Sest ur hoje je za nama in za povratek nama ostajajo le še tri do sončnega zahoda. Razčen vetra v večjih višinah ima zimska Himalaja še eno nevšečnost: dnevi so tako nesrečno kratki.

Celih tisoč metrov niže in daleč proti jugu so zadnji borovi Pangbočaja, ki ga izdaja le dim s streh in prah s poti. Poljana pred tjangbočejskim samostanom je bleščeč madž na temnem ozadju morene izpod Kangtege, ki je zaprla pogled v dolino Dudh Kosí. Mlečne reke in južno divjino dežele Kumbu, dežele Šerp. Vrh svete gore Khumbila je le za las višji od naju. Nebo dobiva prve redke oblake med vrhovi in z deset kilometrov oddaljenega Everesta potegne veter proti vzhodu kilometre dolgo zastavo, vsakdanji okras, ki se ob vetru s severa kot pajčolan zaplete in raztrga v črnih rogovih Lhotseja in nato kot dolga mračna zavesa zgrne nad dolino lmdžje.

Koliko lepote v enem samem pogledu in širokokotni objektivi zariše hkrati tri izmed petih najvišjih gora na svetu — Everest, Lhotse, Makalu.

Makalu, ki je najbolj na vzhodu, postaja v zgodnji popoldanski luči podoben piramidi sežganega sladkorja. Brez besed strmiva v pogačo ledenika, ki se spušča s sedla pod Ama Dablamom. Na južni strani sedla se je razkrila cela vrsta vrhov za Kangtego. Večina teh je brez imena in še na nobenem ni bilo človeka. In tako je v vseh smereh. Vabili so orjaki, višine med šest in sedem tisoč pa so skoraj nedotaknjene. Koliko dela za prihodnje generacije Himalajcev. Dostop sicer dolg, bazna taborišča skoraj povsod v višinah nad 5000 metrov, nato navpičen kilometer, dva, ledu in skale.

Roop prisopiha v najino tišino kot nosorog v prodajalno s porcelanom. Leži na hrbtu in krčvito lovi sapo kot riba na suhem. Pemba mu je naročil, da se bo počasi odpravil nazaj proti Pangbočaju in bo poskusil poiskati boljše pot skozi naselje Taboče. Tudi mi se moramo obrniti.

Navzdol skoraj tečemo. Čreda mogočnih jakov se pase okrog možica, ki ga je postavil Pemba za našo orientacijo. V grivah in repih plapolajo pisani trakovi molilnih zastavic. Plašno se umikajo našemu vdoru v njihovo kraljestvo. Pembina smer kaže zdaj čez travnat rob, kjer nas pričakuje nov možic in potka, ki jo bolj slutimo, kot vidimo, in ki nas pripelje v samotno dolinico, kjer srečamo pastirici, ki se v skrbi ozirata za jaki. Pod ledom komaj curlja potoček in ozdravi žejna grla — ves dan smo bili brez kaplje tekočine. V zajedi nad nami spet zažari beli Tavečejev vrh.

Pemba nas pričakuje, negiben kot kip na ogromni skali nad potjo. Zapodimo se vsi skupaj skozi pregrado molilnih zastav na šopih šib, ki se vleče pol kilometra visoko v strmino nad Pangbočejem in mimo redkih hiš Tabočeja. »Obramba vasi pred severnimi duhovi,« trdi Pembi starka, ki me je hotela zjutraj uročiti, in zbira zdaj jakovo govno v koš. »Celo jeti ne pride skoz,« meni Pemba in misli najbrž ob tem na jetija, kot ga je naslikal domači umetnik v tjangbočejem samostanu. Mečanica medveda, volka in opice.

Z Alešem se le počasi spuščava proti hišam Pangbočeja. Pemba in Roop se že pogajata z mladeničem čisto nič bistrega obraza, z značko s sliko Dalaj Lame, ki hoče zdravila, ne ve pa povedati za kaj. Ve le, da sem dal včeraj fantu v Tjangbočeju belo tableto, ki je, kot mi je pojasnil Pemba, rešila v pol minute teden dni trajajoč zobobol. Aspirin. »Vsa zdravila imamo v laborišču,« razloži Pemba bolniku. »Bom prišel tja,« pravi bolnik. Dve uri tja in dve uri nazaj po tableto aspirina.

Namesto ponižne, v led okovane rečice današnjega jutra nas Imdžja sprejme kot divji veletek. Sonce, ki namu ni ogrelo, je vendarle ogrelo led in sneg, da je reka oživila. Pa ne za dolgo. Ko bo izza Ama Dablama pogledal mesec, bodo njeni valovi spet nemi in vkle-njeni v led.

Dve sto metrov vzpona od reke mimo krom-pirišč Melinga in skozi rododendronovo goščo je najtežjih dve sto metrov današnjega dne. Pa je za nami devet ur hoje. In ko se ozirava nazaj po dolini, se med zlato rumenimi mahovi, ki visijo z rododendrona, spet pokaže Everest.

Dolga zastava se vleče z njegovega južnega grebena proti vzhodu...

Če se izgubiš v snegu, v megli, nikar ne išči v neznanu, če nimaš busole, raje skoplji snežni bivak in se pripravi na čakanje: vso obleko nase, pa brez spanja. Če jih je več, spe izmenoma, eden mora bdeti.

Ne trgaj rož. Vsaka, ki jo pustiš rasti, bo razveseljevala še druge ljubitelje gora. Odr-gana umre, ne da bi njeno seme rodilo druge. Papir in ostanke jedi spravi v nahrbtnik.

Nikar se ne deri! To zna vsako tele!

Krajevni poznavalci vremena so zanesljivejši od radijskih in časopisnih poročil. V hribih se vreme v pol ure lahko popolnoma spremeni, kakor na morju. Tudi v višini 2000 sneži vsako poletje. Če grozi taka sprememba vremena, poišči zavetje, preden pride dež in sneg. Obrni pravi čas! Mokra skala in mokra trava spremene lahko turo v težko. Če je zraven dežja še hud veter, pride pri +10° C do težke splošne podhladitve telesa. Če treska, stran z grebena in z vrha, ven iz žlebov, poišči plati, po možnosti suhe, vsaj 10 m od kovinskih predmetov.

Razvoj slovenske planinske kartografije

France Planina

Z razvojem planinstva se je v civiliziranih državah razvijala tudi kartografija gorskih pokrajin. Izobraženemu planincu ne zadostuje samo gorski čevlji in nahrbtnik, v nahrbtniku mora biti tudi zemljevid gorovja, v katerega je planinec namcnjen. Po njem že doma določi smer poti in prouči pokrajino, na poti pa mu je zemljevid vodnik in svetovalec, ki ga na razpotjih pravilno usmerja, mu kaže poti, ceste, železnice in vzpenjače, mu pripoveduje o razdaljah in višinah, o strmcu poti, kočah, tesneh, slapovih, jezerih in studencih ter ga poučuje o imenih naselij, planin in vrhov, na vrhu pa mu razkazuje razgled. Ko sem pred leti pešočil z Male gore proti Ribnici, se mi je pridružil Bosanec iz Lávna in ni mogel verjeti, da nisem domačin in da prvič hodim po tej okolici, ko sem mu v razgovoru imenoval razne objekte, ki sem jih med razgledovanjem razbral z zemljevida. Planinec brez zemljevida je na turi po še neznanih poteh podoben slepcu, saj ne ve, kaj gleda, in niti ne opazi mnogo stvari, na katere bi ga zemljevid opozoril. Večkrat pa ga zemljevid rešuje raznih težav, ko v gozdu, v megli ali ob nastopu noči išče smeri do zavetišča. Najboljše planinske zemljevide imajo Švicarji. Svoj gorski svet upodabljaajo začuda plastično, tako da imaš vtis, kot da se gorski grebeni in vrhovi zares dvigajo iz ravnega papirja. To dosegaajo s tem, da za prikaz reliefa uporabljajo hkrati vsa tri možna sredstva — plastnice, senčnice in barvno lestvico. Sence so tiskane v otenkih modre in vijoličaste barve, barvna lestvica prehaja iz nežnozelenih dolin, preko zelenorumenih in rumenorjavih bregov v sive ali rjave pečine in stene ter v bele ploskve snožišč in ledenikov, ki jih prečkajo modre plastnice. Natančno se vrisane planinske poti in kočje. Skrbno zbrana imena dolin, potokov, gora, zaselkov in značilnih ledin ne zmanjšujejo vidnosti reliefa. Po ledenikih so vrisane celo morene, da kar vidiš smer, v kateri se le-

dena gmota premika. Razna podjetja in planinske organizacije prireajo podrobne zemljevide po predlogah državnega topografskega zavoda in topografskega atlasa Švice. Paroplovna družba Wierwaldstättskega jezera je npr. izdala izredno plastičen zemljevid tega jezera in njegove gorske okolice. Nemško in avstrijsko planinsko društvo je že l. 1874 izdalo zemljevid Ötztalskih Alp v merilu 1:50 000. Spočetka je dala takšne zemljevide izdelovati na osnovi topografskih kart vojno-geografskega inštituta, od l. 1911 pa je imela lastni zavod in je uporabljala samostojne meritve in stereofotografijo. Avstrijski urad za meritve je za planinstvo vedno dajal na razpolago podatke o triangulacijskih in drugih merjenjih ter proučevanjih ledinskih in geografskih imen. Podobno razumevanje za planinsko in turistično kartografijo najdemo v Britaniji, v ZDA in še v mnogih drugih državah.

Slovenska planinska kartografija ima kaj skromen razvoj, ki daleč zaostaja za sicer mogočnim razvojem našega planinstva od ustanovitve Slovenskega planinskega društva (SPD) l. 1893 do danes. Spočetka so bili naši planinci navezani na uporabo nemških topografskih zemljevidov dunajskega vojno-geografskega zavoda in turističnih kart, ki so jih za naša pogorja izdajala založniška podjetja Lechner, Mittelbach, Ravenstein, Freytag in Berndt. Časopis nemškega in avstrijskega planinskega društva je l. 1883 priobčil v prilogi zemljevidno skico Julijskih Alp v merilu 1:860 000, ki jo je priredil Julij Kugy. Risba je črna, enobarvna in zelo preprostega videza. Imena so seveda nemška. Tista pa, za katera ni bilo nemških oblik, so kaj čudno zapisana, npr. Czersoča, Skerlatica, Punica, Ferdame Palica, Martulik, Prisanig, Lanšepca, Lepeina potok, Looch, Smičev itd. Od Bovca do vasi Soča je označena cesta, ki je v načrtu, dalje v Trento samo pešpot, na Vršič pa z obeh strani le steza. Prav zanimiv dokument za razvoj turizma pri nas!

Pri Lechnerju na Dunaju je l. 1907 izšel zelo dober zemljevid zahodnih Julijskih Alp v barvnem tisku merila 1:50 000, ki pa je imel za naselja večinoma le nemška imena (npr. Flitsch za Bovec, ki so ga naši pisali takrat Bolc), za gore pa spačena imena (npr. Veunca, Osebnik, Bouci Grintouc). Vojno-geografski inštitut na Dunaju je l. 1910 natisnil nemško karto Julijskih Alp in Karavank v merilu 1:50 000, l. 1913 pa zemljevid Karavank, Savinjskih Alp in Triglavskega pogorja v merilu 1:200 000.

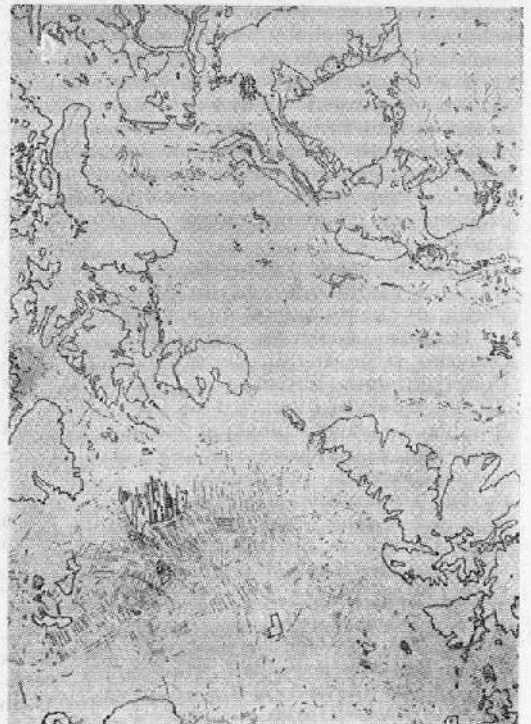
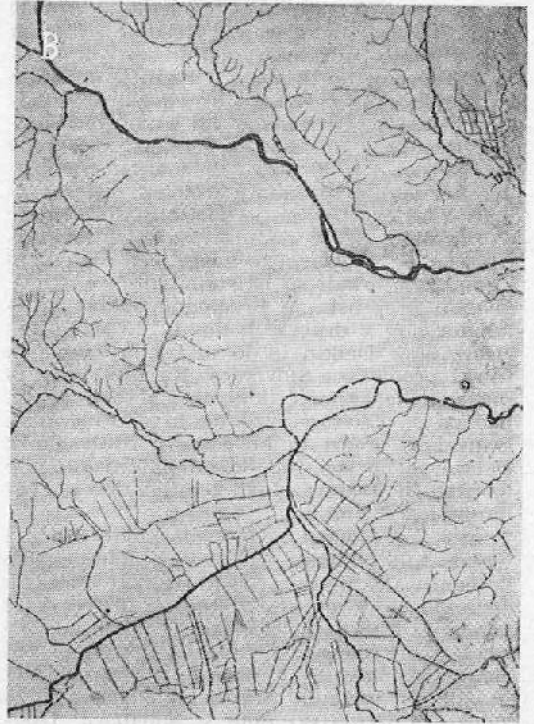
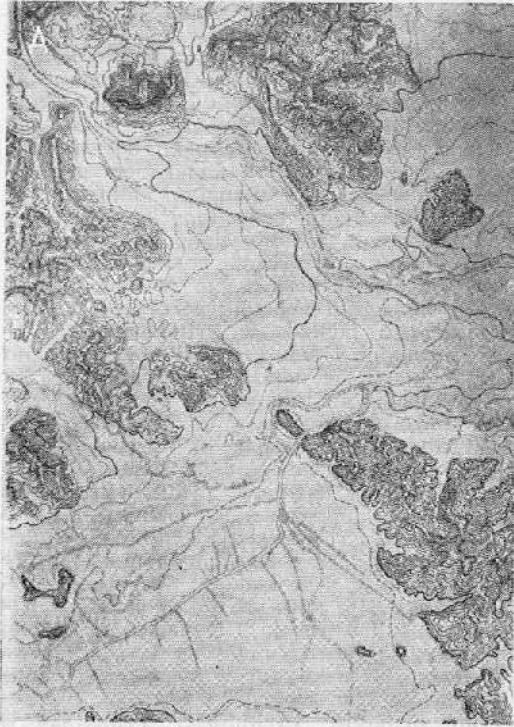
Borbi za posest naših gora se je tedaj pridružila borba proti ponemčevanju in pačnju naših geografskih imen. SPD je opozarjalo založbe na takšne spake in skušalo s popravki izboljšati zemljevide za planince, potem pa je pričelo pripravljati lastne izdaje. Vl. Ružička je l. 1904 priobčil v Planinskem vestniku (PV) »Načrt zemljevida skupine kaninske« v merilu 1:75 000, a kot Čeh ni zmogel imenoslovja, čemur se ni čuditi, saj nam še danes povzroča mnogo težav. Pisal je npr. Jerevca,

Vaucha, Rivežni, Črni Vohu, Bovecka soušeska itd. Led je bil prebit s slovenskim zemljevidom Julijskih Alp merila 1:75 000, ki ga je priredil Alojz Knafelc in ga je izdalo SPD l. 1910. Dve leti nato je Tržaška podružnica SPD izdala Knafelčev zemljevid »Okrožje Trsta« v merilu 1:100 000. Imena je Knafelc ugotavljal na terenu in so bila pristna, toda tehnična izdelava je bila pod silo razmer zelo preprosta in se zdalec ni mogla kosati z nemškimi kartami. Od gora so bili prikazani le grebeni, višinske točke in imena v črni barvi, poleg teh pa vode v modri in pota v rdeči barvi.

V enobarvnem tisku in z grebensko označenimi gorovji je izšel zelo preprost zemljevid Gorenjske v merilu približno 1:75 000, ki ga je založila Katoliška bukvarna v Ljubljani brez navedbe avtorja, kartografa tiskarne in letnice izdaje. Za izdelavo kart v ploskovni tehniki, je bilo SPD navezано na nemška podjetja. Tako so mu v Gradcu natisnili kartico Grintavec, po avstrijski specialki, kjer je relief prikazan s črtkami. Tiskana je bila v formatu dvojne razglednice in imela z rdečimi pikčastimi črtami označene poti.

Pred prvo svetovno vojno je PV objavil nekaj zemljevidnih skic naših gorskih pokrajin, nekatere kot priloge, ki so pojasnjevale vprašanja imenoslovja kot npr. Tumov zemljevid »Ložko gorovje« (Mangrt—Jalovec) v PV l. 1911 in zemljevid Rezije, priložen članku H. Tume v PV l. 1913.

V letih stare Jugoslavije se raven planinske kartografije ni kaj prida dvignila. Kmalu po prvi svetovni vojni je SPD izdalo karto Karavank in Podravja v barvni litografiji in v merilu 1:150 000. Knafelčeva karta Julijskih Alp je izšla l. 1923 v drugi, l. 1936 pa že v četrti, popravljani izdaji, ki je bila toliko izboljšana, da so bila vnesena v rumeni barvi še zimska pota. Podružnica SPD Tržič je l. 1930 izdala Knafelčev zemljevid Karavank, ki je bil spet grebenski in tiskan v treh barvah. Ta je l. 1937 doživel drugo izdajo. V povečani obliki so bili ti zemljevidi postavljeni na izhodiščnih železniških postajah kot orientacijske table za planince. Na vrsto je prišlo tudi Zasavje. Adalbert Potočnik je narisal karto »Zasavje in Dolenjsko gričevje« v merilu 1:100 000, ki so jo natisnili l. 1935 v trobarvni litografiji. Izšla je tudi karta Zasavja v merilu 1:200 000. Svoje predvojno delo je nadaljeval tudi Henrik Tuma in je ob proučevanju alpskega imenoslovja priredil »Toponomastični zemljevid skupine Triglav—Škrlatica« v merilu 1:37 500, ki ga je narisal Ostož Tuma in ga je v tribarvnem tisku izdal menda l. 1930 Turistovski klub Skala. Kakor pove ime, je bil glavni poudarek tega zemljevida na imenih; narisani je bil v grebenski tehniki, imel pa je označena vsa pota in je bil zelo uporaben tudi na turah. V isti tehniki sta bila izdelana Tumova zemljevida Begunjsčice merila 1:75 000 in Beneške Slovenije merila 1:100 000. Prvi je bil objavljen v PV l. 1932, drugi l. 1934.

Izsek iz turistične karte Ljubljanska okolica, ki ni izšla: A) plastnice v rjavi barvi, B) vodotoče v modri barvi, C) ogrodje v črni barvi in D) robovi gozdnih ploskev v zeleni barvi; ploskve med plastnicami bi bile izpolnjene z barvno lestvico, gozdne ploskve zeleno, ceste pa belo; vsako barvo tiskajo zase.

Za knjigo Naš alpinizem, ki je izšla l. 1932 v založbi TK Skale, je inž. Herbert Drogenik narisal vrsto podrobnih kart.

Tujsko-prometno društvo v Kranju je izdalo zemljevid okolice Kranja brez naslova v merilu 1 : 50 000. Grebנסko sta označena Storiščičevo pogorje in Sv. Jošt. Podružnica SPD Škofja Loka je l. 1936 izdala tribarvni grebenski zemljevid Skofjeloškega pogorja v merilu 1 : 75 000, ki ga je narisal tehnik Franc Otujac. Ker se je podpisal samo z začetnicama O. F., so Nemci to karto med okupacijo zaplenili, kjerkoli so našli nanjo.

Še bolj preprosta je Pregledna karta smuških terenov v dravski banovini, ki jo je narisal Oskar Delkin in jo je izdala Zveza za tujski promet za Slovenijo. Na njej gorovja niti z grebenskimi črtami niso predstavljena, pač pa so narisana naselja in ceste v črni, smučarske smeri in koče pa v rdeči barvi. Delkin je narisal tudi karto Savinjskih Alp in uredil l. 1934 razstavo zemljevidov na veselju v Ljubljani.

Tudi v tem času so karte v ploskovni izdelavi tiskala luja podjetja. Tako je pregledno karto Slovenije, ki jo je priredil Rudolf Badjura za svojo knjižico »Sto izletov« l. 1930, izdelal v tehniki črtk vojno-geografski zavod na Dunaju. Velik napredek pa predstavljajo ročni zemljevidi, ki jih je narisal Slavoj Dimnik in jih je natisnila Mariborska tiskarna za založnika Učiteljski dom v Mariboru. Izdelani so v merilu 1 : 150 000. To niso več preproste grebenske karte, ampak imajo teren prikazan ploskovno z večbarvno lestvico in senčenjem. Izhajala so v letih 1924 do 1926. Listi so obsegli večji del Slovenije. Čeprav so bili namenjeni predvsem šolam, so bili uporabni tudi za planince, ker so bile na njih označene tudi markirane poti in planinske koče. Imena v njih seveda še niso ustaljena. Tako je vrh Tošč v Polhograjskem hribovju označen kar z dvema imeni — Tolstec in Otožec.

Maribor je pokazal naprednost v kartografiji še z zemljevidi Franja Baša in Milana Verka, ki sta jih v letih 1936 in 1937 izdelala za Pohorje, Kobansko, Slovenske gorice in Dravsko polje in jih je prav tako založil Učiteljski dom, natisnila pa Mariborska tiskarna v barvni litografiji oz. ofset tisku.

Poseben, v barvnih ploskvah izdelani geološki zemljevid z naslovom Geološki pregled zahodne Slovenije je priobčil PV l. 1939 kot prilogo k članku p. Janeza Žurge »Iz geologije naših Alp«. Prvi geološki zemljevid za naše gorstvo je narisal Ferdinand Seidl za svojo knjigo Kamniške ali Savinjske Alpe, ki jo je l. 1907 in 1908 izdala Matica Slovenska.

Polagoma je naša planinska kartografija toliko napredovala in tudi potrebe so silile k temu, da je TK Skala l. 1939 začel pripravljati hipsometrijski zemljevid Savinjskih Alp. Člani so v ta namen fotografirali posamezne dele gorovja, risanje plastnic in ogrodja karte je prevzel Herbert Drogenik. Vojaška oblast je izdala dovoljenje za izde-

lavo, a druga svetovna vojna je izid onemogočila.

Po vojni smo imeli več let ogromno dela z obnovo domovine, planinska organizacija, ki se je l. 1948 spremenila v Planinsko zvezo Slovenije (PZS), pa z obnovo porušeni koč in poti. Misel na kartografsko delo je kar zamrla. Le Tuma je ob nadaljnjem proučevanju imen priobčil tu in tam kako zemljevidno skico. Vedno večja množica planincev, posebno novih, mladih članov, ki so se iz vojnih tesnob sproščeno pognali v naravo dotlej nepoznanih gora, je narekovala zahtevo, da svoje svobodne gore prikažemo v kartografski podobi. V Brilejevem Priročniku za planince smo l. 1950 dobili celo serijo kartic, ki jih je narisal Vilko Mazi. Ta je podobno opremil tudi vodnik po transverzali »Po slovenskih gorah«, ki ga je l. 1958 izdala PZS. Planinska založba, ki ji je načeloval agilni Anton Urbanc, pa si je postavila za svoj program, da bo v nekaj letih izdala podrobnejše hipsometrijske planinske karte Slovenije. Načrt je predvideval tele zemljevide: Julijske Alpe, Karavanke in Kamniške Alpe, Pohorje s Kozjakom, Vzhodne Karavanke z Uršljo goro in Smrekovcem, Mariborska okolica, Rcozija s Kanalsko in Ziljsko dolino, Zasavje s Kumom in Lisco, Celjska okolica, Slovenske gorice in Haloze, Ljubljana z okolico, Slovenska Koroška, Skofjeloško hribovje, Prekmurje, Primorsko s Krasom in Brdi, Notranjsko s Snežnikom, Dolenjsko z Belo krajino in Beneška Slovenija. Narisani naj bi bili v merilu 1 : 50 000 in nato pomanjšani na 1 : 75 000, tiskani pa v petih barvah — plastnice v rjavi, vodovje v modri, znaki in imena v črni, markirane poti v rdeči in gozdne ploskve v zeleni barvi. Prvi zemljevid »Julijske Alpe« sta priredila Valter Bohinec in France Planina, poti sta ugotovila Cene Malovrh in Janez Planina, narisal jo je pa Vlasto Kopač. Izšla je l. 1952 v 10 000 izvodih (še brez gozdnih ploskev) in bila v nekaj letih razprodana. Drugi zemljevid »Karavanke, Kamniške Alpe in sosčočina« so pripravili V. Bohinec, Fr. Planina in Vl. Kopač in je izšel l. 1954. Oba zemljevida sta bila opremljena z ovitkom in spremnim besedilom v več jezikih. S tema zemljevidoma smo se približali evropski ravni.

Mariborska založba Obzorja je l. 1954 priobčila novo naklado Verkovega zemljevida Pohorje. S primerno barvo lestvico, natančno obdelavo, preglednostjo in priročnostjo dobro služi pohorskim planincem in smučarjem, ki jih je po zgraditvi vzpenjače vedno več.

L. 1955 je Ivan Selan izrisal zemljevid Ljubljanske okolice, ki sta ga priredila Franc in Janez Planina, zaradi delitve dela in stroškov pa je njegovo izdajo prevzela Turistična zveza Slovenije. Toda ta zemljevid ni mogel več iziti, za zemljevid Kamniških Alp in Karavank pa je morala PZS ustaviti prodajo, ker je Zvezni izvršni svet l. 1955 z odlokom o izdajanju in prometu topografskih kart določil, da sme takšne karte izdajati samo Geografski inštitut JLA ali drugi državni kar-

tografski zavodi z njegovim dovoljenjem. V zvezi s tem odlokom je okrožno sodišče v Ljubljani prepovedalo razpečavati planinske zemljevide. Brezuspešna so bila prizadevanja raznih ustanov in interpelacija poslanca Maksa Snuderla v zvezni skupščini. Odlok o izdajanju kartografskih publikacij za javno uporabo objavljen 1. 1959 je podrobneje določil vsebino kart in jih omejil na določena območja države. Zemljevid Ljubljanske okolice je bila TZS pripravljena izdati z izohipsami in izbrano barvno lestvico, kar bi v zvezi z belimi črtami glavnih cest in lepo izdelanim ogrodjem dalo enega najlepših zemljevidov, kolikor smo jih do sedaj imeli. Od karte Kamniških Alp je večina naklade zgorela pri požaru lesenjaca PZS. Za t. i. partizansko planinsko karto, ki bi predstavljala Kočevski Rog in Belo krajino in je bila že v pripravi, se delo ni pričelo. Tako je naša planinska kartografija, ki je mnogo obstala, zastala na mrtvi točki. Planinci, ki so navezani na zemljevide, so prisiljeni kupovati in uporabljati nemške Freytag-Berndtove turistične karte v merilu 1 : 100 000, ki redno izhajajo tudi za naša pogorja in so tehnično zelo dobro izdelane, imajo pa na mejah samo nemška imena, na naših tleh pa dvojna, npr. Trzič (Neumarkt), ali z nerazumevanjem prepisana in pomembna imena npr. Grintozz, Strednji vrh, Koppa, Kern.

Državna založba je letos že dosegla dovoljenje za novo izdajo znanega Turističnega zemljevida Slovenije, ki sta ga pripravila Bohinec in Planina in ga je izdelal Ivan Selan za natis 1. 1952. Zdaj, ko je turizem postal tako pomembna veja gospodarske in družbene politike, je čas, da odpravimo tudi to pomanjkljivost, ko nimamo nobenih svojih zemljevidov za planince. Naj PZS nadaljuje začeto delo, ki bo gotovo prineslo še nov napredek v naši planinski kartografiji.

Šmarna gora v ogledalu časa

Vilko Mazi

V današnjem gorniškem vrednotenju, ko je obledela slava celo največjih alpskih orjakov in so deležni splošnega spoštovanja samo še himalajski osemtisočaki, pomeni Šmarna gora komaj kaj več kakor neblogljeno »izletniško krtino«. Vseeno zasluži, da obudimo ob sedemdesetletnici naše planinske organizacije nekaj njene kronike, in to le tiste, ki nas more zanimati kot planince ali, če hočete, kot ljubitelje prirode, kar je naposled isto.

V ta namen mi ne bo treba segati kam daleč v zgodovino, česar mi tudi tesno odmerjen prostor za ta članek ne bi dovolil. Sicer pa so zgodovinski viri o Šmarni gori nasploh, torej tudi o tisti, ki je še vse do zadnje vojne nosila v glavnem božjepoljni pečat, dokaj skromni in malo zanesljivi. O tem nam zgovorno priča prav tako skromna monografija Jos. Novaka (Ljubljana, 1928), edina, ki jo doslej premoremo o tej naši ljubi gorci, kar je nam starim še zmerom ostala.

Izbrana lega med Sorškim, Ljubljanskim in Kamniškim poljem ter zato širok razgled na vse strani sta že od nekdaj vabila dolince na ta Posavski Holm¹, kakor se je Šmarna gora baje prvotno imenovala. Zaslovela pa je daleč naokrog v času turških vpadov v našo deželo kot nekaj televizijski oddajnik. Na njencem zapadnem vrhu (676 m) so takrat z velikimi kresovi ali grmadami opozarjali prebivalce Gorenjske ravnine na bližajočo se nevarnost. Tako se je tega vrha prijelco ime Grmada, za razliko od vzhodnega, ki mu domačini na kratko pravijo Gora (667 m), medtem ko ime Šmarna gora označuje vsa dvokopasta gmota.

Valvasor jo opisuje, da »leži nad Savo pri Rocnu povsem prosta, kakor da je preime-nitna, da bi se družila z drugimi gorami«, torej kot nekaj »splendid isolation«. Pa še to pripominja, da rado treska vanjo. Iz njegovega časa se je ohranilo ljudsko izročilo, da je nekega pomladnega dne (1686?) strela udarila tudi v smodnišnico na ljubljanskem Gradu in to s tako silo, da se je zidovje razletelo, vrata pa da je vrglo pod Šmarno goro ali vsaj blizu Save².

Valentin Vodnik jo postavlja v svojem »Popisovanju Kranjske dežele«³ neposredno k Triglavu in pravi: »Šmarna gora nad Ljubljano ima to posebnost, da je sterma, visoka ino vunder od drugih hribov odločena stoji.« Verjetno jo je kot navdušen gorohodec tudi kdaj obiskal, če vemo, da se je leta 1808 mudil v Mednem, Vikrah in na Rocnu⁴.

Zagotovo pa je bil Prešeren pogosto na obisku pri svoji »ljubi teti«, kakor je šaljivo rekel Šmarni gori. Tam je namreč v letih 1830—1837 opravljal njegov gostoljubni in veseljaški stric Jakob službo vikarja. Zanimivo je Prešernovo pismo, napisano neznanemu stričevemu prijatelju⁵ »na prvi pasji dan leta 1834«, ki ga delno citira v slovenskem prevodu Evgen Lovšin v svojem ljubkem članku »Srečanja na Šmarni gori«⁶. Pismo kaže, da je pesnik že takrat dal »slovo strahu in upu« ter sklenil, da bo »z vinom preganjal skrbi oblake«, ko zaključuje s pozdravom »Tvoj pivski brat«. Iz pisma veje neugnana šegavost pristnega Gorenjca. Šmarne gore pa se je do smrti rad spominjal,

¹ R. Badjura, Izbrani izleti, 1953.

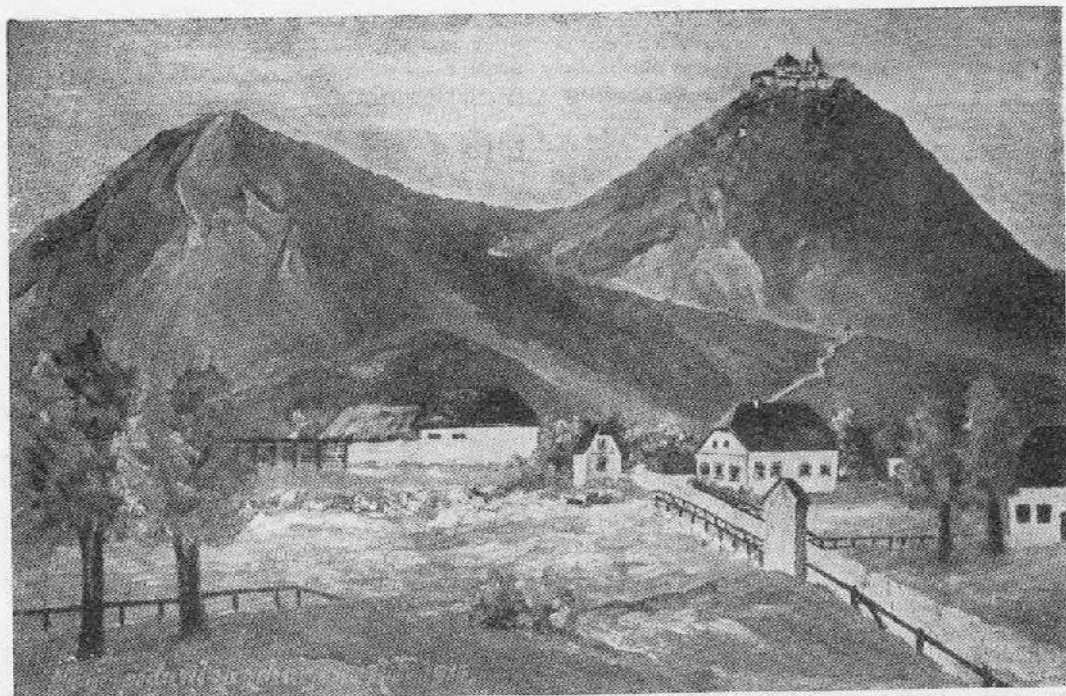
² Ilir. Blatt, 1833, 143.

³ Vodnik, Pratlka, 1795.

⁴ PV 1895, 115.

⁵ Fr. Kidrič, Prešeren I, 300.

⁶ PV 1858, 321.

Smarna gora (657 m) — Po stiki A. F. iz l. 1913

saj ji je leto poprej (1848) posvetil pesem enakega imena, nekak pendant Nebeški procesiji.

Med stalnimi gosti Prešernovega strica je vredno posebej omeniti Matevža Gradiška-Faustusa⁷, domačina iz Zgor. Gameljnov, enakih let in prav tako veseljaške narave. Bil je daleč znan homcopat in goreč pridigar, ki so ga romarji kaj radi poslušali. Še rajši pa so se zatekali v njegovo »Puščavo«, kakor je bil zgradil nad cesto iz Smartna proti Tacnu in si uredil v njej kapelo, lekarno ter ordinacijsko sobo. Prešeren ga je rad kdaj pa kdaj podražil s citati iz Fausta. Vpletel pa ga je tudi v Romanco od Strmega grada ali kakor ji je dal v drugi verziji naslov Pesem od zidanja cerkve na Šmarni gori.

Pet let po smrti Prešernovega strica (1842) srečamo na Gori pesnikovega dobrega prijatelja Matevža Langusa pri slikanju velikega oltarja in kupole v presbiteriju. Njegova največja mojstrovina pa je v veliki kupoli (1846/47), kjer je upodobil tudi samega sebe ter signiral na stebri, ob katerega je naslonjen: MATEVSH LANGUS IS KAMNJEGRIZE NA GORENSKIM. Veščaki vidijo med gručo romarjev na drugi strani tudi Prešerna in Julijo.

Medtem ko je Langus samo po fantaziji prikazal na ozadju razgled s Šmarne gore, ga je

v drugi polovici stoletja realistično zajel znameniti slikar gorskih panoram, koroški rojak Marko Pernhart (Pernat, kakor se je kdaj tudi sam podpisal). To veliko štiridelno veduto hrani polcg njegove veličastne panorame s Triglava naš Narodni muzej.

Vse pogosteje so poslej obiskovali Šmarno goro ljubljanski ljubitelji prirode, med njimi posebno znani France Kadilnik, »probuditelj slovenske turistik«⁸. Za njim se pojavi bratovščina »planinskih piparjev«, večinoma iz vrst trgovskih nameščencev in nižjih uradnikov. Iz njih je izšla pobuda za ustanovitev Slov. plan. društva (SPD), ki se je gotovo započela že na njihovih rednih šmarnogorskih sestankih, dobila pa dokončni izraz na Stolu⁹. Na novega leta dan 1895 so prinesli v mežnarijo na Gori novo vpisno knjigo, vezano v debele, okovane platnice, »ker ravno na Šmarni gori spominska knjiga največ trpi¹⁰«. Še tisto leto je bilo vpisanih 1425 obiskovalcev, naslednje leto pa že v prvem tromesečju 454.

Izlet na Šmarno goro je pomenil še v mojih dijaških letih (na prelomu stoletja) za marsikoga kar izdatno turo. Samo petičnejši meščani so se lahko s kočijo potegnili do Tacna ali vsaj z vlakom do Vižmarjev. Studentov-

⁷ SBL, 420.

⁸ PV 1953, 211.

¹⁰ PV 1895, 13.

¹ SBL, 240.

ski pari je bil na razpolago le »štifletencug¹⁴« ali »per pedes apostolorum«, kakor se je temu bolj izbrano reklo. Ze za šišenskim kolodvorom smo jo ubrali po mehkem kolovozu ob železnici, da nam ni bilo treba požirati prahu na trdi cesarski cesti. Tudi onkraj Vižmarjev smo si poiskali stranskih poti do lesenega tacsenskega mostu, kjer se nam je včasih posrečilo preliščiti mostninarja za tisti ubogi krajcar, ki ga je jemal od pešcev, a je šel nam težko iz žepa. Na Gori smo lahko dobili zanj izdaten kos domačega kruha, saj nas je čakala potem še dolga pot do mesta, če smo se vračali čez Gameljne in Ježico, kar smo v takem primeru tudi največkrat storili...

Ljubljancanom je bila za pristop iz Tacna znana le zložna romarska pot. Nam mladim čem je bila vse preveč od rok, zato smo se rajši zagnali po nedovoljenih bližnicah čez Spod. Kuhinjo, ki so jih tedanji lastniki gozdnih parcel zaman prepletali z raznovrstnim trnjem in drugo šaro (bodeče žice takrat še niso poznali). Kasneje so se tega Sisifovega posla naveličali in se celo sprijaznili z markacijami, ki so skraja tudi sproti izginjale.

Da se ne izmaknem kronološkemu zaporedju, naj vpletem tu značilno, pa še malo znano anekdoto o Ivanu Cankarju. Nekoč, že proti koncu vojne, je dejal svoji dobri prijateljici Zofki Resnikovi, ko je pogovor nanesel tudi na smrt in si je ona želela, da bi jo zagrebli na kakem samotnem vaškem pokopališču: »Več, Zofka, kje bi bil pa jaz rad pokopan? — Na vrhu Šmarne gore, pa tako, da bi do komolca roko mohl iz groba in vsem ljubljanskim mogočnejšem kazal figo¹⁵«. Ta želja se mu kajpada ne bi mogla izpolniti, tudi če bi jo bil zapisal v testament. Vseeno ga še danes vidim v tej groteskni pozi, kadar koli grem mimo tiste majhne nekropole nekdanjih šmarnogorskih kuratov, med katerimi počiva tudi Prešernov veseljaški stric...

Po tegobah dolge vojne, med katero je tudi Šmarna gora žalostno samevala, pa so kmalu spet oživela njena pobočja v trumah novih obiskovalcev. Zdaj so prišle na vrsto poprej popolnoma nepoznane Skale nad Vikrcami s svojimi romantičnimi turnei. Kajpada so ti zamikali sprva le mladino, zlasti Veliki turne, na katerem so se urili naši prvi alpinisti. Žal, da je kmalu terjal nekaj smrtnih žrtev in je zato občina postavila veliko napisno desko z naslednjim svarilom: »Prepovedano je naskakovati 'Turne' brez polne plezalske opreme (klini, plezalke, plezalska vrv)«. Nek šaljivec je k temu pripisal še: cepin! —

S stene kraj Turnca je 7. novembra 1926 omahnil v smrt Alojz De Reggi, ko se je bil oprijel razmajane skale. Malo pred tem so ga neki izletniki videli na samem Turncu, ki mu je nešteto krat splezal na teme in menda tudi prvi. Aljaž mu je zapisal v slovo: »De

Reggi je bil simpatičen, tih, nedolžen, prijazen mladenič. Škoda, škoda zanj!... Letos je kot vodnik drugim preplezal štirikrat Triglavsko steno, nevarno »Nemško pot«... Smejal se mi je, ko sem mu prijazno žugal s prstom... Kraj na Smarni gori, kjer se je ubil, mi je znan, ker sem jaz pod Šmarno goro doma...¹⁶

Z zgranjo železniškega postajališča v Mednem leta 1925 »se je Ljubljana primaknila k Šmarni gori vsaj za 15 do 20 minut«, kakor je to ugotovil Josip Wester, njen največji oboževalec, v Odprtem pismu predsedniku SPD.¹⁴ Približala se je pravzaprav le dotlej povsem zapuščenim Grmadi, ki nam jo je tako šele Wester odkril in ki je dobila najprej po njem imenovano grebenko pot. V PV ne najdem nobenega poročila o otvoritvi te poti, pač pa jo je »post festum« podrobno opisal Rud. Badjura¹⁵, Wester sam pa nam je šele 27 let kasneje povedal, kako jo je iskal in kako sta jo s pok. Al. Knafelcem »dva dni meseca marca 1927 trasirala in lisala, ne da bi jo kaj nadelala.«¹⁶ V Odprtem pismu je terjal še nekaj več: alpiniziranje Grmade. To se je zgodilo že naslednje leto, ko je bila zgrajena zavarovana plezalna pot. Poročilo o njej pravi: »Čudno je slišati, a vendar je res, da se je napravila prava, s klini in z žicami zavarovana pot čez skale, kjer pada Grmada navpič proti Vikrcam... V nedeljo 11. junija t. l. je bila plezalna steza otvorena... Precejšnja skupina ljubljanskih turistov se je udelčila obhoda in se uverila, da je nova pot res prava turistovska steza...« Plezalna pot, ki sta jo po načrtu Al. Knafelca, z dvema variantama v zgornjem koncu, skrbno nadelala znana veščaka za tak posel, kranjskogorski Hanza Vertelj in trentarski Kravanja-Kopiščar ter je prevzel na svoje breme vse stroške za nabavo potrebnega železja ljubljanski primarij in navdušen planinec dr. Jos. Pogačnik, je prescgla vse pričakovanje. Marsikatero nedeljo in praznik se je kar trlo na njej podjetne mladeži, ki je preizkušala tu svoje sposobnosti za zahtevnejše gorske vzpone. Pa tudi odraslih planincev ni manjkalo, ki so trenirali tu pred večjimi turami ali sicer hodili utrjevati svojo kondicijo.

Drugi Westrov predlog v omenjenem pismu, da se napravi navadna zaznamovana pot po Grmadinem grebenu od Vikrc takoj vkreber, je bil medtem že ostvarjen kot Westrova pot, ki sem jo malo prej omenil. Pa še nekaj je predlagal: zložnejše prečnico kot višinsko promenadno pot po južnem pobočju Grmade, od vstopa plezalne poti naravnost v Gorjančevo sedlo. Verjetno si tega terena ni dobro ogledal, sicer bi se bil sam prepričal, da bi taka pot terjala ogromne stroške, če bi hotela v enakomernem vzpodu premagati neštete tehnične probleme, na katere bi naletela. Po drugi strani pa tudi ni bilo nikake prave

¹⁴ »Štifletencug« so bili visoki čevlji z vžitimi elastičnimi jeziki nad členki namesto okornih vezalk, in zato splošno priljubljeni.

¹⁵ Miha Maleš, Umetniški zbornik II, 160.

¹⁶ PV 1926, 283.

¹⁷ PV 1927, 19.

¹⁸ PV 1927, 139.

¹⁹ PV 1928, 185.

potrebe po njej, saj vodi že oddavnaj od vikrškega studenca čez prijetno gozdno teraso Zatrepa in Zgor. Kuhinjo v Sedlo dosti zložna pot, po kateri so hodili domačini k cerkvenim opravilom na Gori. Nič zato, če bivši lastnik Zatrepa, smledniški baron Lazzarini, pod nobenim pogojem ni dovolil markiranja te poti po svojih parcelah, nje uporabe pa tudi izletnikom ni mogel preprečiti. Stara je tudi Kovačeva pot, ki poteka iz Vikrše po severnem pobočju Grmade in se izteka v še starejši kolovoz iz Zavrha, rojstne vasice »Triglavskega župnika« Jakoba Aljaža (1845 do 1927). V ta kolovoz pridrži nekoliko nižje od pisarniške strani tudi mnogim Ljubljancem znana dokaj zložna pot Čez Peske. Ker smo že pri starih poteh, naj omenim še dve: skaručensko, ki jo je po prvi svetovni vojni markiral domačin, znameniti koncertni mojster Matej Hubad, in šmartinsko, ki je povezana z romarsko. Novejše poti, ki so nastale šele po zadnji vojni, bom obravnaval kasneje.

Vrnimo se zdaj še k nekaj starim in zanimivim prijateljem Šmarne gore iz časa med obema vojnama.

S prof. Westrom smo se že nekoliko seznanili, pa ga bomo še srečali, zakaj Šmarna gora je bila zadnja, od katere se je poslovil. »Mislim, da sem že sto in stokrat pripešal nanjo,« je zapisal v Planinskih spominih in zapisnikih iz l. 1953.¹⁷ Koj zraven pa pristavlja: »Saj sva si bila s pokojnim dr. J. C. Oblakom določila normo: letno vsaj tridesetkrat na Šmarno goro! Tega števila sem se vse zadnje desetletje pred drugo vojno vestno držal, dr. Oblak pa me je celo prekašal.«

Tako smo zdaj pri dr. Iecju, kakor so pod tem vzdevkom dr. Oblaka mnogi poznali. (Pred par leti nas je pozabaval hudomušni Stane Hribar s posrečeno črtico: Kako je pokojni Iec hlače šival pri Trentarju.) Dr. Oblak je bil že od nekdaj hudo svojeglav. Tudi kot planinec. Markiranih poti se je izogibal kakor vrag križa. Tako je tudi na Šmarno goro in z nje večinoma ubiral svoja pota in skoraj zmerom sam. Največkrat je prilezel na vrh po vzhodni strani, tam, kjer poteka danes Partizanska pot. Posluževali so se je namreč partizanski kurirji, znamenje, da je bila dosti skrita in zato razmeroma varna. Poznal jo je le redkokak domačin iz Šmartna. Verjetno jo je v gornjem koncu, kjer je dosegla cerkevni svet, utrl šele dr. Oblak. Saj je v pikri oeni Badjurovih »Sto izletov«¹⁸ zapisal: »Zame bi pot izgubila svoj čar, ako bi jo našel v kakem 'vodiču'... In bogme, te moje poti, ki gredo večkrat kar čez drn in strn, so mnogo lepše in zanimivejše, kakor vse zaznamenovane, rekel bi polizanc!«

Pomudimo se za trenutek pri »rekorderju Šmarne gore«, kakor po pravici imenuje pisec osmrtnice Rajka Justina (1865—1938), kustosa botan. inštituta na ljublj. univerzi.¹⁹ Dolga

leta pred zadnjo vojno so sleherno jutro srečavali ljudje, ki so hiteli v službo po cesti od Tacna proti Vižmarjem, drobnega, že nekoliko upognjenega in v vase zamišljenega možička v hribovski obleki in z ohlapnim oprtnikom na plečih. Delavci, ki so prihajali v bivšo tovarno »Seta«, so pozimi dostikrat opazovali samotno lučko, ki je počasi bingljala vkreber po Spod. Kuhinji, kjer je bila še trda tema. Nihče bi ne verjel, da prihaja ta molčeči popotnik peš iz Ljubljane, pa ne morda iz bližnje Šiške, ampak iz prav nasprotnega konca, izpod Golovca. In še manj bi razumel, da prevali to pot na Šmarno goro in nazaj točno 365 krat na leto, v vsakem vremenu, ne da bi imel od tega kak materialni hasek, torej iz gole ljubezni do prirode. Da, takega »konjička« je imel Rajko Justin dolgo vrsto let, vse do svoje tragične smrti na Triglavu. In če je bil kdaj nujno zadržan, je zamujeni obisk nadomestil naslednji dan z dvakratno potjo! Zares rekord, ki mu ga zlepa kdo ne bo izpodnesel.

Še enega zvestega obiskovalca Šmarne gore izpred zadnje vojne naj se na kratko spomnim. To je bil univerz. profesor dr. Metod Dolenc, visok, plečat hrust, pa obenem dobitična, da malo takih. Ko ga je jeseni leta 1941 po težki bolezni iztrgala smrt širokemu krogu njegovih prijateljev in znancev, mu je dr. Fr. Skaberne, ki ga je največkrat spremljal, napisal pristrčen nekrolog²⁰, iz katerega povzamem samo nekaj najznačilnejših stavkov: »Na Šmarni gori smo prisledali k 'marjašarjem' in bili skupno veseli in živahni, da nas včasih ni bilo ugnati. Dolenc je tako ljubil to goro, ki zaradi neposrednega prehoda iz ravnine v strmi breg da telesu in mišicam zadosten razgib, nudi krasen razgled in ima gostilno, ki ji ni para na hribovih, da je tudi četrteke uporabljal za izlete na Goro in jih prebil v družbi 'ričetarjev'... Na koncu leta je Dolenc nekaterikrat s ponosom izkazal po 50 obiskov Šmarne gore in še več. Ljubil in izvrstno poznal je rastline — natura maxime miranda in minimis! Za vsako je na prvi pogled povedal ime v slovenskem, nemškem in latinskem jeziku. Na Šmarni gori je vedel za špranjo v skali, iz katere je zgodaj spomladi pognala znana grebenuša (Polygala Chamæbuxus), ki jo ljudje poznajo pod imenom ramšela ali ramšel in ima rumene ali lilaste cvetove.«

Nekaj 'ričetarjev' sem osebno poznal tudi jaz. Bila je to vesela kampa ljubljanskih upokojencev, ki je šla v živahnem razgovoru vsak četrtek mimo moje hiše v Vikrčah, na Goro ali pa z Gore grede. Sami med sabo so se zvali 'četrtkarji', pa tudi drugi so jih večinoma tako imenovali. Na povratku jih je bilo že od daleč slišati, prav mladeniško razpoložene. Vedno nasmejanemu Furlanu, ki je še Janka Mlakarja učil na Grabnu, in je bil starešina te bratovščine, nihče ne bi prisodil, da se bliža devetdesetim. Natanko tako vzravnal je stopal, kakor je narisana kot c. kr. korporal

¹⁷ PV 1854, 251 — PV 1959, 454.

¹⁸ Jutro 1930, št. 53.

¹⁹ PV 1938, 257.

²⁰ PV 1942, 29.

Spominjska plošča odkrita 1. 1963

v Mlakarjevih Spominih. Tudi botanik in matematik Jaka Zupančič je imel tako stalno nasmejan obraz, pa če je bil še tako slabe volje. Ostali so ga prinesli šele z Gore...

Pravo vrednost povezave s Šmarno goro je dobila železniška postaja v Mednem šele z izgradnjo visečega mostiča čez Savo.²¹ Dotlej je izletnike prevažal čolnar, na katerega se pa nikdar nisi mogel zanesti, da ga boš dobil pri vodi ali pa priklical. Planinska organizacija ni imela denarja za tako namenc. Brižljivemu Westru je uspelo organizirati Prometno društvo Medno-Tacen s srečno izbranim odborom, ki je že po dveh mesecih izvedel svojo glavno nalogo. Za vzdrževanje mostiča in poravnavo preostalega dolga so plačevali nočlani ob nedeljah in praznikih po 1 dinar mostnine, med tednom pa je bil prehod vsakomur prost. Tako vse do okupacije.

Šmarno goro med okupacijo sem opisal v Planinskem zborniku 1945. Zato lahko preskočim to žalostno poglavje in se prav na kratko — vem, da vas že dolgočasim — dotaknem še nekaj novejših dogodkov:

Za prvo obletnico osvoboditve je bil dodelan prvi sektor Poti svobode, ki naj bi potekala kot višinska sprehajalna pot nekako po sredi okrog vse šmarnogorske gmote in povezala vse ostale poti. O njenem poteku bom podrobneje spregovoril morda ob kaki drugi priložnosti. Omenjeni sektor je bil slovesno odprt 9. maja 1946.²²

V počastitev spomina 60-letnice SPD je bila 10. maja 1953 izročena v promet Jubilejna (Mazijeva) pot na Šmarnogorsko Grmado²³ z odcepom s prej imenovane poti. Ker se enakomerno dviga k tkzv. Rogličem in je ves čas razgledna, jo izletniki kaj radi uporabljajo. Škoda le, da so neznani zlikovci preteklo

jesen uničili na njej, kakor tudi na Poti svobode postavljeni klopi, ki sta dolga leta nudili na najrazglednejših mestih prijeten odpočitek! Če omenim še po vojni nadelan odcep iz Spod. Kuhinje na Zatrep, kjer si izletnik lahko še zmerom izbere Grmado ali pa Goro, če ni namenjen samo na sprehod po Poti svobode, sem s tem naštel vse novejšje komunikacije.

Leta 1953 je PD Ljubljana-matica odprlo tudi planinsko postojanko v bivši mežnariji na Smarni gori²⁴, mene pa postavilo za gospodarja. Skraja je kazalo, da je društvo našlo tu nekako »zlato jamo«, ki bi mu za njegove velike potrebe kaj prav prišla. Pa se je hudo uštel. Postojanka je postala po treh letih pasivna in jo je bilo treba likvidirati. Jaz pa sem bil vesel, da sem se otresel tega »birtovskega« postla, ki mi s planinsko (!) postojanko nikoli ni šel prav skupaj...

Letos meseca maja je PD Ljubljana-matica za svojo 70-letnico temeljito obnovilo Plezalno pot, ki je bila že zelo zanemarjena. Saj pravim, zlato jamo bi rabilo! —

²¹ PV 1953, 559.

Planinska družina Tominškov

Dr. Jože Pretnar

Ob 70-letnici slovenske planinske organizacije so bili tovariši dr. J. Pretnar, E. Lovšin in S. Hribar naprošeni, da napišejo za Planinski vestnik primerne članke o posebno zaslužnih planinskih delavcih dr. Franu Tominšku, njegovemu bratu Josipu in sinu Stanku. Imenovani so vabilo radi sprejeli in si delo razdelili tako, da piše dr. Pretnar o predsedniku SPD dr. Franu Tominšku, Lovšin o uredniku PV dr. Josipu Tominšku in Hribar o alpinistu dr. Stanku Tominšku. Ti članki si bodo sledili pod gornjim skupnim naslovom »Planinska družina Tominškov«.

Dr. Fran Tominšek

Za ustrezen in izčrpen opis osebnosti dolgoletnega predsednika SPD in Zveze jugoslovanskih planinskih društev dr. Frana Tominška ter njegovega delovanja in pomemb-

²² PV 1934, 350.

²³ GIL I, 76.

²⁴ PV 1953, 374.

nosti za slovensko planinstvo bi bila prav gotovo potrebna cela knjiga. V tesnem okviru, ki ga dopušča objava v Planinskem vestniku v zvezi s 70-letnico Planinske zveze Slovenije in hkrati Planinskega društva Ljubljana-Matica, pa se moramo pač omejiti samo na nekatere najmarkantnejše dogodke in podatke iz njegovega življenja in dela za planinstvo.*

Mlada leta

Dr. Fran Tomižšek (rojen l. 1869) je bil kmečki sin. Svojo prvo mladost je preživel na domu, p. d. pri »Portu« na Slatinskem griču v planinski okolici Gornjega grada. V svojem »Pogovoru z urednikom«, ki je bil priobčen v jubilejni številki 6—7 Planinskega vestnika l. 1933, priznava vpliv doma in mladih let na poznejši razvoj človeka, in pravi sam o sebi: »Skoraj lahko rečem, kakor se glasi pesem: 'Jaz sem gore sin'. Ljubezen do gibanja v prosti naravi, čut za lepoto gorskega sveta sem pač dobil od svojega doma.« Gimnazijske študije je dovršil v Celju. Od doma do tja in nazaj na počitnice je moral hoditi po 8 ur peš in je že kot dijak postal dober »popotnik«. Med počitnicami je obiskal Logarsko dolino, potem pa je l. 1888, kakor pravi sam, »zapeljal« brata Jožeta in splezala sta čisto sama na Ojstrico, kamor v tistih časih ni bilo potov ne markacij. Po končanju pravnih študijah v Graecu leta 1892 (bil je na gimnaziji in univerzi odličnjak), si je izbral odvetniški poklic ter se je po praksi v Celju preselil v Ljubljano, kjer je imel od leta 1895 dalje odvetniško pisarno.

Vstop v SPD in aktivno delo do l. 1914

Pomembno in za bodoče aktivno delovanje v planinski organizaciji verjetno odločilno je bilo za dr. Tomižška njegovo srečanje z župnikom Aljažem na Triglavu 13. 8. 1900. Takrat je uradni geometer na Kredarici ugotavljal, ali stoji Triglavska koča na svetu SPD ali verskega zaklada, ki je bil pod vplivom nemškega »Alpenvereina«. Z Aljažem je bil kot pooblaščenec Osrednjega odbora SPD tudi nadinženir Žužek. Bila je resna nevarnost, da bi bila ugotovitev za SPD neugodna, kar bi imelo za posledico izgubo te najlepše naše planinske postojanke v korist narodnih nasprotnikov. Dr. Tomižšek se je pridružil pooblaščenca SPD in krepko sodeloval v korist društva. Ugotovitev meje je bila ugodna za SPD. Osrednji odbor je na seji 17. 9. 1900 izrekel toplo zahvalo Aljažu, nadinž. Žužku in dr. Tomižšku ter zadnjima dvema podaril za spomin na uspešno intervencijo sliko na steklu Triglavske koče.

* Viri: Zapisniki o občnih zborih, skupščinah in odborovih sejah SPD, Planinski Vestnik, zlasti v njem objavljeni članki dr. Frana Tomižška in Janka Mlakarja, zapisniki o kongresih in sejah odbora Zveze jugoslov. plan. društev in razna planinska literatura.

Zaradi tega so postali v OO pozorni na dr. Tomižška. Že na prihodnjem občnem zboru SPD 15. 3. 1901 so dr. Tomižška per acclamationem izvolili v odbor. S tem se je začelo njegovo aktivno delovanje v SPD.

Časi, ko je vstopil dr. Tomižšek v OO SPD, so bili za društvo zelo kritični. Zahtevali so odločne, pobudne in požrtvovalne delavce v osrednjem društvu v Ljubljani in tudi na terenu.

Nemško planinsko društvo (D. Ö. Alpenverein) se je po svojih sekcijah (Kranjska v Ljubljani, v Celju, v Beljaku in Gan Karawan-ken) vgnezdilo s kočami v Triglavskem pogorju (Deschmannhütte, Mariatheresienhütte, Siebenschuhütte, Hubertushütte v Vratih, Baumbachhütte), v Karavankah (na Golici, Kepe in Valvasorhütte pod Stolom) in v Savinjskih alpah (Piskernik v Logarski dolini, koča na Korošici in Zoisova koča na Kokrškem sedlu). Nadelovalo in zaznamovalo je po naših gorah pota ter jih opremljalo z nemškimi napisnimi tablami in kažipoti. Alpenverein je na vso moč oviral delovanje in razvoj SPD bodisi s svojim vplivom na lastnike sveta, zlasti na verski zaklad (zglej Triglavska koča!), pri pridobivanju sveta za gradnjo koč in dovoljenja za napravo in markacijo potov, bodisi z lažno in obrekljivo propagando, napadi v nemških časopisih itd. Pravkar pa se je pripravljal na akcijo, da bi zavzel še nadaljnje predele naših gora zlasti v okolišju Trente in Koritnice.

Ob nastopu dr. Tomižška že stojita v trdi borbi z nemškim navalom na slovensko planinsko zemljo Fran Kocbek v Savinjskih alpah in župnik Aljaž v Triglavu. Osrednji odbor v Ljubljani je dotlej pod vodstvom načelnika Orožna opravil obilno in uspešno delo. Pri tem so krepko sodelovale tudi nekatere podružnice (savinjska, radovljiška). Toda nastopili so taki časi in take nove naloge, da jim OO ni bil več kos. Treba je bilo zagrabiti neposredno na terenu v tesni povezavi s tamošnjimi sodelavci in domačini, zlasti z ljudmi, ki so odločali, komu se dá svet za gradnjo planinske postojanke in dovoljenje za napravo in zaznamovanje potov, dalje z ljudmi, ki bi sodelovali kot vodniki in izkušeni poznavalci terena. V dr. Tomižšku je pridobil osrednji odbor prav tako moč, ki mu je bila potrebna za tako težke nove naloge.

Že na seji 19. 4. 1901 se je OO odbor lotil sistematične ureditve in razdelitve dela s tem, da je ustanovil odseke in referate: gospodarski, markacijski, pravni (dr. Tomižšek in dr. Förster), blagajniški (Ogorelec in dr. Tomižšek) reklamni in Planinski Vestnik, meteorološki, amatersko-fotografski, tajništvo in vrhovno nadzorstvo (Orožen, dr. Tomižšek, dr. Förster in Laharnar).

Dr. Tomižšek je takoj in krepko zagrabil za delo v odboru, kjer se je hitro občutila njegova navzočnost. Že na prihodnjem občnem zboru SPD 2. 3. 1902 so ga izvolili za namestnika načelnika Orožna.

K tej izvolitvi, ki je že nakazovala bodočo vlogo dr. Tominška v naši planinski organizaciji, pravi on sam: »Z veseljem sem se v odboru lotil najbližji mi poslovni stroki, da pridobimo našemu društvu vse gorske točke, koder nam bo mogoče graditi planinska zavetišča in pripravljati planinska pota in zaje- ziti grozeče prodiranje narodnih nasprot- nikov.«

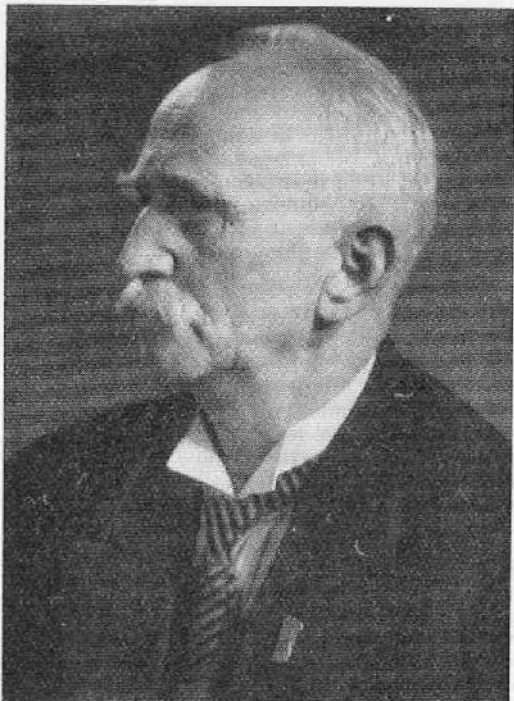
Poleg raznih posredovanj in uspešnih za- ključkov manjše važnosti na terenu (svet in koča na polhograjski Grnadi, nakup sveta na vrhu Rudnice in v Ukanci v Bohinju, zem- ljeknjižna ureditev sveta pri Orožnovi koči, nakup sveta okrog Aljaževce koče v Vratih in svet za kočo na Golici), že vidimo dr. To- minška kako v tesnem sodelovanju z Aljažem, Požgancem in Turkom trasira novo pot iz Vrat pod Cmirom na Triglav. Ta pot (To- minškova pot) je bila že napravljena in odprta 6. septembra 1903.

Na seji OO 27. 11. 1902 se razpravlja o potih Vrata—Suhi plaz (Škrlatica), Vrata—Stenar mimo Križkih jezer na Dovški križ in Razor ter sklene pisati Aljažu, kaj je s temi potmi. Pri tem je bil živahen pobudnik prav dr. To- minšek. Ob tesnem sodelovanju z Aljažem so kasneje uresničili tudi te načrte.

V tistem času so hoteli Nemci (Alpenverein) zasedli tudi gorski svet okrog Prisojnika, Razora in Križkih podov. Aljaža, ki je hotel pridobiti za SPD svet pod Vršičem, so že prehiteli in zgradili Vossovo (sedaj Erjav- čevo) kočo.

Pa se je iz Trente oglasil trentarski župnik Abram. Opozoril je OO SPD na nakane Alpen- vereina s prošnjo, da takoj izvrši protiukrepe in v ta namcn pošlje nekoga v Trento. Dr. Tominšek je takoj pohitel k Abramcu. Z nje- govo pomočjo in sodelovanjem je dosegel, da je županstvo trentarske občine dalo SPD iz- ključno pravico za napravo, zavarovanje in zaznamovanje potov v Prisojniku, Razoru, Pihavecu ter v strminah proti Triglavu in Sed- merim jezcom, kasneje pa tako dovoljenje tudi za svet proti Jalovecu iz Trente. Za po- stojanko na Kriških podih je dr. Tominšek hitro napravil s predstavnikom kranjsko- gorske občine ogled na mestu in ob povratku v Kranjski gori tudi podpisal z gospodarskim svetom že pripravljeno kupno pogodbo. S po- sredovanjem kurata Andrejčiča iz Loga pod Mangrtom je dr. Tominšek dobil od tamoš- njega županstva dovoljenje tudi za pot na Mangrt in Jalovec iz Koritnice. Z energičnim osebnim posredovanjem, obhodom in preple- zanjem, ob pomoči Abrama in sodelovanjem trentarskih vodnikov Andreja Komaca (Mote) in Tožbarja (Špika), so bila trasirana, naprav- ljena, zavarovana in zaznamovana pota čez Komar na Triglav, čez Ruše na Luknjo, skozi Beli potok na Kriške pode in skozi Mlina- rico z obeh strani na Razor, ter zveza čez Prisojnik na Vršič, nato pa še iz Zgornje Trente čez Ozebnik in z druge strani iz Ko- ritnice na Jalovec.

V Trentarskem Logu je dobilo društvo sobe za planince v dveh gostilnah, pri Zorcu (Tri-

Dr. Fr. Tominšek

glav) in Cundru (Zlatorog). Trenta z obda- jajočimi gorami je bila osvojena in trdno v rokah Slovenskega planinskega društva.

Vlogo dr. Tominška v tej borbi prav posre- čeno označuje Janko Mlakar, ko pravi: »Z vstopom dr. Tominška v OO je bil v njem zastopan tudi rod planinskih plazilcev (Homo alpinus reptans). Tominšek je bil namreč al- pinist, kar mu je priznal celo dr. Tuma, s katerim se nista posebno prijazno gledala. Vendar je bilo v njegovi alpinistiki nekaj posebnega. Plezal je v prvi vrsti zato, da so potem drugi lahko prišli za njim po nađe- lani poti. Predvsem pa je njegova zasluga, da je prehitel Nemec in osvojil Trento z nje- nimi gorami za SPD.«

Ob proslavi 10-letnice SPD (10. in 11. oktobra 1903) je na slavnostnem obćem zboru po uvodnem govoru načelnika Orožna, poročal dr. Tominšek in razvil program za prihodnje delovanje SPD, ki je bil z navdušenjem spre- jet in se je oglasil:

1. Delokrog podružnice naj se bolj natanko določi in podružnice naj delajo na to, da se opomorejo v toliko, da bodo samostojno zma- govale vsaka svoje delo tako, da se bo tudi za Ljubljano ustanovila podružnica in da bo OO samo nadzorovalen in vodilen činitelj.
2. Društvo mora skrbeti bolj za reklamo. Z opisovanjem naših krajev naj se privabljaajo turisti, saj listov je mnogo na razpolago. Po- sebno je treba opozarjati na divne obmejne kraje.

3. Društvo mora gledati na to, da avtorizira svoje vodnike.

4. Društvo naj vsak napad pošteno odbije in zavrne. Ne bodimo pohlevne ovčice kakor doslej, saj smo se prepričali, da s kulantnostjo, prijaznostjo in samozatajevanjem nič ne dosežemo.

No, načelo, ki ga je dr. Tominšek postavil pod 1. točko glede samostojnosti podružnic in samo nadzorovalne in vodilne vloge OO, mu je pozneje, kakor bomo še videli, povzročalo precej glavobola in razočaranja.

V nadaljnjih nekaj letih pred izbruhom prve svetovne vojne l. 1914 je OO opravil mnogo uspešnega dela na gradnji novih, zlasti pa na obnavljanju in povečevanju obstoječih planinskih postojank in potov, pri čemer se je povsod poznala pobudna in tvorna roka dr. Tominška. To je veljalo tudi za širjenje planinske organizacije na nove podružnice in gradnjo novih podružniških koč, poživitev podružniškega delovanja in pomoč, kjer je slabelo in plahnilo. Uspešna je bila akcija, da dobi SPD besedo pri avtorizaciji gorskih vodnikov (nov vodniški red Dež. odbora za Kranjsko in priznanje Namestništva v Trstu), prireditve vodniškega tečaja (20 udeležencev) v Ljubljani in začetki ustanavljanja reševalnih postaj SPD ter pridobivanje in usposabljanje reševalnih moštvev iz vrste domačinov.

Na občnem zboru SPD 24. aprila 1908, je zaradi šibkega zdravja dotedanji dolgoletni načelnik Orožen, odklonil ponovno izvolitev. Za novega načelnika je bil soglasno izvoljen dr. Fran Tominšek. Pri tem je prišlo še do druge važne spremembe. Dotedanji zaslužni urednik Planinskega vestnika, Mikuš, je bil na lastno prošnjo razrešen, za njim pa je uredništvo prevzel načelnikov brat dr. Josip Tominšek, takrat profesor na klasični gimnaziji v Ljubljani.

Dr. Tominšek je kot novi načelnik smotno in z uspehom krmaril SPD. Pri tem so ga družno podpirali planinski sodelavci v OO in v podružnicah. Pri podružniški organizaciji pa se je dogajalo, da so se nekatere spuščale v gradnjo koč, ne da bi imele zadostna sredstva. Na pomoč je moral priskočiti OO, kar pa je zelo slabilo njegovo lastno gnotno stanje. Tudi podružnice niso redno oddajale določenega sorazmerja prispevka za Planinski Vestnik, ki ga je vzdrževal OO, in so ga dobivali vsi člani že s plačilom članarine. Zato se je med članstvom osrednjega društva začela pojavljati nejevolja, češ da OO preveč popušča nerednim ali nesposobnim podružnicam.

Po drugi strani pa so se z vedno krepkejšim razvojem nekaterih delovnih podružnic začela pojavljati stremeljenja po večji besedi v OO in vodstvu društva. To je dobilo izraza v posebni okrožnici cerkljanske podružnice in analogne resoluciji kranjske podružnice, ki jo je zagovarjal njen predstavnik dr. Kušar in v kateri se je celo zahtevala reorganizacija SPD tako, da se spremeni in Zvezo podružnic, osrednje društvo pa postane podružnica.

Dr. Tominšek je v tem novem položaju takoj začutil, da gredo podružnice s svojimi, za celotnost društva nevarnimi zahtevami, predač. Pokazal pa je izredno prožnost in spretnost, pri čemer je energično vztrajal pri načelu enotnosti slovenske planinske organizacije. V sporazumu z OO je izdelal načrt novih (spremenjenih) pravil, tako da so dobile v osrednjem odboru podružnice 6 poverjenikov, Ljubljana pa 11 odbornikov. Podružnice so to spremembo pravil sprejele in končno je bil po poročilu in predlogu samega dr. Kušarja soglasno sprejet tudi na občnem zboru Osrednjega društva 29. 4. 1911. Kljub temu je v bistvu ostalo vse pri starem, ker podružnice niso pokazale interesa, da bi se poslužile pridobitve in začele aktivno sodelovati po svojih poverjenikih v OO. Na zboru delegatov 24. 11. 1912 je zato dr. Tominšek lahko upravičeno ugotovil, da novi ustroj društva ni pokazal svoje pomembnosti.

Med člani osrednjega društva pa se je pojavil še nov važen problem: gojitev alpinistike in smučanje. Videli so, da OO tej planinski dejavnosti in vzgoji ne posveča nobene ali vsaj zelo malo brige. Tudi to je sprožilo nezadovoljstvo s poslovanjem OO, ki za enkrat še ni dobilo oblike neke opozicije, odprlo pa je vprašanje, ki je zahtevalo ustrezne rešitve.

Ob izbruhu prve svetovne vojne l. 1914 je Slovensko planinsko društvo zasedalo celotno Triglavsko pogorje (Vzhodne Julijce), Karavanke, Savinjske alpe in Pohorje ter nižje planinske predele s svojo organizacijo Osrednjega društva v Ljubljani in 24 podružnicami s skupno 3337 člani, 27 oskrbovanimi in 7 neoskrbovanimi planinskimi kočami in domovi ter obsežnim omrežjem zavarovanih in znamenovanih potov. Naj mi bo dovoljeno ugotoviti, da je s tem zaključilo svoje herojsko obdobje, v katerem je tako odločilno in uspešno deloval in društvu načeloval dr. Fran Tominšek.

Po prvi svetovni vojni

Po prvi svetovni vojni je nastal za SPD in osrednje društvo v Ljubljani popolnoma nov položaj. Osrednje društvo se je z dohodki iz nekaterih postojank, ki so še mogle poslovati in s prostovoljnimi prispevki mnogih članov ob tih petindvajsetletnici ter s spretnim poslovanjem zaslužnega gospodarja in blagajnika OO Ogorelca rešilo velikih dolgov, v katere je zabredlo s svojo gradbeno dejavnostjo in Planinskim Vestnikom pred vojno. Po drugi strani pa je izgubilo SPD vse postojanke in prelepe gorske predele onstran nove državne meje med Italijo in Jugoslavijo. Boleči udarec je le deloma zacelila pridobitev nemških planinskih postojank. Mnoge kočice so bile med vojno izropane in občutno poškodovane. Njihova obnova je zahtevala obilo dela in velike gnotne žrtve. To nalogo je OO pod vodstvom dr. Tominška uspešno rešil. V prvih letih po vojni se je naša planinska organizacija okreplila s prirastom več novih

podružnic. Med njimi je bila po številu članov posebno močna mariborska podružnica, ki je prevzela prej nemško Mariborsko kočo. Hkrati pa se je pojavilo tudi stremiljenje nekaterih podružnic, da dobijo postojanke osrednjega društva. Oživele so s še večjo silo že pred vojno sprožene zahteve po reorganizaciji društva in spremembi pravil. Tako je na zboru 20. decembra 1925 nastopila mariborska podružnica s svojim načrtom novih pravil, po katerem bi bila vsaka podružnica samostojna pravna oseba, s svojo upravo in imovino. Osrednje društvo naj bi postalo podružnica, najvišji forum SPD pa bi bil zbor delegatov vseh podružnic (skupščina). Dr. Tominšek je izjavil, da potrebe za spremembo ni, da pa OO ne nasprotuje pametnim reformam. Veljati pa mora načelo, da ostane SPD kot celota nedotaknjeno. Na posebnem sestanku v Celju se je končno dosegel kompromisen sporazum, ki so ga sprejele vse podružnice in končno tudi osrednje društvo v Ljubljani na svojem občnem zboru 12. junija 1927.

Glavna načela novih pravil so bila, da SPD sestoji iz osrednjega društva v Ljubljani in podružnic. Osrednje društvo vrši svoje delo neomejeno, podružnice pa v določenem okolišju. Skupščina delegatov (en delegat na 50 članov) je najvišji organ SPD, voli nadzornika kot stalnega poverjenika podružnic, ki ima v odboru osrednjega društva v Ljubljani stalen sedež in glas. Za vodstvo skupnih zadev pa se ustanovi širši osrednji odbor, katerega člani so predsednik osrednjega društva, nadzornik in po 5 poverjenikov OO in podružnic.

Prav kmalu se je pokazalo, da nastajata v društvu SPD dejansko dve fronti, ena osrednjega društva v Ljubljani, druga pa podružnica, ki jih vodi nadzornik (takrat načelnik mariborske podružnice Senjor) in ki ima na skupščini po številu delegatov večino. V praksi se je kmalu pokazalo, da ta položaj ni bil niti v korist enotnosti društva niti naprednih stremiljenj, zlasti v alpinistični in kulturni dejavnosti, ter da se je vloga nadzornika podružnic skušala uveljaviti kot nadzornika društva ter izkoriščati za neke povsem nezdrave osebne privilegije.

Za predsednika (po novih pravilih ne več načelnik) dr. Tominška pa poleg težav in nevesečnosti, ki mu jih je povzročala reorganizacija društva, nastaja novo breme. Alpinistika in smučarstvo sta dobivala vse večje število privrženecv prav med člani osrednjega društva. Zaradi očitkov, da OO tej dejavnosti ne posveča ustrezne pozornosti in ne skrbi za njihov razvoj v okviru društva, se je začela pojavljati vse močnejša opozicija. V tem je bil tudi eden važnih razlogov, da se je ustanovil TK Skala, ki je imel krepkega idejnega vodjo v dr. Tumi. Na stvari se ni bistveno nič izboljšalo, četudi je dobila opozicija v OO dokaj močno zastopstvo, v katerem je bilo tudi nekaj vodilnih članov TK Skale. Dr. Tominšek kot star, izkušen alpinist prav gotovo ni bil nasprotnik uveljavljanja alpini-

stične dejavnosti v društvu. Ob ustreznem sodelovanju in pomoči članov OO, zlasti onih iz vrste alpinistov bi bil nedvomno našel možnost, da se ustrezne novim strujam. Bili pa so objektivni razlogi, da ni uspel.

Končno je nastal za nerazpoloženje in nezadovoljstvo proti OO še drug važen razlog, ki je položaj še bolj poslabšal. OO je po vojnih letih izvršil obsežna gradbena dela pri hotelu Zlatorogu v Ukanci in Domu v Kamniški Bistrici ter se ukvarjal z upravljanjem hotela Sv. Janez ob Boh. jezeru. Menil je, da bo s tem pridobil znatne virove dohodkov za višinske postojanke. Dejansko pa se je pokazalo nasprotno in je s tem zabredel v hude dolgove. Prav to so izkoristili smučarski opozicionalci pod vodstvom dr. Knafliča in kljub hudemu odporu prav dr. Tominška in tudi Badjure, ki je bil za Vel. planino, izsilili zgradbo planinske kočice na Krvavcu. Ta je pogoltnila okrog en milijon, pokazala pa se je kasneje, vsaj za Ljubljano, za odročno, neprimerno in skrajno pasivno planinsko smučarsko postojanko.

Plaz, ki so ga sprožile notranje organizacijske borbe v društvu, pogrške osrednjega odbora v gospodarjenju in gradbeni dejavnosti, ki sta spodnesli društveno finančno osnovo in nazadnje še neprimeren odnos OO do novih, naprednih tokov v planinski dejavnosti, se je končno zrušil na osrednji odbor in hkrati na njegovega predsednika dr. Tominška. Mož, ki je v svoji mladosti in zrelih letih s tolikšno borbenostjo, odločnostjo in vnemo uspešno vodil SPD v njegovem herojskem razdobju, novega bremena zlasti zaradi notranjih nasprotij v društvu ni več hotel prenašati ter je po izrednem občnem zboru v juliju 1931 odstopil.

Dr. Tominšek v jugoslovanskem in slovenskem planinstvu

Že pred prvo svetovno vojno so bili med slovenskimi, hrvatskimi in češkimi planinci zelo živahni stiki. Naj omenim samo alpinistično dejavnost znamenitih čeških planincev — alpinistov v naših gorah, ki je dobila važen praktičen izraz v ustanovitvi Češke podružnice SPD, zgradbi Češke kočice na Ravneh pod Grintovcem in Koritniške kočice Češkoslovenskega akademskega krožka pod Mangrtom. Hrvatski planinci, člani Hrv. plan. društva v Zagrebu, pa so prav radi obiskovali naše gore ter se udeleževali zlasti raznih slavnostnih prilik, zborov in otvoritev koč in potov. Po prvi svetovni vojni so dobili ti stiki izraz tudi v organizacijski in delovni povezavi, pri čemer je igral vodilno vlogo dr. Fran Tominšek.

Poleg SPD in HPD se je 4. jan. 1926 ustanovila Zveza planinskih društev SHS, v katero so se včlanila kasneje še na novo ustanovljena planinska društva.

Prvi kongres Zveze jugoslovanskih planinskih društev je bil 4. septembra 1926 v Zlatorogu ob Bohinjskem jezeru. Predsedoval

mu je dr. Fran Tominšek. Sledili so mu kongresi vsako leto, običajno na sedežu drugega včlanjenega društva. Predsedstvo in sedež sta se namreč menjavala. Zato v Zvezi ni moglo priti do sistematične, praktične dejavnosti in je bila bolj reprezentativnega značaja. Kmalu se je občutila potreba, da se v interesu stvarnega in koristnega dela Zveze reši vprašanje stalnosti njenega sedeža in tajništva. Pri tem pa so se pokazale tudi težnje, da se prenese stalni sedež v Beograd.

V jeseni 1931, potem ko je v poletju dr. Tominšek odstopil kot predsednik SPD, je prišlo do odločitve na kongresu v Zagrebu, kateremu je predsedoval dr. Tominšek. Po precej burni razpravi o spremembi pravil, v kateri je delegat SPD dr. Pretnar zavzemal odločno stališče, da se za stalni sedež določi Ljubljana kot tradicionalni center planinstva v državi, je kongres končno soglasno sklenil, da bo do nadaljnjega sedež Zveze jugoslovanskih planinskih društev v Ljubljani. Po predlogu delegata SPD, je kongres izvolil za predsednika dr. Frana Tominška, za glavnega tajnika pa je bil izvoljen predsednik SPD dr. Pretnar; opravljanje tajniške administracije so poverili tajništvu osrednjega društva SPD v Ljubljani.

S prenosom stalnega sedeža in tajništva v Ljubljano, se je začelo v ZJPD novo življenje in sistematična, stvarna dejavnost. Medsebojno sodelovanje predstavnikov posameznih društev, ki so se redno shajali na odborove seje v Ljubljani, je postajalo vedno tesnejše in delovna povezava društev je imela za posledico koordinacijo dejavnosti, povzemanje pobud, zlasti iz SPD, pa dvig kvalitete dela manj razvitih članic ter stalno in avtoritativno usmerjanje in prilagajanje naprednim alpinističnim tokovom.

Naj omenim, da sva se z dr. Tominškom prvič po njegovem odstopu v SPD srečala na kongresu ZJPD I. 1931 v Zagrebu. Pojasnil in zagotovil sem mu, da opozicija, ki je povzročila njegov odstop, ni bila naperjena proti njemu osebno, ter ga prosil, da gre v interesu planinstva preko tega, kar se je zgodilo. Razumel me je in podala sva si roko. Iskreno sodelovanje in medsebojno zaupanje skozi vso desetletno dobo do izbruha druge svetovne vojne mi bo ostalo v najlepšem spominu.

Za lep razvoj jugoslovanskega planinstva do l. 1941 gre prav gotovo v odločilni meri za sluga predsedniku ZPDJ dr. Franu Tominšku.

Tudi ustanovitvi Asociacije slovenskih planinskih organizacij l. 1925 je botroval dr. Tominšek. Zal je imela ta planinska organizacija skoro izključno reprezentativen značaj in do pravega stvarnega dela in vpliva na delovanje včlanjenih planinskih društev Poljske, Čehoslovaške, Bolgarije in Jugoslavije ni prišlo.

Dr. Fran Tominšek je poleg poklicnega dela in skrbi za svojo družino posvetil vse svoje življenje delu v planinski organizaciji. Le-

Dr. Josip Tominšek, urednik Planinskega Vestnika

Evgen Lovšin

Ta razpravica naj bi bila skromen a nepripranski prispevek k spoznavanju podobe dolgoletnega urednika Planinskega vestnika dr. Josipa Tominška. O njem so v planinskem glasilu pisali posebej njegov brat dr. Fran Tominšek o njegovi mladosti, tovariški slavospjev mu je napisal ob njegovi petindvajsetletnici uredništva Josip Wester, v nagrobnem govoru je zgoščeno a vsestransko orisal njegov svetli lik Tine Orel, če naj omenimo samo tri, štiri, vendar najvažnejše spise¹. Posebej Orlov članek nam ga je predstavil kot prosvetnega in telesno-vzgojnega delavca, slavista, klasičnega filologa, aktivnega člana raznih kulturnih društev in last not least organizatorja, pisca in urednika. Naš prispevek se tiče dr. Josipa Tominška, posebej kot urednika Planinskega Vestnika.

¹ Dr. Fran Tominšek, Pogovor z urednikom (Spomini na domači kraj). Pl. v. 1933, str. 140.
Josip Wester, Dr. Josipu Tominšku ob petindvajsetletnici uredništva. Pl. v. 1934, str. 1.
Tine Orel, Ob grobu dr. Josipa Tominška. Pl. v. 1954, str. 276.

dina, ki jo je oral in sejal v planinstvu nesci bično, z vso vnemo, pošteno in skromno, je obrodila obilne sadove in njegovo delo velike uspehe. Dr. Tominšek je bil naprednih nazorov, toda noben politik. Spominjam se na hude čase med okupacijo. V lovski sobi pri »Sokolu« smo se redno shajali s planinskimi tovariši iz vseh delov razkosane Slovenije. V posebni sobi pa se je zbiralo omizje starejših ljubljanskih planincev, ki so komaj čakali na prihod dr. Tominška, da jim bo po prisluškovanju ilegalnega radia zaupno poročal o vojnih in političnih dogodkih. Okupator mu je zaprl oba sinova zaradi sodelovanja z OF. Kako je mož — oče trpel! Zal ga je napadla še zavratna bolezen. Pregodaj se je 23. 3. 1943 zrušil, da bi mogel doživeti osvobodjenje slovenske planinske domovine, ki jo je tako zelo ljubil.

Uredil je namreč v 32 letih 26 letnikov tega glasila. Redki so, ki jim dovoli usoda toliko časa urejevati neko periodiko. Njegov vpliv na slovensko (in srbohrvatsko) planinsko kulturo je bil pozitiven. Če že ni krčil novih poti, pa je imel tanko uho in razvit čut za lepoto ter vso vzpodbudo za tiste, ki so opravljali ta posel.

Starejši brat Fran (roj. 26. XI. 1868) in za tri in pol leta mlajši Josip (roj. 4. III. 1872) sta bila iz kmečke družine, imenovane pri »Portu«. Oče je imel kmetijo na Slatinskem griču pri Gornjem gradu. Zgodaj so ju pritegnile planine k sebi: »Splezala sva čisto sama na Ojstrico — v tistih časih ni bilo potov, ne markacij; ker nama kraj ni bil znan, je bilo treba že nekaj poguma — bilo je leta 1888...« je napisal Fran, »z bratom Franom sva stala 2. avgusta 1900 prvokrat na vrhu Triglava, zdi ti se, kakor bi skoprnel v čiste višave, ko stojiš na tem kralju naših gora...«, pa je napisal Josip. Leta 1908 je pripeljal Frana na predsedniško mesto SPD, isto leto oktobra je prevzel tudi Josip važno funkcijo v društvu: uredništvo Planinskega Vestnika. Tako sta dve najvažnejši funkciji pripadli članoma iste družine. Njuno sodelovanje je bilo vsa nadaljna desetletja pristržno, bratovsko in predano planinski misli, tudi v razgibanih časih društvenega življenja. Tres faciunt collegium — tretji Tomišek je Franov sin dr. Stanko, alpinist, fotograf, organizator, ki ga že leta 1920 opazimo v društvenem odboru. Ta trojica je pustila za seboj zapuščino, ki nam je na več področjih dragocena.

Mi se tu v nadaljnjem društvu z dr. Josipom Tomiškem, ki je prevzel uredništvo Planinskega Vestnika po Antonu Mikušu, sodelavcu pri Pleteršnikovem slovarju, renomiranem jezikovnem in tiskovnem korektorju, prevajalcu in uradniku deželnega odbora. Anton Mikuš (roj. 3. I. 1858, umrl 26. IX. 1933) je bil tudi prvi društveni tajnik. V trinajstih letnikih Planinskega Vestnika (od 1895 do 1908) je opravil važen posel, ko je »svaril pred jezikovno ohlapnostjo in pretirano svobodo. To njegovo oprezno delo je bilo potrebno prvi čas, ko so se ustvarjali jezikovni temelji v domačem planinstvu.«

Prvi potopisni članek dr. Josipa Tomiškega čitamo v Planinskem Vestniku leta 1903 (brat Fran je bil že leto prej izvoljen za podpredsednika) z naslovom »Okrog Grintavca čez tri dežele«. Potopisnih člankov je Tomišek napisal malo in še ti nam ne povedo kaj več od povprečnih potopisov. Veljava Tomiška kot urednika in pisca je na drugih področjih. V mislih imamo njegove ocene in prikaze planinskih knjig, ideološke članke, jezikoslovje (Antibarbarus), njegove prispevke za jubileje, njegove osmrtnice in končno njegovo vzgojno delo v planinski in alpinistični literaturi.

* Dr. Josip Tomišek, Anton Mikuš, prvi urednik Planinskega vestnika. Pl. v. 1933, str. 415.

Pretežno poglavitni opus Tomiškevega literarnega dela v Planinskih Vestnikih od leta 1908 do 1941 je obsežen v 15 ideoloških in potopisnih člankih, v 119 slovstvenih ocenah knjig, samostojnih spisov, zbornikov in časopisov ter v 23 člankih in noticah med osebnimi novicami (osmrtnice, jubileji, spomini itd.). V naslednjem desetletju 1940 do 1950 je pičila bera 2 člankov in 4 ocen, v zadnjih dveh in pol letih življenja pa je napisal še 5 člankov in notic ter 1 oceno.

Mikuševa zapuščina aktivnih piscev v Planinskem Vestniku, ki jo je prevzel Tomišek, ni bila tako skromna. Našel je znamenit in precej obsežen imenik sotrudnikov. Tu so bili Pavlin, ki je pisal o turistikah in znanosti, tu je bil naš najplodovitejši potopisec Janko Mlakar, tu so slavna imena prof. Seidla, Kocbeka, Knafelca, dr. Sviglja, prof. Maherja, Robleka, dr. Trillerja, Herleta, dr. Serneca, Borštnerja, Frana Tomiškega, Cilenska, staroste slovenskih planincev Kadilnika, Klotiča, Korošca, I. C. Oblaka, Kosa, Roša, Štera, Hauptmana, Foersterja, Čehov Chodounskega, Dvorskega, Dvoržaka in Stiasnja, Brinška in še mnogih. Med znamenite pisce, ki so se pojavili pod Mikuševim uredništvom, so zgodovinar Rutar, krajepisec in terminolog Tuma, pisatelj F. S. Finžgar, pesnik Peterlin — Petruška, triglavski župnik Aljaž, Trentar Abram, zgodovinar in predsednik društva prof. Orožen, sestavljalec vodnikov Badiura in drugi. Tomišek pravi, »da je bil Mikuš preveč ekluзивen jezikoslovec (ali »pikolovec«, kakor so ga zmerjali in je zato odložil po trinajstih letih uredništvo Pl. V.) in ni bil »kos mnogostranskim zahtevam porajajočega se alpinizma. Manjkalo mu je zanimanje za vsebino spisov, novotarije pa so se mu zdele sumljive«. Res so že pred prvo svetovno vojno, posebej ob menjavi uredništva, trkale na vrata nove smeri (plezalci, drenovci, fotografi, vodniki, reševalci itd.). V 12. številki Pl. V. leta 1908 sporoča novi urednik, da se bo list preuredil, da se je določila večja oblika, trše platnice in boljši papir, da bo v listu več ilustracij itd.« Uredništvo je prevzelo pridobitev širšega kroga dopisovalcev in raznovrstnejšega gradiva. Te obljube je Tomišek v celoti izpolnil. Letnik 1909. je imel naslovno stran od našega znanega slikarja Henrika Smrekarja: Triglav z Aljaževo kočjo na Kredarici, ornamentiko s planikami, ki jo je Vestnik obdržal šest let, vse do začetka prve svetovne vojne. Vestnik med vojno ni izhajal. Šele leta 1921. se je spet pojavila ljubka Smrekarjeva naslovna slika med planinskimi čitatelji. Tomišek je bil širokogrudnejši pri pridobivanju novih dopisnikov, gotovo tudi mnogo marljivejši, neutruđen, sistematičen vabilec in vzgojitelj mladega rodu planinskih piscev.

Tomiškov zbor sotrudnikov je všteti Mikušovo zapuščino narastel na dostojno število okroglo 450 piscev raznovrstnih člankov ideoloških, vzgojnih, praktičnih in gospodarskih, dalje znanstvenih in poljudno-znanstvenih iz rastištva in živalstva, geologije,

meteorologije in zdravstva, iz planinske zgodovine in narodopisja, poezije, lirike in proze, v daleč največji meri pa potopisnih člankov iz Julijskih, Savinjskih ter Centralnih in Zahodnih Alp, Karavank, gora Jugoslavije in izven nje. Med potopisi posebej omenjamo opise številnih prvenstvenih plezalnih tur v naših planinah. Znana so številna imena planinskih pisateljev, ki so se pojavila v desetletjih Tomiškovskega urednikovanja. Naj omenimo samo nekatere: ideologa, plezalca in praktika Franceta Avčina, urednika, potopisca, kritika in organizatorja dr. Arnošta Brileja, zgodovinarja Valterja Bohinca, označevalko lepote naših gor na angleškem svetu gospo F. S. Copeland, prvenstveno plezalko, prevajalko, triglavsko kronografino Miro Debelakovo, pesnika in potopisca Antona Debeljaka, dovtopenega in čustvenega opisovalca gora in doživetij Janeza Gregorina, potopisca Branimira Gušiča, potopisca in Jugovega prijatelja Zorka Jeliniča, prvenstveno plezalko Pavlo Jesihovo, prvega alpinista, nadpovprečnega, psihološko poglobljenega pisatelja razgibanih doživetij, prvenstvenega plezalca Klementa Juga, prvenstvenega plezalca in urednika »Našega Alpinizma« Mirka Kajzelja, prvenstvenega plezalca in gorskega reševalca Pavla Kemperleta, mladinskega vzgojitelja, pisca raznih del na polju planinstva, vodnika mladine, potopisca Pavla Kunaverja, plezalca, smučarja, pisatelja številnih blagovlasnih, pesniških opisov prirode in človeka Marjana Lipovška, potopisca in opisovalca domorodca gorskega vodnika Evgena Lovšina, ideologa in potopisca geografa Ceneta Malovrha; od starejših naj omenimo kartografa, sodelavca pri Brilejevih vodnikih, zaslužnega planinskega organizatorja in pisca Vilka Mazija, tako tudi Antona Mraka in Slavka Peršiča. Iz generacije prvenstvenih plezalcev med obema vojnama je treba postaviti na prvo mesto opisovalca plezalnih tur »zlate navceze«, ideologa in organizatorja dr. Miho Potočnika, glasilca lepote, doživetij, prvenstvenih plez, opisovalca domačega človeka in njegovih usod v Savinjskih Alpah Borisa Režka, prvenstvene plezalec Stanka Tomiška, Vladimira Topolovca, zimskega alpinista in organizatorja Uroša Zupančiča in drugih. Ne smemo mimo dr. Jakoba Prešerna, ki se je bil posvetil posebej krajepisju, dr. Jožeta Pretnarja, dolgoletnega predsednika SPD, pisca organizacijskih, ideoloških in društveno-razvojnih člankov, ne mimo fotografa Slavka Smoleja, pesnika Ludvika Zorzuta in prirodoslovca Jožeta Zazule. Povsem nepopolna je ocena planinskega pisatelja Josipa Westra, če omenimo samo njegove številne potopise, polne lastnih dojemov prirode, zgodovinskih dogodkov, ideoloških razmotrivanj, vse to pa povedano s tehtano, izklesano slovensko besedo. Če imamo pred očmi število in kakovost zgoraj omenjenih in še drugih sodelavcev pri Planinskem Vestniku, ki so Josipa Tomiška cenili in spoštovali, je nedvomno resnično, kar je napisal o njem Tine Orel: »Bil je ro-

jen za to, da planinstvo harmonično povezuje s kulturno tvornostjo, zvest večnemu prizadevanju človeštva, da slehernemu dejanju vdihuje tudi duha in s tem tudi planinskim storitvam daje vsaj relativno trajno vredenost.«

Tomišek je bral vse poslane mu članke s posebno pažnjo na »grde napake«, ki grešijo proti oblikoslovju (slovnične napake). Prispevke je imel za »šolske naloge«, ki jih je popravljaj, preoblikoval, črtal in dostavljal ne samo tam, kjer je bilo »brez upa zmage«, večkrat tudi tam, kjer tuja beseda ni bila umestna. Imel je sebe za sodgovornega pred javnostjo za članek, ki je z njegovo odločitvijo zagledal beli dan. Pri svojih posgih je šel v terminološka in frazeološka področja in se dotikal celo stila. Tako pravi sam o prvcu Klementa Juga »Trije krti v snegu«: »Spis sem vsestransko ugledil, odpravil, ali popravil banalnosti in spisal nekaj odstavkov na novo in po svoje.« Ko beremo o tem popraviljanju Jugovih mladostnih porednosti, nam je samo žal, da nimamo njegovega spisa tudi v izvorniku, ker bi nam povedal veliko več o Jugovi notranjosti, o vsem, kar označuje doraščajočega človeka s tolikšnimi perspektivami, kakor pa v Pl. V. 1922 izišli frizirani, z nazori umirjenega, pedantnega profesorja pogašeni žar Jugovega prvca. Mladi Jug se Tomišku ni mogel tako postaviti po robu kakor Tuma, ki ni dovolil prav nobenih sprememb v svojih spisih. Jug pravi: ... »le črtajte odstavke, ki so odveč... Rad pa bi, da mi svoje razloge pojasnite pri tem, da jih bom mogel pozneje upoštevati, če ne bom imel drugih, tehtnejših razlogov proti njim.«

Seveda, zgoraj povedano ne velja za vsakogar. Mnogi članki so bili potrebni roboti, ki o njej pripoveduje Tomišek. Uroš Zupančič, eden od zelo pogostih piscev, je bil na primer nedvomno med njimi. Menimo, da bi bila Tomiškova zapuščina, ki se tiče poslovanja in dopisovanja urednika s sodelavci izredno zanimivo gradivo k naši planinski kulturni zgodovini, če je ni uničil v Mariboru leta 1941, nemški okupator.

Hvaležen sem uredniku Tomišku, da je je mnogim, tako tudi mojim prvencem odprl vrata v javnost z naslednjimi besedami na razglednici s triglavsko rožo: »Dragi! Naj Vam povem, da sem z Vami zelo zadovoljen. Vašo pot na Jalovec bom skušal čimprej predložiti javnosti, zaradi pota in zaradi opisa. Tudi Vaš nagovor na hudomušnega Janka Mlakarja je umesten; prav ima on, s poleta hudih muh; prav imate tudi Vi — cj, ko bi jaz imel časa in prilike, da bi šel z Vami. Pa sem moral postati samo duševni delavec. Iskrene pozdrave Dr. Josip Tomišek«. To je bilo leta 1937! Čudoviti svet planinskega leposlovja! Podoživljanje srednih dni! Odkrivanje tajnosti prirode in človeka v gorah od »Triglava in njegove sosesčine« preko »Valentina Staniča, našega prvega alpinista« do »Gorskih vodnikov v Julijskih Alpah« — dolga pot, a nezamenljiva za katero-koli

drugo! Naj mi potrpežljivi čitatelj oprostí ta ovinek v osebne spomine! Opravičuje ga razgled na Tominškovo delovanje pri vzgoji mladih kadrov — planinskih piscev.

V ideoloških člankih (Motivi pravega planinstva, Fizikultura in planinstvo v vzajemnosti, Planinec — turist — alpinist, Tragika ali — ne itd.) ter v ocenah planinskih avtorjev in njihovih del (O bistvu in smotrih planinstva pri Tumi, Kugy, vzgojitelj človečnosti) in še v mnogih drugih pripombah se zrcali Tominškov življenjski nazor in vsebina njegove planinske misli. V motivih pravega planinstva pravi, da stoji življenje pod gospodstvom stroja, da se je skoraj postrojilo. — Človek skuša ubežati temu postrojenju v pristno narodo; eni iščejo le napetih doživljanjev, drugi spet bežijo pred tegobami v dolini. A vsi ti motivi so postranskega pomena napram nemu: planinec je edino le tisti, ki iz globokega notranjega nagona išče in najde polno, resnično doživetje planin.

Zanimiva je, čeprav ne vseobsežna, teza o erotičnosti: Vse stremljenje v daljave, vsa potovanja v tuje je neko neutušeno hrepenenje po ženski, vendar ne gre za golo seksualnost. Tudi pri planinstvu se postavlja ta problem, pravijo Grabner, Hock, Tominšek in še kdo.

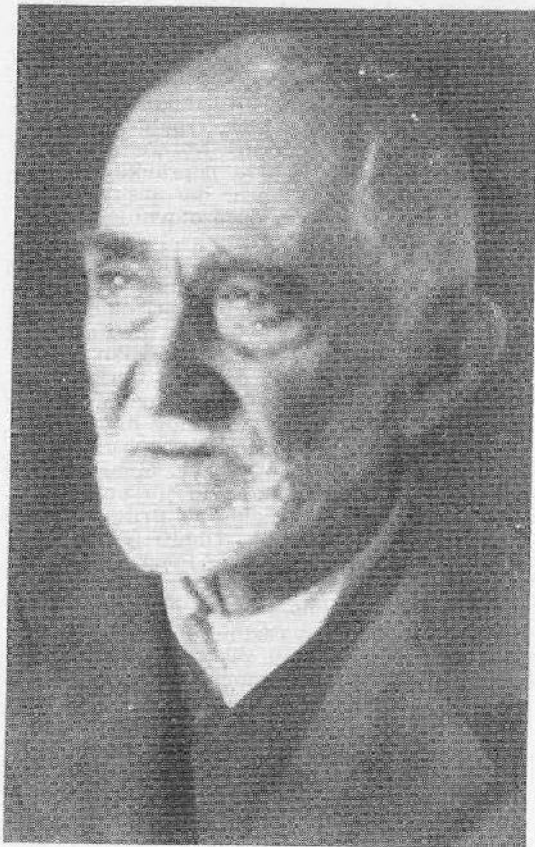
Tominšek je v prvi vrsti in pred vsem izrazil kugyjevec! Ocenil je v letih 1926 do 1938 pet Kugyjevih del, prvo »Iz mojega življenja v gorah« pa kar trikrat. »Kakor vsaka prava umetnina je dr. Kugyjeva knjiga priprosta, spontansko utelešenje celega notranjega doživetja izrednega moža, ki je pravi umetnik, umetnik po božji milosti, a po srečnem naključju tudi planinec.« »Kugy razkriva z nepopisno čustvenostjo, nežnostjo in harmonično umerjenostjo, kako se je njegovo zunanje in notranje življenje zgradilo po organski, skoraj mistični zvezi divnega trozvezdja: dela, glasbe in planinstva.« »Občudujemo Kugyja, kako je znal s prožnostjo duha, z dovzetnostjo srca in s čudovitim spominom vsako izmed 200 slik gora, postaviti pred naše oči po njenem značaju... jo dvigniti nad prosto realnost in nas ob njej voditi k idealom, Kugyjevim idealom, ki naj bodo tudi naši.« »Neverjetna, čudovita, skoraj čudežna pisateljska tvornost in prožnost 78-letnega počivajočega planinca, pa mladostnega, do vrhunca zrelega pisatelja umetnika... ob bujnem in vedno neprisiljenem slogu književni pojav, ki mu v planinskem slovstvu skoraj ni para, a se tudi v svetovnem slovstvu more meriti z najznamenitejšimi deli.« Ze po teh pripombah in iztrganih citatih iz obslužnejših ocen smemo zaključiti, da je bil Tominšek poglobitveni predstavnik in mentor Slovcem glede najboljšejšega in brez dvoma najznamenitejšega opusa, ki je bil napisan o Julijskih Alpah. Kakor je Stritar odkrival Prešerna, tako je vložil mnogo truda in navdihna Tominšek pri prikazovanju Kugyja slovenskim planincem.

V to čašo navdušujoče pijače pa je kanila kaplja pelina. Ob izidu Kugyjeve knjige »Pet

stoletij Triglava« je Tominšek menil, da je to »prvovrstna čitanka o Triglavu, da je to Triglavski zbornik, Priročnik o Triglavu pa bo treba šele spisati, pričujoči zbornik bo zanj pripraven pripomoček ...« Tisti, ki so nameravali napisati tak priročnik (glavni urednik Mira Debelakova) so se pogajali najprej za dopolnjen prevod, pozneje pa so odklonili Kugyjevo v nemščini pisano knjigo o Triglavu, z bolečim občutjem, da v slovenskem jeziku ni prave, velike besede o Triglavu, simbolu slovenstva! Ta rahlo monopolistična težnja je šla tako daleč, da je tudi knjiga »V Triglavu in v njegovi sosesčini« doživela pri priročnikovcih zelo hladen sprejem, češ to spada v priročnik, ne pa v samostojno delo (Wester). Tominšek je storil vse, da so ostale te hude nevedčnosti javnosti čim bolj prikrite.

Z zgorajšnjimi citati je nekoliko naznačen Tominškov pristop k številnim ocenam planinskih knjig in samostojnih spisov. Tominšek je živl z vso planinsko literaturo. Ob vsaki novoizšli knjigi je razmišljal, povzel njeno vsebino, podčrtal, pohvalil in povzdignil dobre strani dela in dostavil nekaj svojih misli. Ni bil kritičen, kar pomeni, da more-

Stari »Port«, oče in ded planincev Tominškov

bitnih hib in zgrešenih smeri ni omenjal ali vsaj ni jih podrčeval. Svoje urednikovanje je označil takole: »Urednikovo mesto je v tihi celici, kjer je zbiralnik dovodnih žic, in oglašja naj se le, če je motnja v aparatu...« »Planinski Vestnik naj bo razglednik, obzorik, motreč vse pojave v planinstvu. In Wester pravi, da je moral urednik stopiti na višje motrišče, da je z bistro razsodnostjo zbral krog sebe sodruke različnih nazorov, ne da bi odbijal ene v prilog drugim, ne da bi štivil starejše pred mlajšimi in narobe.

Omenili smo že, da je poglavitni del Tomiškovega literarnega opusa tistih 119 ocen. V času njegovega urednikovanja so bila objavljena mnoga, znamenita in še danes upoštevana dela, ki jih je Tomišek ocenil v Planinskem Vestniku. Naj nam zadošča samo nekaj primerov: Dr. Jožeta Rusa Triglav, historijsko-geografske črtice (Geografski vestnik 1926) označuje Tomišek za temeljito znanstveno razpravo s posrednim dokazom pojava imena Triglav v letu 1073. Avstrijski zgodovinar Gstimer ni soglašal s to letnico. O Seidlovi znameniti knjigi »Kamniške ali Savinjske Alpe« (1909) pravi Tomišek, da spada med najlepše knjige, kar so jih dobili Slovenci v zadnjem desetletju. »Torej planinsko palico v roko in z znanjem te knjige v glavi — hajdi pod goro in na goro!« Za Tumovo »Imenoslovje Julijskih Alp« (1929) pravi, da je čisto posebna knjiga, ki je nima noben narod o svojih gorah. »V nešteti pohodih in študiju na mestu samem je dr. Tuma v kakih tridesetih letih določil, preizkusil in skušal pretolmačiti krajepisna imena vseh vrst v Julijskih Alpah, črpajoč iz pristnih virov na kraju samem«. No, Tomišek je doživljal tudi marsikatero popravko Tumovega dela (dr. J. Prešern, dr. Josip Šušelj itd.), posebej pa veliko nasprotovanje in odpor proti tolmačenju izvira krajevnih imen. Naj samo naštejemo še nekaj del, ki jih je ocenil Tomišek, da ne bi šli mimo tega njegovega dela brez upravičenega priznanja: Tu so ocene šestih Badiurovih knjig in Vodičev, Bohinčevih geoloških razprav, Bogdan Brecljeve Prve pomoči, Bučrjevih, Deržajevih, Rambertovih, Renkerjevih, Režkovih, Thomsonovih, Kozakovih itd. romanov in novel z gorsko tematiko; Tomišek je napisal v petih zvezkih zbranim spisom dr. Mencingerja literarno zgodovinski uvod in jih opremil z opombami, ocenil je dela dr. Brileja, Miss Copelandove, Debelakove, Dimitrijevića, Ložarja, Mlakarja, dr. Oblaka, Popovića, Reye, Sušteršiča, Šviglja, Ulage, Westra itd. Ocene Kugyjevih knjig smo omenili že prej.

Tomišek je imel za častno dolžnost napisati ali priskrbeti vsakemu zaslužnemu planincu jubilejni članek in ob koncu življenja osmrtnico.

Od njegovega peresa so tu jubilejni članki Knafelcu, Kugyju, Lavtižarju, Mlakarju, Oblaku, Primožiču, Franu Tomišku, Zazuli, Westru, Finžgarju itd., osmrtnice pa je napisal Jugu, Topolovcu, Abramcu, Aljažu, Kaj-

zelju, Korunu, Mikušu, Pajku, Piju XI, Stiasnyju, Aleksandru, dr. Tumi, Cerku, Debelakovi, dr. Korošču itd. Ze imena povedo, da je stal Tomišek z obema nogama na realnih tleh, izogibajoč se strankarskim motnjam v planinstvu. A ko je prišel čas velike preizkušnje v drugi svetovni vojni, je stopil na stran osvobodilne fronte.

Treba mu je priznati, da je trudapoln in ne-hvaležen posel okrog jubilejnih člankov in osmrtnic opravljaj temeljito, poglobljeno in prisrčno in da je s tem izdatno prispeval h kulturno-literarni zgodovini slovenskega planinstva. Ta še čaka na dovezetnega planince, alpinista in pisatelja. Šele tako delo bi moglo prepričati slovenske literarne kroge o potrebi ustreznega priznanja in dati s tem vzpodbudo za nadaljnje delo pri potopisju, pri znanstvenem, književniškem in organizacijsko-vzgojnem delovanju.

Še nekoliko besed o Tomiškovem delovanju na polju jezikoslovja v zvezi z njegovim Antibarbarusom.

Ce je že njegov predhodnik Mikuš bil pozoren posebej na »točnost, čistost in pravilnost izrazoslovja, sloga in oblikovanja«, tudi Tomišek ni šel mimo te dejavnosti, čeprav ne vedno s pozitivnim učinkom. Tako nam pripoveduje, da se je ob leta 1899 izišlem Levčevem pravopisu vnela »nespravljiva jezikovna borba«, ki ni bila vedno izbirčna v rabi besednega orožja. Tudi danes ob Pravopisu 1962 je tako... Takrat so bili slovenski pisci in korektorji v dveh taborih (celo političnih po obeh tiskarnah, klerikalni in liberalni). Poglavitna je bila izreka trdega I kot v, kakor ga je uvajal Pravopis, torej niti ne pravopisno, temveč pravorečno vprašanje. To pravorečno vprašanje se je zrcalilo — kakor danes — v pisavi bravec ali bralec. Borba je trajala dobrih deset let, potem je splahnela, ne da bi bil zmagal eden ali drugi. V pravorečnem pogledu se je to vprašanje rešilo pozneje v prilog »v — ja«. Dr. Strekelj je bil za Levca (bravec). Breznik-Ramovšev Pravopis iz leta 1936. pa se je bil odločil proti Levcu, kar je ponovno oživel staro borbo. Dr. Tomišek je bil sredi boja, vendar zelo oprezen. Ze leta 1909 je objavil v Ljubljanskem Zvonu »Študijo o napakah in pravih slovenskega pisanja« in jo nekoliko dopolnjeno izdal z naslovom Antibarbarus, I. zvezek 1910; II. zvezka pa ni objavil, ker »okolščine niso bile ugodne...« in »naj se pusti jeziku neko dobo svobodnega razvoja...« Po izidu Breznik-Ramovševga Pravopisa (1936) se je Tomišek odločil nadaljevati z jezikoslovnimi vprašanji v Planinskem Vestniku. Njegov Antibarbarus je polnil strani Vestnika tri leta 1936—1938. Skušal je uvajati in izvajati načela novega Pravopisa brez predsodkov. Mikuš ni uspel s svojo »Savino«, s »Prisounikom« in ne z Logarjevo dolino. Tomišek je zastoj lomil kopje za solnce. »Komu naj bi prišlo na misel, da bi svoje glavo motil stalni red v pisavi?« Nikomur drugemu kot Otonu Zupančiču... V teku časa se je podrl izraz »ustmen« in »ukusen«.

ki jih je Tomišek predlagal, a jih novi Pravopis 1962 nima več v svoji zakladnici.

Kako nevaležno polje je jezikoslovje, pa je okusil Tomišek (in mi vsi še vedno) pri krajepisnih imenih. Njegov predlog, da naj se pišejo vsa sestavljena krajepisna imena z veliko začetno črko, in kakor je Vestnik dolgo vrsto let pisal, ni obveljal. Pravopis 1962 (stran 36 do 39) predpisuje, da pišemo določilni pridevnik in obče ime z veliko črko le, če je kljub znanemu korenu občutek za občno ime že zamrl na primer Koroška Bela, Slovenska Bistrica itd. oziroma če je taka pisava prišla v navado na primer Škofja Loka, Rimske Toplice itd. Ta občutek pa ni zamrl na primer pri imenih Trška gora, Novo mesto, Črni vrh itd.

Ni lahko vedeti, kdaj je občutek za občno ime zamrl in ne, kaj je prišlo v navado oziroma še bo prišlo v navado...

O pisavi krajepisnih imen je napisal prof. France Planina poučen članek »Zemljepisna imena in novi Pravopis«, le škoda, da nam je dezertiral z njim v »Naše razgled« 9. II. 1963. Menimo, da bi bilo koristno o krajepisnih imenih in sploh o planinski terminologiji več pisati v našem glasilu.

Prišlo je leto 1931., ko je Josipov brat dr. Fran Tomišek moral prepustiti mesto predsednika društva novim, mlajšim planincem. Urednika Tomiška je »kajpada vse delovanje in valovanje v planinstvu zadevalo v um in srce«, vendar kakor pravi sam, preokret v društvu samem je bil pod pritiskom evolucije zaradi na novo nastajajočih potreb neizogiben. Dr. Jože Pretnar, kot novi predsednik SPD, je bil v neposrednih stikih z urednikom od leta 1931 do druge svetovne vojne. V naslednjem je nekaj osebnih vtisov in spominov, ki nam jih je ljubeznivo prepustil za objavo. »Opozicija proti Tomiškovemu odboru je med drugim zahtevala tudi izboljšanje Vestnika po vsebini in obliki. Posebej naj se ne bi priobčevali članki v Vestniku, če so bili objavljeni že drugod.« »Izjavil sem dr. Tomišku, da kritika opozicije ni imela namena, da se urednik zamenja. Odbor želi, da ostane urednik Tomišek še nadalje na svojem mestu, obenem pa uvideva, da je treba uredniku pri izboljšanju lista pomagati.« V ta namen je bil ustanovljen poseben literarno-znanstveni odsek pod predsedstvom dr. Tume, člani pa so bili še dr. Brilej, dr. Mrak, prof. Wester, dr. Bohinc in Podkrajšek, ki pa je moral zaradi nevsklajenosti z osebnimi interesi odstopiti. Prav tako je pomagal uredniku novoustanovljeni fotoodsek (predsednik dr. Brilej, člani Ravnik, Tavčar, Škrlep, Krašovec, Kocjančič in drugi). Literarno-znanstveni odsek je v bodoče ob sodelovanju in z vzpodbudo urednika ter v soglasju z osrednjim odborom dajal smernice izboljššanemu planinskemu glasilu. Dela je imel urednik zelo veliko, honorar je bil skromen in še tega je katerikrat velikodušno podaril za planinske namene. Da bi podprli urednika pri pridobivanju novih dopisnikov, je društveni odbor sklenil honorirati v list

sprejete članke in slikovno gradivo. Z okupacijo Maribora in raztrganjem Slovenije na nemški in italijanski del leta 1941. je bilo Tomišku onemogočeno opravljati posle urednika. Dr. Arnošt Brilej, ki je imel stalno bivališče v Ljubljani, je prevzel v društvu mesto urednika po vsebini in obsegu zelo skrčenega glasila. Leto 1941. pomeni torej konec dolgoletnega in plodovitega delovanja dr. Josipa Tomiška pri urejanju Planinskega Vestnika.

Informacije iz njegove neposredne okolice nam ga predstavljajo kot izredno marljivega in vestnega delavca. Opravljal je skoraj vse tehnične posle sam. Pisal je pisma z roko ali na pisalni stroj, ki si ga je sam prištedil. Vsak dan je prejemal številne dopise, članke, pisma, revije in razno drugo pošto, na katero je sproti in vestno odgovarjal. Veliko truda in časa je žrtvoval posebej za korekture. Pogosto jih je opravljal kar med obedom ali večerjo in pozno v noč. Vse dopise je sam nastavljal in pisma odnašal na pošto. »Razen plače gimnazijskega direktorja in občasnih literarnih honorarjev ni imel nobenih dohodkov. Družbeno in društveno delo je pomenilo pri dr. Josipu Tomišku čisti idealizem, premoženja ni imel, pač pa osmero otrok, ki so bili navezani samo nanj.«

Od dr. Frana Tomiška smo se poslovili že leta 1943. Deset let pozneje, leta 1953., je za vedno odšel dr. Josip Tomišek, a tretjega v družbi dr. Staneta Tomiška smo predali zemeljskim močem pred dvema leti.

Sedemdeset let dolga prehojna pot slovenskega planinstva drži mimo treh Tomiškov k svetlim ciljem življenjske radosti in iskrenega človekoljublja.

Razvoj turnega smučanja

Ivo Marsel

To so bili časi. Rad se spominjam, ko smo prvi smučarji zbuvali še radovedne poglede Ljubljancem, če smo z našimi dilcami strahili po ljubljanskih ulicah. Veliko nas ni bilo, a smo bili zaverovani in fanatični pripadniki takrat še malo uvaževane bele opojnosti. Nič nas ni ovirala primitivna oprema: dilce so imele razne oblike, o robnikih se nam še sanjalo ni, maže današnjih kvalitet nismo poznali, vosek ali parafinska sveča je bilo edino sredstvo pri južnem snegu, namesto »psov« pa smo montirali pri večjih strminah

šop smrečja ali motvoz pod stopala. Stre-
mena so bila zelo provizorična, Bilgeri, Seidl,
ali navadne »Alpenbindung« so nam služila
in vkljub svoji primitivnosti niso mogla za-
dušiti našega navdušenja. Začetka smo vozili
še po sistemu Zdarsky z eno dolgo palico,
v par letih pa smo napredovali na dva kola
iz leskovine.

Cilji naših pohodov so bili Kurežček, Golo
Brdo, Višnja Gora—Kucelj—Litija, Ortnek—
Sv. Gregor, za bolj podjetne pa Kriška pla-
nina pod Krvavcem ali pastirske bajte na
Veliki planini. Če smo se vračali z Gorenj-
skega, se je ekipa — znanci in neznanci —
postrojila pred kolodvorom ter v četverstopih
korakala z orglicami na čelu proti glavni
pošti, kjer je bil obligaten razhod. Kako smo
bili ponosni, ker nas je vse zijalo, ti z začu-
denjem, drugi pa so nas imeli za »prfrke«.
A število privrženecv naše smuške vere se
je skokoma večalo in nastali sta kmalu dve
vrsti: nekaterim so smučke služile za gibanje
v snežni naravi in dosego določenega izlet-
niškega cilja, bili so torej turni smučarji,
drugi pa so prisojali večjo važnost športnemu
uspehu, bodisi v teku, bodisi v likih ali sla-
lomu. Vseh ljubiteljev smuških izletov, pa se
je nabralo sčasoma v Ljubljani toliko, da smo
»ta mladi« pod vodstvom dr. Knafliča na raz-
burljivem občnem zboru SPD v mestnem
domu takratno društveno vodstvo prisilili da
se je lotilo gradnje prve zimske postojanke —
Doma na Krvavcu, ki je bil otvorjen 1. 1925.
Bil je žal za zimo neuporabljiv, ker je kamen
propuščal vlago, da je jedilnica imela bele
stene od ivja. Šele drugo leto je bil dom
obložen s salonitnimi ploščami in za bivanje
pozimi primeren. Poleg doma na Krvavcu so
v Julijcih in Kamniških kakor na Pohorju
ostale odprte koče PD tudi pozimi. Leto za
letom je Staničeva koča pod vzornim oskrb-
ništvom Janeza Bitenca nudila prijetno zato-
čišče raznim tečajem, ki so jih vodili naši
smuški veterani Pavčar, Pelan, Sircelj, Tavber
in drugi. Agilni in nadvse marljivi člani
»Skale« pa so postavili važno postojanko lju-
biteljem smuških tur v obsežnem okolju
Storoč vrh. Za ono zvrst smučarjev, ki so ho-
dili na zimske počitnice v Zürs, St. Anton ali
Kitzbühl ali v druge bolj razkošne zimske
centre, je SPD zgradilo za tiste čase komfor-
ten Dom na Komni ter ga dalo smučarjem-
planincem na razpologo avgusta 1935. Da je
to res primerna zimska postojanka s primerno
obilico snega, je potrdila tudi narava in na-
tresla v noči pred otvoritvijo toliko snega, da
smo lahko pri vходу postavili postavnega
sneženega moža, ki je goste pozdravil z ve-
likim napisom v roki: »Dobrodošli«.

Turno smučanje je dobilo s temi postojan-
kami trdno podlago za izdatno izživljanje.
Smuški učitelji Černič, Jože Kavalarič idr. so
vsak dan peljali svoje ovčice na razne ture kot
na Lanševico, na Bogatinsko ali Kukovo sedlo,
proti Krnskemu jezeru ali h koči pri Sedmih
jezerih. Ker je bila frekvenca na raznih pod-
ročjih v Julijcih, Kamniških in na Pohorju
iz leta v leto večja, je SPD na najvažnejših

turah in smereh postavilo zimske markacije,
ki naj bi bile smučarjem na turi kolikor toliko
varen kažipot do zaželjenega cilja.

Zaradi večje propagande smuške dejavnosti
in turnega izletništva je SPD prirejalo
smuške tečaje za začetnike in bolj izurjene v
Domu na Krvavcu, ki so rodili celo generacijo
novih privrženecv zimskega planinarjenja.
Soomladi pa je bil na programu vsako leto
smuški turni tečaj od Mojstrane preko Kre-
darice, Hribaric, Sedmerih jezer, Komne v
Bohinj ali do Vogla. Tečaj je vodil vsako leto
znani alpinist in smuški učitelj Janez Kveder,
po njegovi prerani smrti sem prevzel to na-
logo nekaj let do svoje oboletosti jaz. Žal to
turo zdaj pogrešamo. Vsa dolga leta so bila
vsa pobočja pri nas polna navdušenih smu-
čarjev, ki so si vsakokrat izbirali kak drug
cilj za svoje izlete.

Z nastopom večje tehničarje so vlačnice na
raznih smučiščih na Stajerskem in Kranjskem
pritegnile precejšnje število smučarjev, ki so
in še uživajo v tem, da si prihranijo hojo s
smučmi navzgor ter po eni in isti progi smu-
čajo ves dan brez spremembe trena in brez
cilja. Nesporno ima ta način smuškega izživ-
ljanja tudi svojo podlago, ker za lagodnost
vožnje navzdol ne terja velikega truda, ven-
dar se mi zdi ta stvar preveč enolična. Kakšen
užitek ima smučar, ko pride po večurni smuki
po raznolikih pobočjih in strminah na zaže-
leni cilj. Ni primere s tistimi, ki ves dan visi
na isti progi in ima samo občutek zadovoljstva
po srečnem pristanku na koncu piste. Zato
je turno smučanje danes treba gojiti kot po-
vratek k naravi.

Hvalevredna je torej pobuda PZS, ki je za-
čela propagirati turno smučanje in našla prav
spodbuden odziv. Vsi ljubitelji bele opojnosti
ji želimo pri njenem prizadevanju čim več
uspaha.

V opombo našim markacistom

Stanko Kos

Kadar na svojih planinskih turah hodimo
po potih in srečujemo v živo skalno zabite železne
kline in se oprijemljemo žičnatih vrvi, se
nam zdi samo po sebi umevno, da je pot tako
zavarovana. Če je kak klin izpuljen ali žica
pretrgana zavoljo snežnega plaz ali skale,
ki se je utrgala v strmalni visoko nad žico in
jo poškodovala, se že hudujemo nad malo-

marnim markacistom, ker spet menimo, da mora biti vsak trenutek vse nared, da nič ne sme motiti našo lagodnost. Tudi naša turistično planinska znamenja, prijetno belordecča očesca, so marsikdaj in marsikomu kamen spodtike. Ob 70-letnici organiziranega slovenskega planinstva, ki je hkrati obletnica matičnega planinskega društva, ne bo odveč, da se ozremo nazaj na ustvarjanje naših planinskih potov in na človeka, ki je ta pota zasnoval, nadelaval in skrbel zanje.

Zgodovina nadelanih in markiranih planinskih potov, ki so bila napravljena z namenom, da bi privabila ljudi v gore in da bi po njih varno hodili, sega komaj v preteklo stoletje. Mogli bi ji prisoditi starost kakih sto let. Ljudje so že poprej hodili v planine, vendar ne iz veselja do njih kot takih. Tja jih je gnala življenjska potreba. Pastirji so gnali past živino na sočne planinske pašnike, drvarji in oglarji so si utirali steze v višje ležeče gozdove, najvišje so se povzpeli divji lovci. Potrebe vsakdanjega življenja pa so tudi priganjale ljudi, da so našli najprikladnejše prehode iz dolinc v dolino preko visokih prevalov.

Zanimiva je Valvazorjeva navedba v »Zgodovini Kranjske«. Tam omenja »... luknjo, skozi katero je mogoče priti iz Kranjske gore v Bovec po bližnjici, medtem ko je sicer po ovinkih naokrog mnogo milj hoda«. Pri tem zamenjuje naravno okno v Prisojniku s prelazom preko Vršiča.

V 18. stoletju pa so se poleg domačinov pojavili v gorah in planinah še drugi ljudje. To so bili znanstveniki in raziskovalci. Tja gor jih je gnala želja po znanstvenih odkritjih na področju botanike in rudoslovja.

V spremstvu domačinov, lovcev in pastirjev so se podajali vedno višje v gore. Pri nas sta Luka Korošec in Matevž Kos iz Bohinja vodila vse prvoprstopnike na Triglav. Prva pota v gorah so nastajala že takrat. Tako je baron Zois dal nadelati na svoje stroške nekaj poti, da bi njegovi delavci lažje iskali železno rudo. Hacquet pa je dal napraviti stezo od izvira Soče na Vršič.

Krog obiskovalcev planin se je kmalu razširil. Nastopila je doba, ko pota niso več služila samo gospodarskim potrebam, marveč ljudem, ki so v vedno večjem številu hiteli v gore, da se odpočijejo v miru in tišini in da se navžijejo lepote. Sprva so uporabljali že obstoječa pota, v razbitem in strmem skalovju pa steze in pota divjih lovcev ter divjadi.

Še preden so se pojavila planinska društva s svojo dejavnostjo na tem področju, so posamezniki vsaj za silo zaznamovali to ali ono smer ali najprimernejši prehod, kjer so se povzpeli na vrh. Prvoprstopniki na Triglav so zaznamovali svojo smer, da bi je drugič ne zgrešili, prva markacija v slovenskih gorah.

Najprivlačnejši vrh pri nas je bil gotovo Triglav. In nanj je vodnik Šest-Skantar iz Bohinja na Zанovo pobudo leta 1859 nadelal pot iz Ledin čez Stopce tako, da je na najtežjih

mestih »popravil naravo«. Smer je izbral potem, ko je opazoval gamse, kako so jo »ustrigli« v tisti poševni kamin v steni. Isti Šest je kasneje s sinom nadelal leta 1871 dobro turistično pot čez Stopce. Zagozdil je lesene kline in navalil kamenja, v razu med Malim in Velikim Triglavom pa je izklesal nekaj stopnic. Na grebenu sta vzdala železne kline z obroči, skozi katere sta vpeljala vrvi. V Savinjskih Alpah je bil profesor Johannes Frischauf iz Graza prvi pobudnik in delavec na tem področju. Na svoje stroške je zgradil in zaznamoval mnogo potov. Sam je delal napisne table. Zanj je pota nadclaval Janez Piskernik iz Solčave. Tako je Frischauf dal nadelati prvo preprosto stezo iz Okrešlja na Jermanova vrata.

Dostop na Triglav iz Bohinja je bil na Frischaufovo pobudo napravljen leta 1878 in sicer sta Rihard Issler ter Lovrenc Šest Skantar nadelala stezo čez Komarčo in dalje na Triglav. Pot sta tudi markirala, stroške je kril avstrijski turistični klub.

Skozi Kot so uporabljali staro pastirsko stezo do Debelega kamna v Gubah in jo podaljšali do Dežmanove kočice sedaj Staničevce. Pot je nadelal pastir Joža Jakelj. Od severne strani je bila dolgo edini prehod na Triglav in to preko ledenika po grapi na sedlo med Malim in Velikim Triglavom. Zavoljo hude strmine in kamenja pa je bila zelo težavna. Šele vodnik Klinar Požganc je na željo nemške planinske sekcije »Krain« poiskal novo smer po severnem razu Malega Triglava, ki jo še danes uporabljamo.

Najkasneje je bila odprta pot na Triglav iz doline Vrat. Prvotno je držala steza samo do Peričnika. Naprej so se podajali le lovci. Ko so zgradili Dežmanovo kočico, pa se je pokazala potreba po pristopu tudi iz Vrat. Uporabili so stezo divjih lovcev pod severno triglavsko steno in po podih preko pragov do ledenika. Od trentarske strani je obhodil vse smeri Kugy s trentarskimi vodniki. Iste smeri so kasneje nadelali oba Komaca in oba Spika. Mimo navedenih potov v našem visokogorju je bilo napravljenih in markiranih še več drugih preden je prišlo do ustanovitve SPD. Večina potov je takrat nastajala pod okriljem nemških planinskih društev, ki so ta pota opremljala z nemškimi kažipotmi in markacijami, ter trdili, da slovenskih ni treba, ker ni slovenskih planincev. Prebujajoča se narodna zavest pri Slovencih pa je rodila misel po slovenskem planinskem društvu. Ivan Žan je ustanovil prvo slovensko planinsko društvo »Triglavski prijatelj«. Med drugim je imelo namen graditi tudi pota. Toda prekmalu je zamrlo. Šele leta 1893, je potem bil ustanovni občni zbor SPD, ki je med ostalimi nalogami prevzelo dolžnost, da bo z nadelavanjem potov in zaznamovanjem na široko odprlo gore slovenskem človeku in jim vrnilo slovenski značaj. Slovensko planinsko društvo je s podružnicami naglo prevzela vso iniciativo in prevladalo nad delovanjem tujih društev. Gradili in zaznamovali so pota v visokogorju, sredogorju in v nižinskih predelih.

Borba za narodno samostojnost je dala sardove, ki jih še danes uživamo.

Takoj na prvem občnem zboru SPD je bil ustanovljen markacijski odsek, v katerega so stopili najvidnejši in delovni planinci kot Josip Hauptman, Ivan Hrasky, Ivan Korenčan, Anton Škof in še drugi. Bilanca prvega leta je pokazala, da niso počivali. Izkazalo se je, da je markacijski odsek zaznamoval 87 potov, med drugim celo v Triglavskem pogorju. Res je, da se v začetku niso spuščali v zahtevne naloge, vendar so dokazali, da obstajajo in da hočejo vzdržati. V Planinskem Vestniku beremo leta 1896, da planinsko društvo poziva planince, naj se udeležijo izleta Sv. Jošt, Planina, Škofja Loka, da proslavijo tretjo obletnico pota, ki jo je društvo kot prvo zaznamovalo 1893, kmalu po svoji ustanovitvi.

Stanje pri urejanju potov, se je na ta način korenito preobrnilo. Do tedaj nemške napise so zamenjali slovenski. V območju Triglava je poživilo planinsko delovanje močna osebnost Jakoba Aljaža. Skupno z roko v roki pa so delali češki planinci v savinjsko-kamniškem območju. Sodelovali so v najlepši slogi s Kocbekom, načelnikom savinjske podružnice.

Leta 1895 je Aljaž dal postaviti na svoje stroške stolp na vrhu Triglava. Načrt zanj je sam napravil. Hotel ga je imeti na svojem, zato je potrebni svet kupil od dovške občine za en goldinar. S tem je tujcu jasno povedal, da so tla, na katerih stoji, slovenska tla. Naslednje leto so odprli prvo kočjo na Kredarici. To je Slovencem na široko odprlo pot

Da bomo varno hodili po gorah

v gore. S tem pa se je seveda povečala odgovornost slovenskega planinskega društva za varna in oskrbovana pota. V tistem času so temeljito obnovili pot po grebenu Triglava. Zabili so 34 novih železnih klinov in napeli 130 m žičnate vrvi. Tedanji predsednik dr. Fran Tomišek pa je iskal nove pristope in poizvedoval pri pastirjih ter loveh za steze in gamsje stečine. Tako je našel prehod pod Cmirom. Nastala je pot, ki so jo imenovali po njem.

Kako močno je društvo potrebovalo sodelavcev v markacijskem odseku, potov je bilo mnogo in zato potrebe velike, kaže poziv v Planinskem vestniku leta 1898: »Markacijski odsek SPD prične delovati s tem, da stara zaznamovanja ponovi, popravi in popolni. Odsek ima premalo članov, da bi zmožl ogromno dela, katero ga čaka. Zato pozivamo vse, katere zanima to delo, tudi one, ki še niso na tem polju delovali, da blagovolite svoj pristop k temu odseku javiti ali ustno ali pisмено odboru SPD.«

V Trenti je pastiroval vikar Josip Abram. Ta je na svoji strani prizadevno sodeloval z SPD v okviru soške podružnice. Od trentarske občine je dobil izključno pravico za gradnjo in markiranje poti na njenem območju. Smeri in pota je povčlini poiskal Komac Mota, nadelal pa Anton Tožbar-Spik. Močno agilna je bila savinjska podružnica. Iz letnega poročila za leto 1898 izhaja, da je bilo samo v tistem letu popravljenih nad 100 potov in postavljenih 80 napisov.

Tudi druge podružnice SPD so pridno delale, vsaka na svojem območju. Tako podružnice v Kamniku, Kranju, Radovljici ter v Ziljski dolini, niso v dejavnosti prav nič zastajale. Ziljska podružnica je delala v območju Nabojša, Viša in Obirja.

Plodno delo pri nadelavanju in markiranju potov je prekinila prva svetovna vojna. Po koncu vojne je meja odcepila lepe predele Julijcev in Karavank. Delo markacijskega odseka je veljalo obnoviti zapuščenih poti. Na področju Komne so ostala vojaška pota — mulatiere. Izgubili smo številna pota in dohode na Julijce. Iz te potrebe so nastala nekatera nova pota, tako na Prisojnik in pot po severni strani Mojstrovke.

V dobi po ustanovitvi SPD in po prvi svetovni vojni ne morem mimo svetlega vzora markacista Alojza Knafeljca. Bil je dosleden in vztrajen bорец za dobro oskrbovana pota. Mnogo pred prvo svetovno vojno ga najdemo v Beljaku, kamor so ga zvalile planine. Delal je v ziljski podružnici SPD. Od leta 1922 dalje do svoje smrti 1937 je bil načelnik markacijskega odseka pri osrednjem odboru SPD. Na vseh svojih potih je nosil s seboj čopiče in barve. Razen tega je bil odličn risar planinskih zemljevidov.

Njegova zasluga so markacijski znaki za označevanje potov. To je rdeč kolobar z belim očesom v sredini. To oznako so upeljali po vsej Jugoslaviji. Preden se je odločil za sedanje rdečo barvo, je poprej preizkusil več vrst te barve. Odločil se je za pompejansko

rdečo, ki se mu je pri preizkusu najbolj obnesla.

Kažipotne deske je vse sam poslikal. Vodil je seznam, ki se ob njegovi smrti konča s številko 466.

Za markaciste je izdelal posebna navodila, kako je treba markirati, kakšni naj bodo znaki, kakšne smerne table. Njegova navodila še danes veljajo.

Leta 1960 je Planinska zveza Slovenije po njem imenovala diplomu, ki jo daje zaslužnim markacistom za njihovo delo na tem polju. Kdor pa bo hodil po Dolini triglavskih jezer, bo lahko na skali nekaj deset korakov pred kočo opazil njemu na čast vzdano spominsko ploščo.

Tako doba po prvi kot po drugi svetovni vojni je zahtevala od markacijskih odsckov mnogo sil, da so obnovili in uredili zapuščena in zanemarjena pota, a hkrati skrbeli še za nova, ki jih je terjal čas. Mnogi planinci niso bili več zadovoljni z običajnimi zavarovanimi potmi, želeli so si zahtevnejših, izpostavljenih, vendar zavarovanih potov. Tako so nastale poti na Rjavino, Vrbanovo špico, iz Vršiča po Prisojnikovi steni skozi Okno, iz Prisojnika na drugo Okno, pot Debelakove okoli Kanjavca in še druge.

Mogoče ni odveč, če se dotaknem še načina označevanja potov ali markiranja. Rudolf Badjura imenuje to delo lisanje. Človeku, ki to delo opravlja, pa pravimo markacist, po Badjuri bi bil lisar. Da ne pozabimo še pokojnega profesorja Mlakarja, ki je poimenoval razne vrste planincev. Če se ne motim, je pozabil poimenovati markacista, ne bi mogel reči zakaj, morda zato, ker jih je malo. Če pa bi mu že dali mlakarjevsko ime, bi mu dejala homo alpinus colorans. Po slovensko pa ga je sam šaljivo imenoval markač.

Omenil sem markacijska znamenja, znana belo-rdeča očesa, Knafeljčevo zamisel, ki planinca zanesljivo vodijo do cilja. Ta znamenja pa niso bila vedno takšna. Ko so pričeli zaznamovati pota in vse do spremembe, ki jo je vpeljal Knafeljč, so uporabljali ponajveč vonjavne črte v različnih barvah, pike in tudi številke. Uporabljali so modro, zeleno, rdečo, rumeno barvo ali tudi dve barvi hkrati. Pot skozi Vratca preko Velikih podov na Skuto so na važnih mestih prvič označili s pol metra velikimi črnimi številkami.

Poleg običajnih markacij opazimo v naših Julijcih 3—4 metre visoke železne drogove. Ti drogovi so zimski kažipoti za smučarje. Med obema vojnama so vsako pomlad v ta namen postavljali lesene palice, ki so jih po koncu smučarske sezone pobrali in spravili za naslednjo zimo.

Pred nekaj leti smo čitali, da bodo v gorah uvedli slišne markacije, piskajoče ali žvižgajoče. Kako bi se ta stvar obnesla, je težko reči.

Zaznamovanju potov so se nekateri v začetku upirali. Kot vsaka nova stvar je tudi markiranje imelo svoje nasprotnike. Tako je dr. Kugy obsojal tistega, ki mu je prišlo na misel,

da je pomazal skale v gorah z minijem in ustvaril takoiimenovane markacije. Danes menda ni več človeka, ki bi markacije imel za nepotrebno zlo. Skale same ne dajo odgovora, kje gre prava pot, da nam ga lahko samo človek, ki pozna teren, ali markacija družno s kažipotom.

Prav in primerno je, da se ob tej priložnosti spomnimo vseh maloštevilnih planincev, ki so se v dolgih letih slovenskega planinstva trudili in se še trudijo, da bi bila vsa pota v čim boljšem stanju in čim boljše zavarovana. Omenil sem precej imen, katerim velja naša misel in zahvala, poleg njih pa zaslužijo pohvalo še vsi neznani in neimenovani idealisti, delavci v planinskih organizacijah, ki nesebično služijo skupnosti in porablajo v ta namen svoje dopuste in proste dneve.

Končujem z besedami iz poročila predsednika PZS tovariša Fedorja Koširja na 3. redni skupščini PZS: Naš slovenski teritorij je po obsegu majhen, zato ne bi bilo prav, če bi ga čez in čez prekrizali z nadelanimi in markiranimi potmi, kajti potem kmalu ne bo več koticčka v naših planinah, kjer bi planinec mogel v božanskem miru občudovati lepote prvobitne narave. Gradimo pota, kjer so nujno potrebna, oskrbujejo jih skrbno, markirajmo pa tako, da bo vsakdo, ki hodi z odprtimi očmi, z lahkoto našel pravo pot.

Prvi klin v slovenskem steburu

Pavel Kunaver

Izreden je razmah našega gorohodstva. Moj spomin obsega od sedemdesetih let obstoja naše organizacije skoraj 63 let, kajti brat Jože je začel zahajati v gore, ko je na poti od Kamniškega sedla do Okrešlja imela še »smrt mlade« — vsaj tako so rekli nekateri domačini. Imel sem neko fotografijo s tistega mesta, kjer eden od mojih bratrancev stopa čez tisto mesto in preplašeno »gleda smrti v oči«. Vse fotografije tistih časov so prikazovale naše gorohodce z velikanskimi palicami, pa tudi s kratkimi hlačami, izpod katerih so gledala na dan na kolnih snežno bele spodnje hlače. Petelinje pero ali »gamsport« je moral biti tudi na klobuku. Hodilo se je le ali vsaj v glavnem po nadelanih stezah, četudi je marsikdo nehote poizkusil

Počitek v Rađovni

Foto: Pavel Kunaver

Meglano morje nad Trento

Foto: P. Kunaver

svoje plezalske sposobnosti pri iskanju in trganju planik. Dolgo je bilo lepo in častno, če si imel čim več planik zataknenih kakor venec za klobukovim trakom, cel šopek privezan na vrhu dolge palice, in najlepšo planiko v gumbnici. Narcis ni nikdo prepovedoval trgati in mnogi so jih nabrali na kilograme, narcisna polja pa so bila po takem obisku podobna bojnemu polju.

Spisi »hudomušnega Janka« (Janka Mlakarja) v skromnem dotedanjem Planinskem Vestniku, niti malo ne podobnemu glasilu, so vzbujala nedeljeno občudovanje. Jesen in zima in zgodnja pomlad so bili časi, ko je bilo malone prepovedano oditi v visoke gore. Opis zamrzonega Peričnika je bilo eno od redkih poročil iz zimskega planinskega sveta. Vsi smo se čudili drznosti ranjkega Knafelca, ki se je upal na zimsko Golico. Najbolj mi je ostal v spominu njegov nasvet, naj si preko čevljev potegnemo vrečo iz gostega blaga, da sneg ne bo mogel do nog. Ko so Jesih, Ciuha in še nekdo prišli prvič pozimi na božič na Kredarico, so postali »veleturisti«, kar bi danes zamenjali z nazivom »alpinist«.

Tiho in nepoznan pa je že moral tedaj hoditi v divjino nepozabni Brinšek, kajti ob času,

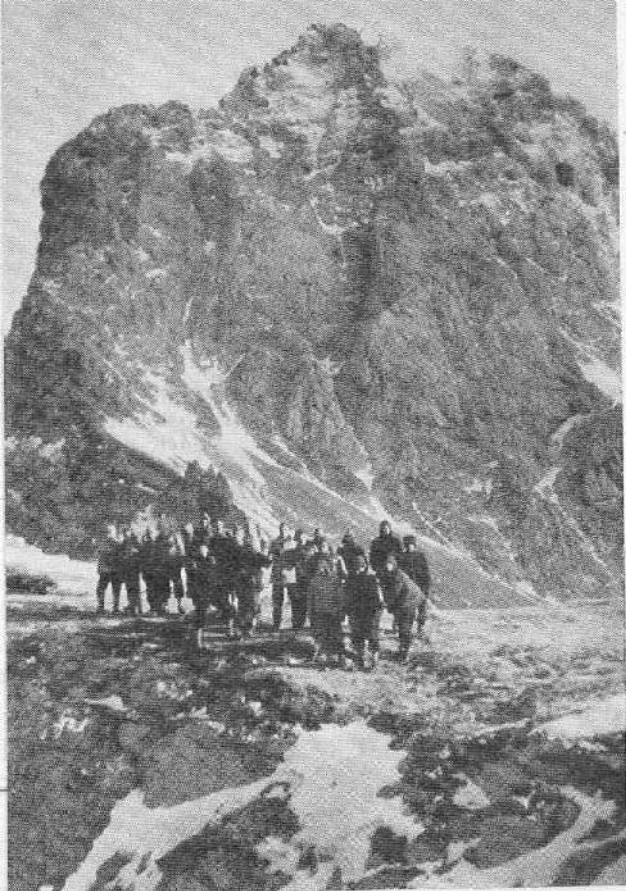
ko je bilo planinsko društvo 17 let staro, je poznal posebno v Kamniških planinah že vse »smeri« po katerih so hodili le divji lovci ali pa on sam. Drvarji, ki so tedaj še ostajali po mesec dolgo v dolinah, ki niso imele druge zveze z zunanjim svetom kakor sila slabe kolovoze, so ga poznali kot »gosпода v žametni obleki«, ki je mnogokrat gostoval ob njihovih ognjiščih v zakajenih drvarskih kočah.

Brinšek je postal tudi naš prvi učitelj v plezanju, če tudi so nekateri mladi Nemci v Ljubljani, Klauer, Tschada i. dr. že plezali po »Turncu« pod Smarno goro. Trinajstletni pa smo se že prej poizkušali na skalah na polhograjski Grnadi in smo šele pozneje prešli na Smarnogorske skale. Vendar nam je postal Brinšek vzor. V prstih je bil izredno močan. Kot samohodec je do naše pridružitve, ko smo kar mimogrede po njegovem imenovanju postali »drenovci«, imel samo cepin kot planinsko orodje. Lodnasto pelerino je vtikal med hrbet in nahrbtnik. Tako mu tudi v glavo ni padlo, da bi uporabljal vrv, ko nas je prvič vodil izven steza po skalovju. Vrvi so bile tedaj še redko varovalno sredstvo med tedanjimi slovenskimi gorohodci. Od treh strani pa je vsaj v našo malo druž-

Okrešelj s Klemenškove planine

Foto: P. Kunaver

Mladina na Kamniškem sedlu

Foto: P. Kunaver

bico prišla spodbuda. V tistih časih sem oblezel malone vsak dan izložbe ljubljanskih knjigar in postajal posebno pred okni knjižarne Kleinmayer-Bamberg na Kongresnem trgu — današnjem Trgu revolucije. Tam so bile razstavljene tudi planinske knjige, med njimi König, Ittlinger in Zsigmondy — sama prvovrstna nemška navodila o alpinizmu. Uporabo vrvi so posebno natančno obravnavali. 1910 smo videli, da brez vrvi tudi v podzemskih jamah ne bo šlo in pri prečanju Zeleniških špic smo že uporabljali vrvi, ker smo se raje po njih spustili čez navpične skoke, kakor da bi obšli stolpe. Namig s kolom pa nam je dala smrtna nesreča prof. Cerka na polcedenelem Stolu, ki je verjetno kljub viharju in ledu ne bi bilo, če bi nesrečni tovariš izpolnil moj pogoj, da se udeležim njegove dijaške ekskurzije, le če vzame s seboj vrvi.

Tudi na klime so nas omenjene knjige že opozorile. Seveda so bili tedanji klini zelo primitivni nasproti sedanjim. Uporabljal jih je redkokdo in še to sramežljivo. A sila kola lomi. Previsi in vedno hujše strmine, kakršnih se je začel človek lotevati večinoma iz hrepenjenja po čim bolj nedotaknjeni naravi, deloma pa tudi v športnem reševanju »problemov«, so privedli do uporabe boljših var-

nostnih sredstev. Vedno večje množice gorohodcev, ki so brez vodnikov začele hoditi tudi na najtežje dostopne gore, so rabile boljše tehnično opremo. Vodnike so si mogli privoščiti le premožnejši ali vsaj dobro situirani ljudje, mladina pa, ki je bolj in bolj začela hoditi na gore, je imela teh sredstev najmanj. Med to je spadala tudi naša družbica. Pa tudi bolj častno se nam je zdelo hoditi brez vodnikov! Tako je prišla na vrsto tudi severna triglavska stena, ki so se je pred prvo svetovno vojno že lotevali Nemci, prvi Slovenci pa je bil dr. Tuma z vodnikom. Že pri rekognosciranju njegove smeri pa smo spoznali, da je njegov opis posebno v gornjem delu malone neuporaben, in smo se morali zato zanesti na svojo lastno orientacijo. Tako sem se pred podvigom spomnil, da bi bilo morda dobro dodati še kak klin k naši opravi. In da bi ne bi bilo treba nositi s seboj pretežke hrane, smo poslušali še en nasvet tedanjih tujih alpinistov: v čutare smo nalili močno oslajeno vodo. *Klin* pa sem vzeml mam. Bil je klin, na kakršne so obešali težke slike ali pa privezovali vrvi za obešanje perila. Pod slapom, ki je tedaj še padal izpod ledenika čez Malo črno steno, smo krenili naravnost navzgor po stenah slovenskega stebra. Z roba stene pod najnižjim snežiščem pod Glavo, nas je opazoval eden od naših mlajših tovarišev, ki je prišel zato nalašč s Kredarice dol. Le še nekaj raztečajev je bilo do njega. Stena pa je postala rdeča in zelo krušljiva. Pod nami je zijalo mračno, mokro dno Male črne stene. Običajno varovanje se mi ni zdelo več zadostno — in s težavo sem izvel svoj *klin*. Čudovito, kaj pomeni morala in domišljija! S kamnom sem ga zabil med rdeče drobeče se skale kake tri centimetre globoko in vrgel vrvi čezenj. Položaj verjetno ni bil rožnat. Kajti z roba stene je vpil opazujoči tovariš in obupano krilil z rokami, kaj počenjamo. A zaupajoč *klinu*, ki je verjetno komaj samega sebe držal v skali, sem se le povzpел na ostri vrhnji grebenček Slovenskega stolpa in malo nato smo se objeli s pomirjenim tovarišem na snežišču.

Od tedaj je minilo že 52 let. Znosili in zabili so v triglavsko severno steno gotovo že stotine kilogramov pravih plezalnih klinov, z njihovo pomočjo preplezali njene najstrmejše dele, se podali v najtemnejše kote pod Velikim črnim grabnom in v Jugovi grapi. In tone in tone klinov tiči v stenah gora, pa tudi v strmih ledenih alpskih stenah. Mnogo sem premišljeval o upravičenosti uporabe klinov in drugih varovalnih sredstev. Čisto gotovo je, da brez njih marsikaj ne bi bilo toliko preplezanega, še na nekateri gori človek ne bi stal. Res je, da žene nekatere ljudi v strmine častihlepje, a glavni gon je isti kot nekaj — hrepenenje po velikih doživljajih, po čisti divji narodi izven steza. In zakaj človek ne bi smel tja? In če more tja sam s sredstvi, ki mu edina omogočajo pot do tja, zakaj jih ne bi smel porabiti, ko mu varujejo življenje? Če je torej hrepenenje čisto, potem so tudi sredstva čista.

društvene novice

GENERALNA SKUPŠČINA UIAA NA KRFU

O generalni skupščini UIAA (Mednarodna alpinistična unija) v Planinskem Vestniku nismo pravočasno poročali, ker so nekateri sklepi te skupščine vzbudili kasneje mnogo razpravljanja in nejevolje v jugoslovanski planinski javnosti, zato smo čakali, kako se bodo dogodki nadalje razpletali.

Skupščina se je vršila 3. in 4. avgusta 1962 na otoku Krfu v Grčiji. Zastopanih je bilo 17 držav članic od 21 včlanjenih. Jugoslavija je bila zastopana samo po predstavnikih Planinske zveze Jugoslavije, ker je edinole ta po sklepu skupščine PSJ na Papuku ostala predstavnik naše države v UIAA, medtem ko so bile preje članice tudi republiške planinske zveze Hrvatske, Srbije, Makedonije in Slovenje. Te so morale še posebej plačevati članarino, Jugoslavija pa je kljub temu imela v Uniji en sam glas.

Na skupščini je prevladalo mnenje, ki ga je zastopala predvsem Jugoslavija, da se morajo skupščine in sestanki UIAA pretvoriti v delovna telesa in da je zato potrebno v načelu izpremeniti nekatere določbe statuta Unije. Že na zasedanju Unije na Dunaju leta 1961 je bila formirana komisija za izpremembo statuta, za predsednika te komisije pa je bil določen predstavnik Jugoslavije. Jugoslavija je izdelala tudi teze za novi statut, pozvala pa je vse članice unije, da so k tem tezam poslale svoje pripombe, kar se je dejansko tudi zgodilo. Na Krfu se je komisija za izpremembo statuta sestala in je zelo podrobno prediskutirala načrt novega statuta, pri čemer je upoštevala tudi vse pripombe, poslanc k temu načrtu. S taktičnim popuščanjem vseh članov komisije je bilo doseženo popolno soglasje navzočih glede najvažnejših izprememb, ki naj bi bile sprejete v novi statut. Sprejetih je bilo tudi mnogo predlogov, ki jih je predložila Jugoslavija, predvsem z namenom, da se delo te mednarodne organizacije poživi in pospeši. Končni sklep komisije in kasneje tudi Generalne skupščine je bil tak, da bo o novem statutu razpravljal izvršni komite Unije na eni svojih prihodnjih sej in da bo predstavnik Švice g. Wyss-Dunant redigiral končno besedilo novega statuta. K nekaterim točkam statuta so bile izdelane razne alternative, ki naj bi jih vskladila seja izvršnega komiteja. Letošnja Generalna skupščina bi tako izdelan načrt novega statuta dokončno potrdila.

Seja izvršnega komiteja je bila sklicana za 20. 4. 1963 v Ženevi. Zastopnik Jugoslavije se je nekoliko zakasnil, vendar je svojo zamudo poprej pismeno opravičil, vendar je ob prihodu v Ženevo še istega dne t. j. 20. 4. 1963

ugotovil, da je seja izvršnega komiteja že zaključena, čeprav je bilo določeno, da bo seja trajala vsaj dva dni. Obenem je privatno v Ženevi in kasneje tudi iz zapisnika seje izvedel, da je bilo vprašanje izpremembe statuta odloženo z dnevnega reda z motivacijo, ki nikakor ne ustreza dejstvom, predvsem pa ne sklepom Generalne skupščine na Krfu. Očividno je, da nekaterim članom v Uniji ni na tem, da bi bil statut izpremenjen. Planinska zveza Jugoslavije je o teh dejstvih obvestila vse države članice unije, obenem pa je predložila sekretariatu UIAA zahtevo, da o zadevi razpravlja letošnja generalna skupščina. V smislu veljavnega statuta je treba samostojne predloge, ki naj jih obravnava generalna skupščina na svojem zasedanju, predložiti sekretariatu vsaj dva meseca pred začetkom skupščine. Ta pogoj je Planinska zveza Jugoslavije izpolnila. Stojimo pred vprašanjem, na kak način bodo skušali nasprotniki izpremembe statuta na prihodnji skupščini v septembru letošnjega leta v Interlakenu v Švici zadevo ponovno izpeljati na slepi tir.

Vsekakor moramo ugotoviti, da v UIAA ne vladajo zdrave razmere. Nekatero članice očitno diskriminirajo države, ki ne pripadajo zahodnemu bloku, dogajajo se take stvari prav v organizaciji, ki je vedno poudarjala načelo, da deluje planinstvo nad vsemi državnimi mejami in nad vsemi nasprotji med državami z različno družbeno in politično ureditvijo. Tako stališče nestrpnosti je unija pokazala že pri predlogu Sovjetske zveze, da jo sprejmejo kot članico Unije. Ta predlog pa je bil ponovno odklonjen, očividno iz neutemeljenega »strahu pred vdorom komunizma«.

O razpletu dogodkov bomo še poročali.

F. K.

PROSLAVA 70-LETNICE PD KAMNIK

Planinsko društvo v Kamniku slavi letos 70-letnico svojega obstoja. V tem jubilejnem letu se društvu odpirajo lepe perspektive za bodočnost, saj smo v razgovoru z odborniki društva izvedeli, da sedaj nimajo nikakih težav več s pridobivanjem sodelavcev v odboru, ker so številni mladinci pripravljeni prijeti za delo, kjer je to potrebno. Res vzpodbudno in posnemanja vredno dejstvo! Glavna proslava obletnice se je pričela v soboto 20. julija z otvoritvijo lepo urejene razstave planinskih fotografij in zgodovinskega materiala. O razstavi bomo še posebej poročali. Istega dne zvečer je bila slovesna odborova seja na Starem gradu pri Kamniku, katere so se udeležili razen odbornikov tudi zastopniki UO PZS in to predsednik, podpredsednik, tajnik in urednik Planinskega Vestnika. Seje se je udeležil tudi predsednik občinske skupščine Kamnik tov. Widervol, zastopniki političnih in družbenih organizacij

in predstavniki sosednih planinskih društev. Uvodna pesem kamniških pevcev je ustvarila primerno razpoloženje, nato pa je predsednik društva tov. Karcl Benkovič v slavnostnem govoru orisal zgodovino razvoja planinstva v Evropi in nato motive ustanovitve Planinskega društva v Kamniku pred 70 leti, razvoj in delo društva v tem obdobju in njegove nadaljnje perspektive.

S pozdravi navzočih zastopnikov raznih organizacij, v katerih je bila izrečena marsikatera zaslužena pohvala kamniškega planinskega društva, je bil slavnostni del zaključen, v prisrčnih medsebojnih razgovorih o delu planinske organizacije pa so navzoči planinci izmenjali marsikatero koristno misel o nadaljnjem razvoju in napredku društva — jubilanta.

F. K.

PLANINSKO DRUŠTVO LITIJA JE RAZVILO SVOJ DRUŠTVENI PRAPOR

Redka so naša planinska društva, ki bi imela svoj prapor. Ta naj simbolizira enotnost in aktivnost društvenih članov in ob raznih manifestacijah združuje pod svojim okriljem vse pripadnike planinskega kolektiva.

PD Litija je sklenilo, da ob svoji 50-letnici in ob 70-letnici slovenske planinske organizacije razvije društveni prapor in to 21. 7. 1963 na dan pred praznikom dneva vstaje slovenskega naroda. Društvo je ta sklep častno izvršilo in z lepo proslavo pri Planinskem domu na Jančah dostojno in primerno počastilo te obletnice.

Proslava je pričela že na predvečer s taborom in kresovanjem mladinskih odsekov zasavskih planinskih društev. Poletno jutro prazničnega dne je bilo sončno in je privabilo na Janče izredno mnogo planincev, ki so se hoteli udeležiti prazniku PD Litija. Razen zastopnikov oblastnih forumov in UO PZS so bili navzoči številni predstavniki zasavskih planinskih društev in koordinacijskega odbora teh društev ter velika množica ostalih planincev.

Proslavo so pričeli pevci iz Litije, nakar je predsednik PD Litija tov. Marjan Oblak v slavnostnem nagovoru nanizal mnogo misli o delovanju PD Litija, ki je v tesnem sodelovanju s svojim članstvom in ostalimi planinskimi društvi v sosedsstvu v 50-letnem obstoju mnogo storilo, da bi pridobilo ugled svojemu društvu in da bi ob pravilni vzgoji povedlo čimveč članstva v gorsko naravo. Svoj govor je povezal tudi s proslavo praznika vstaje slovenskega naroda, kajti le z borbo proti okupatorju in osvoboditvijo naše zemlje, je bilo omogočeno našim narodom, da lahko razvijajo svoje delovanje koristno za naš napredek in nadaljnji razvoj.

Tovariš Oblak je obrazložil tudi pomen društvenega prapora; manifestira naj dejavnost društva na njegovem območju, spoštovan naj bo tako kot naša nacionalna zastava, s ka-

tero v rokah so umirali borci za našo svobodo. Prapor je izredno lepo delo mojstra Ericigoja iz Ljubljane. Planinsko cvetje — predvsem zasavska flora — ki je uvezeno v prapor, opozarja, da je treba čuvati najlepši okras naših planin — našo floro, uvezeni nahrbtnik na drugi strani simbolizira planinsko dejavnost, emblem PZS pa nazorno pove, da je društvo včlanjeno v zvezo vseh slovenskih planinskih društev. Svojevrsna posebnost je spominski trak koordinacijskega odbora zasavskih društev z vtkanim emblemom zasavske planinske poti.

Tovariš Oblak je nato razvil prapor in ga izročil zastavonoši, ki je obljubil, da bo prapor vedno skrbno čuval in da prapor ne bo omažeževan s kakim nečastnim delom v društvu. Po razvitju so posamezni predstavniki pripeli na prapor spominske trakove in čestitali planinskemu društvu Litija, predsednik UO PZS tov. Košir pa je v kratkem nagovoru čestital društvu in vsem udeležencem k proslavi in prazniku vstaje slovenskega naroda. Za zaključek je tov. Weinberger iz Zagorja izročil znak o prehojeni zasavski planinski poti tovarišici in tovarišu, ki sta to prelepo pot od Kumrovca do Kuma prehodila. Planinska pesem je zaključila slavnostni del prireditve. Na Jančah so doživeli res lep in prijeten planinski praznik.

F. K.

SEDEMDESETLETNICA PD MOZIRJE

Pravzaprav je res tako: Savinjska podružnica je bila ustanovljena v Mozirju, tako govori zapisnik ustanovnega in pripravljalnega občnega zbora iz l. 1893. Podružnica je bila res vsa na ramah predsednika Kocbeka, kasneje še tajnika Pernetja, ko se je preselila iz Mozirja v Gornji grad. Celjska planinska skupina je izraziteje nastopila šele l. 1912, čeprav je podružnica ves čas zajemala tudi celjske člane. Ti so po prvi svetovni vojni počasi prevzemali pobudo in s Tillerjem in dr. Hrašovcem mozirski in gorogranski planinski brstič razvili v krepko planinsko drevo, ki se je pred drugo svetovno vojno košatilo iz celjskih korenin kot gospodarsko najmočnejša planinska podružnica.

V nedeljo 8. septembra t. l. za hribe ni bilo kaj prida vreme, Golte so bile ves dan v meglah, dež pa so nosili vsi vetrovi, kljub temu pa se je na Mozirski koči zbralo kakih 50 planincev, ki se jim zde hribi tudi v dežju truda vredni. Zbrali so se tu, v eni najstarejših slovenskih planinskih koč (l. 1896), da proslave ustanovitev savinjske podružnice SPD, ki ji je pri rojstvu s kremenito domoljubno besedo botroval takratni mozirski kaplan pesnik Anton Aškerc. Po pozdravu domačina, je spominsko besedo spregovoril tov. Tine Orel, šmihelski pevci pod vodstvom tov. Acmana so odpeli svoj program, v imenu PD Celjc pa je pozdravil zbor tov. Dušan Gradišnik. Lovsko društvo in Planinsko društvo Mozirje sta nato položili lovorjeva venca na

spomenik padlih borcev na Medvedjaku, v vetru so zaplapolale premočene zastave na mlajih, ki so bili postavljeni celo na Loki, možnarji pa so oznanili dolini, da planinska misel v Mozirju še živi in bo živela naprej v mladem rodu, ki se je spričo takega vremena zbral na koči v kar razveseljivem številu.

O čem naj bi tekla beseda, če ne o tem, kako obuditi v planinstvu požrtvovalnega duha, ki je vsa desetletja tako rekoč iz nič Gornji Savinjski dolini vendarle nekaj dal, ji kazal pot k razvoju in napredku iz tistih pogojev, ki jih je dolini narava v takšni meri dodelila, se vključil v življenje in snovanje ljudi, ki so tu naselili enega najlepših predelov majhne slovenske domovine in imajo tu pravico ostati, pa tudi dolžnost, saj gre za mejno slovensko pokrajino, v kateri se najjužnejša točka Avstrije na Mrzli gori približa vratom Ljubljane. Prav zato pa je tudi naša dolžnost, da se dolini omogoči napredok iz vseh njenih moči, ne nazadnje iz planinstva in planinskega turizma. Nikar ne recimo, da je zamuda iz Frischaufovih in Kocbekovih časov usodna za vse večne čase!

T. O.

PLANINSKI DOM KOZJAK

Mariborski obrtniki so si hoteli zgraditi svojo planinsko postojanko že pred vojno; njihova želja se je začela uresničevati šele po l. 1954, ko se je ustanovilo PD obrtnikov, pozneje PD Obrtnik, sedaj PD Kozjak. Pobudnik izgradnje je bila Obrtna nabavno-prodajna zadruga. Prvi problem, ki ga je bilo treba rešiti, je bila lokacija; odločili so se za kopasti Tojzlov vrh (705 m) med Urbanom in Zavcarjevim vrhom. Tik pred osvoboditvijo je bila v gozdu na vrhu pomembna konferenca mariborskih aktivistov; sedaj stoji na tem mestu spomenik. Ko so zbrali prve prispevke in uredili zasilno postojanko v kašči pri Šoriju, so poleti 1956 začeli za gradnjo. Okrajna obrtna zbornica je vsa leta kazala največ razumevanja za vse težave, s katerimi so se morali graditelji nenehno boriti. Otvoritev je bila 1. maja 1961; med drugimi sta se je udeležila tudi Tone Bučer in Joža Čop. — Postojanko so zgradili s prostovoljnim delom obrtniki — priznanje je vklesano v spominsko ploščo tik vhoda — pomagali pa so jim vsi odseki društva, posebno mladinski in alpinistični. Med tistimi, ki imajo največ zaslug za zgraditev te lepe planinske koče ob naši severni meji, je treba vsekakor omeniti Alojza De Cortija, ki je že deseto leto, od ustanovitve, predsednik društva, načelnik gradbene komisije Antona Vaupotiča in dva požrtvovalna tajnika Baltažarja Balaža in Slavka Soršaka.

Sedanja kapaciteta doma je 31 postelj v 8 sobah, ko bo pa dokončno opremljen, bo lahko v njem prenočevalo nad 50 planincev. Oskrbovan je celo leto. V veliki dnevni sobi je prostora za 80 gostov, v Ptujski sobi za 24, v podprtiličju je klubska soba s knjižnico.

Planinski dom Kozjak

Z betonske ploščadi, na katero se pride iz dnevne sobe in kjer je prostora za 120 gostov, se odpira lep razgled proti Mariboru in Pohorju do Klopnega vrha.

Dostop. Do koče je mogoče priti z motornimi vozili po cesti Maribor—Bresternica—Sober—Gaj (Križ)—plan. dom Kozjak (15 km), peš pa z Urbana, Gaja, Zavcarjevega vrha, od Sobra, kjer je tudi postojanka omenjenega društva, in iz Kamnice, ki je zvezana z mestom s stalno avtobusno progo. Vse poti so markirane in lahko prehodne. Kozjak je vabljev vse leto, posebno pa v zgodnji pomladi, ko pokriva Pohorje še debela snežna odeja.

F. V.

PRIPOMBE K ZAPISKU S TRANSVERZALE PO PRIMORSKEM

ki ga je v PV 1963/8 objavil tov. Šuštaršič Franc, član PD Ljubljana-matica

Problemi v zvezi s primorskim delom slovenske planinske transverzale so mi precej dobro poznani in je zato članek z gornjim naslovom vzbudil mojo pozornost. Čeprav sem že vnaprej slutil, kakšno vsebino bo imel članek, si vendar nisem mislil, da bo tako huda in, ko sem prebral zadnjo vrstico, sem se čutil tako prizadet, da sem sklenil tov. Šuštaršiču javno odgovoriti, obenem pa podati nekaj pojasnil tudi ostalim ljubiteljem gora, ki so bili kakorkoli razočarani nad primorskim delom transverzale.

Tov. Šuštaršič je v članku objektivno navedel nekatera, žal, premnoga resnična dejstva o tem delu transverzale, vendar se mi zdi, da je nekatero druge stvari prikazal ne samo v neresnični, pač pa tudi v žaljivi obliki, ki mora zlasti postojnske planince nujno prizadeti. Najbolj sta me seveda prizadela stavka, ki ju bom zaradi boljšega razumevanja prepisal kar dobesedno:

»Mislimo, da naj bi žig 'Mladike' imel predsednik PD Postojna, kjer se dobi tudi žig — duplikat drugič ukradenega žiga 'Vremščica', da ne bo treba moledovati zanj pri bivši natakariči, ki ima kočo Mladika v zakupu za nedeljsko popivanje. Če že koča ni več planinska last, naj bo vsaj žig na razpolago pri PD Postojna kot žalosten spomin na propadajočo planinsko idejo na Primorskem kar po vrsti...«

Ne vem, kako so razumeli in sprejeli gornja dva stavka postojnski planinci, mislim pa, da so bili prizadeti tako kot jaz; in zdi se mi tudi, da je bil tako ali drugače prizadet tudi vsak drug slovenski planinec, ki mu je kaj do naših skupnih planinskih problemov. Osebo pa sodim, da so gornje besede čisto navadno klevetanje, pa brez zamere, tov. Suštaršič. Če bi tudi bilo vse gornje res, bi se o zadevi lahko izrazili nekoliko manj ostro. Pretehtajmo nekoliko besede tov. Suštaršiča; tisto o popivanju je slišati nekako tako, kot bi bila Mladika nedeljsko zbirališče postojnskih pijancev. Lahko pa tudi tako: znano je, da je Mladika priljubljeno izletišče postojnskih družin in se je torej upravičeno bati, da je alkoholizem med postojnskimi družinami nevarno razširjen. Res ni seveda ne eno ne drugo, pač pa je obisk koč dovoljen vsakomur. Menda ja ni narobe, če PD Postojna nudi gostom na razpolago razne brezalkoholne in alkoholne pijače? Tudi ne razumem, kako more pisec napisati, da Mladika ni več planinska last. Mala kočica ni nikakršen visokogorski dom niti koča ne, in si zato ne more privoščiti oskrbnika. PD je zato bilo prisiljeno imeti kočo odprto le ob nedeljah, ko je dovolj obiska in se dogovoriti z omenjeno tovarišico, da v njej gospodinji. Ali pa se tov. Suštaršiču zdi morda bolj prav, da kočo zapremo in jo uporabljamo le za pionirske in mladinske sestanke? S tem, da je Mladika odprta gostom, predstavlja vir dohodkov, katerih levji delež gre za mladinski odsek, ki je najdelavnejši odsek v društvu in eden izmed najdelavnejših mladinskih odsekov v Sloveniji sploh. In da je temu tako, gre zahvala prav pravilnemu odnosu do planinskega naraščaja v PD Postojna. Je morda za tov. Suštaršiča to znak propadajočih planinskih idealov? Naj omenim še to, da je pri delu z mladino najzaslužnejši predsednik PD Ivan Rozman. To je zanj gotovo važnejša naloga, kot pa hraniti žige okoliških vrhov. Vendar je tudi to za tov. Rozmana precejšnja žrtev, če pomislimo, da gre skozi njegovo stanovanje vsako leto iz tega ali onega vzroka kar precejšnje število planincev. Tudi ne moremo nič zato, če se najdejo po naših vrhovih vandali, ki kradejo žige in uničujejo vpisne knjige in škatle. PD Postojna skuša storiti pač to, kar more, pri čemer Vremščica niti ne spada v naše delovno področje. Pa še nekaj o markacijah: kako je drugod, ne vem, toda na področju PD Postojna, ki sega od Nanosa do Vremščice, so pota markirana popolnoma v redu.

občni izbori

PD ZABUKOVCA. Društvo je imelo občni zbor dne 16. 3. t.l. ob zadovoljivi udeležbi članov. Skrbelo je predvsem za vključitev novih članov, zlasti mlajših, saj jih ima v svojih vrstah komaj 10%. Mladinski skupini ima v Zabukovci, ki ju vodita mladince Vili Narberger in Bruno Goropevšek ter v Libovjah, ki vodi Karl Planinšek. V načrtu ima zgraditev lastnega planinskega zavetišča pod Gozdnikom, na lastnem zemljišču.

PD RAŠICA. Društveni občni zbor — četrti po številu — je bil povezan s proslavo 70-letnice slovenske planinske organizacije. Glede na obsežnost društvenega področja delo ni potekalo tako zadovoljivo, kot bi bilo želeli. Prva društvena skrb je bila tesna povezava med člani, kar mu pa ni vedno povsem uspelo. Tak primer je v tovarni Rašica, kjer so še lansko leto imeli 78 članov. Skupina v letošnjem letu ni pokazala nikakega delovnega in-

Posebej morda še o odseku Pivka—Vremščica: Kot bivši član UO lahko povem, da smo o tem odseku precej govorili in tudi ukrepali; dr. Salamun iz Kopra in tov. Rozman sta bila pri tem delu zelo zaslužna in že lep čas je ta del poti markiran tako, da se planincu ni treba več voziti z vlakom. Zakaj o tem transverzalcu niso obveščeni, ne vem, toda na PZS za pot vedo. Tudi ne vem, zakaj niso transverzalcu obveščeni o tem, da obvezni žig v Postojni ni več potreben. Prav pa bi bilo, če bi tak žig uvedli v Predjama. Še nekaj besed bi rad povedal v obrambo PD Idrija, ki skrbi za kočo na Javorniku. O problemih, ki tarejo to društvo, ne bi pisal, naj si tako tov. Suštaršič, kot tudi ostali planinci preberejo kaj več o tem v 8. številki Planinskega vestnika v poročilu o občnem zboru tega društva. V tem primeru je dolžnost vse planinske javnosti in naše skupnosti sploh, da skušamo PD Idriji pomagati, da bi bili problemi, ki ga tarejo, čimprej odpravljeni.

Tov. Suštaršič, gornje sem napisal zato, ker sem že od mladih nog član PD Postojna in lahko rečem, da sem zrasel skupaj s kočo Mladiko. Upam si trditi, da poznam razmere v PD Postojna nekoliko bolje kot vi. Neobjektivne kritike ne potrebujemo, če pa že kritiziramo, je naša dolžnost, da navajamo resnična dejstva in se o zadevi nekoliko bolje pozanimamo. Na koncu bi tov. Suštaršiča še rad vprašal, če si morda predstavlja, kako bi izgledal naš Planinski vestnik, če bi vsi, ki vanj pišejo, pisali v takšnem stilu, kot je pisal on. Mislim tudi, da snovi za pisanje ne bi zlepa zmanjkalo.

Pavel Vertovec

teresa. Kljub takim primerom pa se je število članstva večalo, precej po zaslugi tov. Juntesa, ki vodi hkrati društveno administracijo. Maja so ustanovili mladinski odsek, ki je sprva dobro zaživel, kasneje pa je njegovo delo nekoliko zastalo. Priredil je mladinski izlet na Lubnik in markiral pot na Toško čelo in na Smarno goro, v jeseni pa se je podal v Pekel nad Borovnico. Dva pionirja v starosti 11 let pa sta se celo udeležila tridnevnega izleta starejših članov, ki so obiskali Jalovec, Trento, Kriške pode, Dolič, Triglav in Trije mladinci so se na povabilo AO APD dolino Krme. Poizkusili so tudi z alpinistiko. Udeležili plezalne šole na Turncu.

Društvo šteje 798 članov, 13,4% mladincev. Tudi izleti lansko leto niso tako lepo uspeli kot prejšnja leta. V decembru in januarju so organizirali 5 kvalitetnih predavanj, ki pa niso bila zadovoljivo obiskana, tako, da niso krili niti stroškov. Gradnja na Rašici je še vedno na mrtvi točki in zavisi od tega, če bo društvo od občine prejelo vsaj najnujnejša denarna sredstva za začetna dela. Za društveno delo in njegov razmah mu primanjkujejo primerni društveni prostori.

Ob zaključku občnega zbora je član UO PZS tov. France Pengal izročil društvenemu predsedniku tov. Jožetu Bošticu in odborniku tov. Stanku Černetiču pismeno diplomo s pohvalo PZS za njuno uspešno delo v društvu. Sledil je spominski referat tov. Černetiča v počastitev 70-letnice slovenskega planinstva, zatem pa so predvajali barvne diapozitive. Kot za zaključek pa so jim »Veseli planšarji« zaigrali nekaj svojih poskočnih viž.

PD LITIJA-ŠMARTNO. Društvo upravlja lastno postojanko na Jančah, ki je iz leta v leto bolj obiskana. Društvo pa tudi stalno skrbi, da bi napravilo ta svoj dom obiskovalcem čim prikupnejši. Večjih investicij v lanskem letu ni izvršilo, ker pač ni imelo potrebnih finančnih sredstev, zato pa je smotrno uredilo notranje prostore na ta način, da je posebno sobo povezal z jedilnico in s tem prostore bolje izkoristilo. Urejali so tudi sanitarije, ki pa žal še vedno ne ustrezajo sanitarnim predpisom. V tretjem traktu pod verando so namestili dvojna dvokrilna vrata. S tem bo dosedanji neizkoriščen prostor služil za garažiranje vozil. Sezidali so tudi nov rezervoar s čistilnikom in priključkom na glavni rezervoar. Pred glavnim vhodom so položili betonske ploščice. Pričeli so tudi z urejevanjem strelododa. Večino del so izvršili člani društva s prostovoljnimi delom, ki so skupaj opravili 1456 prostovoljnih ur. Gospodarski odsek vodi že več let delavni Feri Tičar.

Zelo agilen je bil mladinski odsek pod vodstvom tov. Nuše Brovč. Mladinski odsek pa je imel na šoli še širši odbor, ki so ga sestavljali zastopniki iz vsakega razreda. Ta odbor se je sestajal redno mesečno, po potrebi pa tudi večkrat. Mladinci so izvršili vrsto izletov kakor na Zasavsko goro, na Kum, na Gore in v Kumrovec, Bistrico, Bohor, Lisco, Lovrenc, na Kopitnik, na Triglav, na Čemšeniško pla-

nino, na Kal, na Partizanski vrh, na Mrzlico, Lubnik, ponovno na Zasavsko goro, izvedli so Titovo štafeto z Janč, priredili smučarski tečaj na Jančah in v pozdrav pomladi izlet na Janče. Organizirali so še skupinski izlet z MO Zagorje, udeležili so se raznih posvetov itd. Zasavsko pot hodi že 24 mladincev, od katerih so jo štirje že prehodili in prejeli spominsko značko. Pot so prehodili Ponebšek Marko, Sosič Branko, Tatjana Cirar in Franci Cirar. Na svojem občnem zboru so ti mladinci prejeli od odseka tudi manjša darila. Mladinski odsek je usposobil tri svoje člane tudi za gorske stražarje. Društvo med svojimi člani zelo propagira zasavsko planinsko pot, ki jo je mogoče brez težav prehoditi v sedmih nedeljah. Interesantna je ugotovitev, da je postala ta pot zelo popularna tudi med planinci iz naših bratskih republik, saj jo je od 295 planincev že prehodilo in prejelo spominske značke 67 udeležencev iz ostalih republik.

Društvo šteje 215 članov ter 148 mladincev. Med letom je pristopilo 25 novih članov ter 25 mladincev. V preteklem letu društvo ni imelo veliko skupnih izletov. Organiziralo je le en večji izlet na Triglav. Za večletno požrtvovalno delo v društvu je PZJ odlikovala s častnimi znaki tov. Marjana Oblaka, Ferija Tičarja, Tončka Jelničarjevo, Marijo Malisovo in Jožeta Ramsaka, medtem ko so častni znak za prehojeno zasavsko planinsko pot prejeli tov. Milena Oblakova, Marjan Oblak in Anica Brovčeva.

Občni zbor je bil zaključen s predavanjem tov. prof. Kambiča.

Na čelo društvene uprave je bil ponovno izvoljen marljivi planinski delavec dosedanji predsednik tov. Marjan Oblak.

PD ŽERJAV. Društveno delo je v pretekli poslovni dobi potekalo kar zadovoljivo. Najmočnejši v društvu je bil vsekakor mladinski odsek. Le-ta ni bil le številčno najmočnejši, temveč je bil velik tudi po dejavnosti. Mladinski odsek je bil formiran leta 1957. Zaradi lažjega dela je razdeljen na vodce. V Črni ima 4, v Ludranskem vrhu 1 in v Žerjavu 1 vod. V celoti vključuje mladinski odsek 101 pionirjev in 110 mladincev, skupaj 211 mladincev. Odsek ima 5 mladinskih vodnikov, poleg tega pa še 3 pomožne vodnike, razen štirih pa so bili ostali pasivni. Mladinci so markirali oni del koroške pionirske transverzale, ki vodi po njihovem področju. V letnih počitnicah je imel mladinski odsek 7 dnevnih mladinskih tabor na Smrekovcu, ki se ga je udeležilo 24 pionirjev in mladincev. Sodelovali so pri izvedbi Titove štafete iz Črne do Smrekovca in nato dalje do Slemena, medtem ko so na zvezni zlet mladih planincev na Kozari poslali 5 članov. V večjem številu so se udeležili tudi zimskega turnoga smuka od Mozirske koče do Slemena, ki ga je organizirala MK pri PZS. Mladinci so dalje izvedli številne dvodnevne izlete in sicer 9 izletov na Smrekovec, 2 izleta na Smrekovec in Sleme, 1 izlet na Smrekovec, Mozirsko planino in Sleme, 1 izlet na Komen, 1 izlet na Mozirsko

kočo, 1 izlet na Uršljo goro, 1 izlet na Poštarsko kočo pod Plešivcem in 3 izlete na Peco. Večji skupinski izlet so izvedli v Kamniških Alpah po poti slovenske planinske transverzale. Naj omenimo, da smo navedli le izlete, katerih se je udeležilo najmanj 5 članov in več. Mladinci so dalje sodelovali pri demontaži gozdarske kočice, kjer so opravili 24 udarniških ur, dalje pri urejevanju kočice na Smrekovcu, kjer so izvršili 32 prostovoljnih delovnih ur, na dan mrtvih pa so na Kramarici uredili grob in položili venec. Mladinci so skrbeli tudi za predavanja, katerih je bilo 5 s skupno udeležbo 427 mladincev. Poleg že navedenih pa so poskrbeli tudi za primerna predavanja med časom tabora na Smrekovcu in na sestankih vodov. Skrbeli so tudi za večkratno manjanje stenčasa. Njihova slabost pa je bila v tem, da v svoji sredi niso našli človeka, ki bi o svojih doživetjih v gorah znal kaj napisati tudi za Planinski Vestnik. Kot lani pa so tudi letos dosegli zadovoljiv gospodarski uspeh pri upravljanju svoje postojanke na Smrekovcu. Zgradili so sodobnejše sanitarije s pralnico in preuredili nekaj ostalih prostorov v večje shrambe, kapaciteto ležišča pa so povečali od 44 na 74 postelj. Iz skupnega ležišča so izdelali dve podstrešni sobi, ki sta opremljeni tudi za zimsko bivanje. Da jim ne bi zopet zmrznila voda v ceveh za električno centralo kot doslej vsako leto, so zgradili betonsko pregrado in napravili večji jez in ga pokrili. Na zahtevo požarno-varnostne inšpekcije so popravili tudi dimnike, dimovodne cevi zaščitili in dopolnili električno instalacijo, da bi preprečili morebitni požar. Na začetku sezone je društvo vložilo nekaj sredstev tudi za popravilo ceste, kar se jim vsekakor izplača, saj so bili v letni sezoni priča, da je bilo kakšno nedeljo pri koči tudi do 20 avtomobilov. Cesta iz Kramarica-Smrekovec se iz leta v leto utrjuje in se je že precej izboljšala, potrebno pa bo še najti potrebna sredstva za posipanje ceste ter utrditve na njenem zadnjem vzponu. Nič kaj razveseljivo ni dejstvo, da je v lanskem letu padlo število članstva za 49 članov ali za 9,30 %. Največji padec je zabeležila mladina in sicer 20,22 %. Vzrok temu je v glavnem iskati v pobiranju članarine, ki je bilo slabo organizirano.

PD GORJE. Društvo se je v glavnem bavilo z mladinskim odsekom in gospodarsko dejavnostjo. Vreme v pomladnem času mladini ni bilo preveč naklonjeno. Ko so pri njih cveteli že zvončki, so šli v Planico. Mesec dni kasneje je 30 mladincev obiskalo Zakojce, od koder so videli Porezen, ki je za Gorjance ostal v žalostnem spominu. Tam je med NOB padel priljubljeni partizan-narodni heroj Andrej Žvan-Boris. Srečanje gorenjske mladine je bilo nato pod Storžičem. Srečanja mladih planincev Jugoslavije, ki ga je organizirala Planinska zveza Jugoslavije na Kozari, so se udeležili tudi gorjanski mladinci. V avgustu sta bili dve mladinski skupini na Triglavu. Dve štiričlanski pionirski skupini sta se ude-

ležili Milovanovičevega memoriala na Pohorju. Ekipi sta dosegli peto in sedmo mesto. Na pobudo MK pri PZS je Koordinacijski odbor MO za Gorenjsko pripravil v decembru tečaj in izpite za gorske stražarje. Med gorjanskimi mladinci imajo že 4 mlade čuvarje gorske flore. Na skupnih sestankih mladinskih načelnikov in ožjega odbora KO MO je bilo najbolj pereče vprašanje mladinskih vodnikov. Da bi ta problem vsaj delno rešili, so pripravili v januarju trodnevni seminar, na katerem sta dve gorjanski mladinki opravili izpit za mladinskega vodnika. Vse izlete so mladinci izvršili pod skrbnim vodstvom načelnice odseka tov. Mire Ivanškove. Mladi planinci pa so prehodili tudi dosti poti s sorodniki in znanci.

Društvo je za Dom Planiko naredilo 32 novih postelj na skupnem ležišču. Naredili so jih tako, da so pridobili še 8 ležišč, poleg tega pa je skupno ležišče prostornejše in praktičnejše. Za to postojanko so tudi nabavili 24 volnenih odej in jedilni pribor za 24 oseb. Za kočo na Doliču so nabavili 24 novih žimnic in jedilni pribor. Dom na Planiki je obiskalo po vpisni knjigi 4655, Tržaško kočo na Doliču pa 4702 planincev. V Planiki je prenočevalo 98, na Doliču pa 113 inozemcev. Velike težave so imeli z vodo in razsvetljavo. Četudi so bili žlebovi nastavljeni že maja, so bili rezervoarji, ko so odprli postojanko, skoraj popolnoma prazni. Razsvetljava je bila le petrolejska, dobrega petroleja pa ni bilo mogoče nabaviti. Markacijski odsek je kar dobro opravil svoje delo. Popravil je pot od Vodnikovega doma do Konjskega sedla, »Štapce« je delno obnovil, dvakrat pa je popravil žično vrv od Planike do Malega Triglava, ki jo je obklat raztrgala strela. Markiral je pot od Vodnikovega doma po Velski dolini do Tržaške kočice na Doliču in od tam do Planike.

Občni zbor je v imenu PZS pozdravil tov. Franjo Klojčnik, ki je tudi razdelil odklikovanja, s katerimi je Planinska zveza Jugoslavije odklikovala nekatero najzaslužnejših društvenih članov. Z občnega zbora je bila poslana pozdravna brzojavka našemu Joži Čopu k njegovemu 70-letnemu življenjskemu jubileju. Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen dosedanji predsednik tov. Matija Klinar, ki uspešno vodi društvo že vrsto let.

PD MEDVODE. UO je na podlagi sklepov lanskoletnega občnega zbora skušal posvetiti več pažnje negospodarski planinski dejavnosti, kar pa mu je le delno uspelo. Če bi gospodarski odsek delal enako samostojno kot npr. alpinistični in mladinski odsek, bi se UO od začrtane poti vsekakor manj odmaknil. Tako pa je tudi v preteklem letu UO sorazmerno preveč razpravljal o gospodarskih vprašanjih in v glavnem tudi sam vodil gospodarsko politiko društva.

Število članstva se je zvišalo za 28 % in šteje danes 347 odraslih, 226 mladincev in 15 pionirjev ali skupno 588 članov. Dejavnost alpinističnega odseka je obstajala iz sestankov, treningov in plezalne šole na Turncu, pro-

stovoljnega dela, iz tečajev ter iz vzponov v domače in tuje gore. Na 16 sestankih so imeli kratka predavanja iz prve pomoči, o opremljenosti alpinista poleti in pozimi, o orientaciji v gorah ter o razvoju in pomenu alpinizma. Pomembno delo, ki so ga izvršili na teh sestankih je tudi »pravilnik odseka«. Izredno veliko število treningov na Turncu, ki jih je bilo 31, je nedvomno vplivalo na kvaliteto in število vzponov. Spomladi 1962 so na Turncu pripravili plezalno šolo, ki so jo obiskovali 4 pripravniki, ki so se julija nato udeležili začetniškega alpinističnega tečaja v Vratih, na katerem je sodeloval kot instruktor tudi en njihov član. Dva člana sta postala tudi pripravnik pri ljubljanski postaji GRS tako, da sedaj sodelujejo v GRS že trije njihovi člani. Poleg usposabljanja novih članov so največ dela in skrbi vložili v priprave za odpravo v Centralne Alpe, ki je bila po vrsti že tretja njihova odprava v tuja gorstva. Odprave se je udeležilo dvoje navez po dva člana.

Propagandni odsek je organiziral troje uspešnih predavanj. Predavali so tov. Barbka Lipovškova, Marko Butinar in prof. Mirko Kambič. Propagandno vitrino ob parku pred tovarno COLOR so s fotografijami v glavnem oskrbovali alpinisti. Informacijsko službo je odsek vršil v občinski stavbi, žal pa je imel to sobo na razpolago le po dve uri tedensko. Dohodek postojanke se je povečal za 21,28 %, nočnine za 53,76 %, dohodek glasbene omare pa za 59,9 %. Od doseženega prometa odpade na jedila 41,1 %, na pijače 53,4 %, na monopolske predmete 4,5 %, na razglednice in ostalo 1 %. Razlika med realizacijo jedil, pijač, monopolskih izdelkov in razglednic v letu 1961 je znašala 59,8 %, v letu 1962 pa 70 %.

Mladinski odsek je dosegel lepe uspehe. Organiziral je deset dnevno delovno akcijo pri izkopu kanala za vodovod Slovčkovega doma na Golem brdu, katere se je udeležilo 42 mladincev in mladink.

Dalje so organizirali taborjenje v Tolminu, katerega so se udeležili vsi člani delovne brigade. Poleg taborjenja pa so mladinci izvedli izlete na Vršič, Lubnik, Polhograjsko grmado, pod Storžič, Tamar, Valvazorjev dom itd. Več mladinskih skupin je obiskalo tudi Triglav. Za uspešno delo so prejeli II. nagrado v tekmovalju »gore in mladina«.

PD ŽIRI. Delo je bilo v pretežni meri osredotočeno na dograditev lastnega doma na Goropekah. Za to je predvsem skrbel gradbeni odbor pod vodstvom tov. Toneta Gantarja. Pri izbiri gradbenega odbora je imelo društvo zelo srečno roko, saj je ob podpori članstva in ljudske oblasti, katere predsedniki so bili tudi v tem odboru, popolnoma dovršil gradbeno delo. S posojilom, ki si ga obetajo od PZS, pa nameravajo dom opremiti. Na občnem zboru leta 1961 so sklenili, da mora vsak član opraviti vsaj 25 prostovoljnih delovnih ur ali plačati 2500 dinarjev. To svojo obvezo je izvršilo že precej članov, ne pa še vsi.

Zavetišče na Vrsniku je sanitarna inspekcija zaradi neurejenih sanitarij zaprla. Poslovanje oskrbnice tega zavetišča je bilo zelo malomarno. Tudi ni skrbela za vpis gostov v vpisno knjigo, tako da društvo seda nima nobenega pregleda o obisku te postojanke. Oskrbnica tudi ni plačala društvu najemnine za dve leti, kar znaša 70 000 dinarjev in ni poravnala računov za nabavljeno hrano in pijače.

Mladinski odsek je vključeval 200 mladincev in mladink ter pionirjev. Dva mladince sta opravila izpit za mladinska vodnika in gorska stražarja. Skupinskih izletov niso izvedli, ker so vse svoje sile posvetili gradnji koč na Goropekah, kjer so opravili skupno 2730 prostovoljnih delovnih ur. Udarniško so mladinci sodelovali tudi pri planiranju okolice novega doma, s čimer so svojo obvezo na občnem zboru v celoti izpolnili. Mladinci so dalje izdelali dve maketi novega planinskega doma, ki sta bili več mesecev razstavljeni v poštni izložbi.

Društvo je v preteklem letu organiziralo 5 predavanj, ki so bila dobro obiskana. Občni zbor je v imenu PZS pozdravil njen predsednik tov. Fedor Košir, ki je tudi v imenu PSJ podelil častne znake nekaterim zaslužnim članom. Odlikovanja so prejeli tov. Janko Poljanšek, Tone Gantar, Rupert Gantar, Miloš Mlinar, Silva Zupančič in Lidija Primožič. Občni zbor je sklenil, da naj društvo odpre na Tedinah planinsko zavetišče (v bivši gostilni Vehovar), ki naj nadomesti zavetišče na Sivki na slovenski planinski transverzali.

PD OBRTNIK MARIBOR. Članstvo se je dvignilo za 12 %. Organiziral je tradicionalni planinski ples, ki je nadvse dobro uspel, sicer pa je reševal gospodarska vprašanja. Glavni viri dohodkov so bili dotacija obrtno-komunalne zbornice in obrtno nabavno-prodajne zadruge. Da bi društvo uredilo in opremilo svojo koč na Kozjaku tako, kot je treba, bi potrebovalo še 4 000 000 dinarjev. S preselitvijo svojih poslovnih prostorov iz Jurčičeve ulice v Slomškov trg št. 6 si društvo obeta še večji razmah. Delo in življenje alpinističnega odseka je bilo kljub nekaterim objektivnim in subjektivnim motnjam zadovoljivo. V odseku aktivno sodeluje 10 članov in 18 pripravnikov, ki so v domačih in tujih gorah opravili 142 vzponov, od teh 15 zimskih in 127 letnih. Od navedenih je bilo lepo število težje in najtežje težavnostne stopnje, kakor Planjavška glava, direktna Stajerska, Copov steber itd. Pet članov in pripravnikov je izvršilo še prvomajski vzpon iz Okrešlja skozi Turski žleb v Tursko goro ob zelo težkih snežnih razmerah. Deset članov in pripravnikov se je udeležilo alpinističnega tabora na Okrešlju, ki ga je za vso severno Slovenijo organiziral AO Celje. Na tečaju so se zadržali 10 dni in opravili v ostenju Savinjskih Alp veliko število plezalnih vzponov, celo najtežje težavnostne stopnje. Zastopani so bili tudi na taboru, ki ga vsako leto organizira v Vratih Komisija za alpinizem pri PZS. Za največji uspeh si šteje od-

sek odpravo v Dolomite, ki je bila hkrati prva odprava v tuja gorstva. Odprava je bila organizirana skupno z AO Celje, s strani PD Obrtnik pa sta se udeležila tov. Lilo Škerbinek in Vanč Potrč. Celjski udeleženec te odprave Ciril Debeljak jim je pozneje uspehe te odprave pokazal v besedi in sliki s skioptičnim predavanjem v Mariboru. Posebno sončno pa je opisal doživetje in uspehe te odprave Vanč Potrč v 4. številki Pl. Vestnika pod naslovom *Dolomitski paberki*. Alpinisti pa so tudi pomagali pri delu mladinskega odseka, urejali okolje pri planinskem domu Kozjak in opravil z raznimi nasadi, pripravljajem lesa in urejanju okolja 280 prostovoljnih delovnih ur.

Mladinski odsek ima sedem skupin in sicer na sedežu matičnega društva, v Kamnici, na šoli Borisa Kidriča, na učiteljski, na elektrogospodarski šoli, na šoli za zdravstvene delavce in v Mariborski tiskarni, v celoti šteje odsek 180 mladincev in 80 pionirjev. Nove skupine pa ustanavljajo še v Mariborski mlekarni, na vajeniški šoli za oblačilno stroko in na vajeniški šoli raznih otrok. Odsek ima v svoji sredi tudi že 24 gorskih stražarjev. Odsek je tudi poskrbel za številna kvalitetna predavanja. Lansko leto je tudi organiziral mladinski seminar za Štajersko, kjer je usposobil številne mladinske vodnike. Za pet letnico je odsek organiziral V. mladinski tabor, ki je uspel od vseh dosedanjih najboljše. Večja akcija odseka je bilo tudi jesensko srečanje štajerskih mladincev, ki ga je prav tako dobro organizirala osrednja skupina. Organizirali so tri tridnevne skupinske izlete, 19 dvodnevni in 8 enodnevni skupinski izletov, skupaj torej 30 izletov. Že več let tesno sodelujejo s KO Koroške in MO Celje, precej manj pa s MO KO Maribor. Mladinci so se udeleževali tudi pri markiranju in obnavljanju planinskih poti in nameščanju kažipotov. Kot vsako leto so se udeležili tudi koroškega planinskega tabora na Peči, kjer so zasedli I. mesto in prejeli nagrado. Dalje so se udeležili koroškega turnega smuka, orientacijskega tekmovanja v republiškem merilu in izleta štajerske mladine na Boču. Pozabili pa tudi niso na kulturno delo. Lansko leto je izšla že 5. številka mladinske revije *Gozdovi in stene*, ki je lahko v ponos odseku. Ta številka pa še zdaleč ne bi bila taka, če odsek ne bi imel tako vestnega in prizadavnega urednika tov. Franca Vogelnika. Propagandne omarice v Jurčičevi ulici, Gosposki ulici in Kamnici odsek stalno polni z novim propagandnim gradivom. K doseženim uspehom je društvu v imenu PZS čestital njen podpredsednik tov. Tone Bučer, nato pa v imenu PSJ in PZS razdelil nekaterim zaslužnim članom priznanja za njihovo požrtvovalno in uspešno delo. PD TOLMIN. Občni zbor je pričel v nabito polni dvorani JLA, kjer se je poleg gostov in predstavnikov ljudske oblasti zbralo najmanj 200 članov. Društvo slavi v 70. jubilejnem letu slov. planinske organizacije tudi 67. obletnico ustanovitve posoškega planinskega društva, tj. četrtega najstarejšega planinskega

društva v Sloveniji. Društvo bo za to priložnost letos organiziralo več množičnih izletov, kjer se bodo spominjali teh obletnic. Društvo vključuje 478 članov, od teh 261 odraslih, 133 mladincev in 84 pionirjev. Od skupnega števila članstva ima društvo 50 članov v Anhovem, ki jih zelo dobro vodi tov. Keber. V odoboru ima stalno tudi zastopnika JLA, ves oficirski zbor pa je prav tako že dolga leta v sestavu njegovega članstva. Prav na pobudo komandanta JLA v Tolminu tov. polkovnika Jernejca je bil v Tolminu sklican tudi sestanek, na katerem so se pogovorili o sodelovanju vojske pri urejanju, vzdrževanju in izdelavi planinskih potov.

Alpinistični odsek je slonel le na par aktivnih članih, ki pa zaradi preobremenjenosti v službi niso mogli pokazati večje aktivnosti. Odsek šteje 23 članov in 19 pripravnikov. Postaja Tolmin ima na področju od Kobarida do Podbrda 12 članov z 12 obveščevalnimi točkami, kar popolnoma zadovoljuje potrebe tega področja. Postaja je organizirala letni in zimski reševalni tečaj, ki sta zelo dobro uspela. Tečajev so se udeležili tudi pripadniki JLA in člani postaje GRS Bovec. Na letnem tečaju na Mangrtu so prvič izvedli improvizirano akcijo z radio-stanicami. Finančno pomoč za postaji GRS Tolmin in Bovec v skupnem znesku din 1972 500 so dali ObLO Tolmin, bivši OLO Gorica ter goriška zavarovalnica. Samo za tehnično in posebno opremo obeh postaj so izdali din 1371 807. Člani postaje so se udeležili proslave 50-letnice GRS v Vratih in mednarodnega tečaja IKAR na Vršiču. Na srečo postaja v letu 1962 na svojem področju ni imela nobene nesreče. Živahno je bilo tudi delo mladine, ki se je udeležila *Srečanja mladine s pomladjo*, in organizirala tri uspele skupinske izlete v Zadlazi-Žabče (62 udel.), Ljubinj-Hum (58 udel.) in k slapu Godiča (50 udel.). V poletnih mesecih so mladinci iz Mosta na Soči organizirali tri uspele izlete na Krn, na Razor in na Pohorje, tolminski mladinci pa so si bližnje ogledali Kriške pode. V lanskem tekmovanju *Gore in mladina* so med 45 tekmovalci zasedli 13. mesto. Delo mladine je zopet nekoliko oživeło v jesensko zimskem času. Za izlete v gore so izkoristile šole tudi svoj športni dan. Koča na planini Razor je lansko leto zabeležila obisk preko 700 gostov s 1012 nočnimi. Koča premore zaenkrat 28 postelj in toliko zasilnih in drugih ležišč, da lahko v skrajnem primeru prenoči okrog 60 oseb. Promet postojanke je znašal din 930 000. Uspešno je poslovalo tudi zavetišče v Ravnah. Društvo je obnovilo zasilno zavetišče Globoka. Vrednost obnovitvenih del s prostovoljnimi delom društvenih najboljših članov znaša okrog din 135 000. Tu se je zopet izkazal neumorni društveni delavec Rojko Šavli, katerega zasluga je, da zavetišče zopet lahko sprejme planince. Tov. Srečko Šavli je žrtvoval ves svoj redni dopust za pripravo lat za plot, napravo novega vrtička za zelenjavo, za zasip bližnje jame pred kočjo in za splaniranje zemljišča pri kočji. Pri vseh oknih kočje so bile name-

ščene pločevinaste strešice za zaščito oken pred dežjem, kar je zopet opravil tov. Rajko Šavli, ki je obenem tudi prebarval novo drvarnico. Koča je tudi dobila električno razsvetljavo s pomočjo elektro-generatorja. Šele proti koncu sezone je društvu uspelo zbrati potrebna finančna sredstva za odstranitev 30 do 40 m³ kamenja na cesti Ljubinj-planina Lom, kjer je predzadnji ovinek zasulo kamenje. Društvo zelo bremeni odplačevanje anuitet od posojila din 2 200 000, ki ga je prejelo od PZS za adaptacijo koč na Razor planini.

Ob zaključku občnega zboru je društvu čestital k doseženim uspehom tajnik PZS. Nato pa je še podelil najzaslužnejšim članom častna odlikovanja, s katerim jih je odlikovala PZJ in PZS. Za prehojeno slovensko planinsko transverzalo so prejeli transverzalne značke tov. Živko Tuta, Vlado Golob, Andrej Leban in Karel Perdih.

PD MOZIRJE. Društvo je imelo svoj občni zbor dne 8. maja 1963, udeležilo se ga je le 15 članov. Če vpoštevamo, da šteje društvo 90 odraslih članov ter 50 mladincev in 30 pionirjev, je bila udeležba na občnem zboru vsakor premajhna, hkrati pa je to tudi opozorilo, da v društvu nekaj ni v redu. To potrjuje tudi društveno poročilo, podano na občnem zboru, ki dobesedno pravi, »da društvo v preteklem letu ni delalo.« Zaradi nepobrane članarine tudi ni bilo zaključeno blagajniško poročilo. Zato so sklenili, da bodo članarino naknadno pobrali in odvedli blagajničarki, nakar bo nadzorni odbor pregledal blagajniško poslovanje za leto 1962 in podal svoje poročilo na prvi prihodnji odborovi seji. Ker društvo praznuje letos 70-letnico svojega obstoja, je občni zbor pooblastil UO, da imenuje pripravljalni odbor, ki naj izvede proslavo tega visokega jubileja. V svoj delovni program so med drugim postavili tudi vključevanje novih članov, organiziranje skupinskih izletov in predavanj ter formiranje markacijskega odseka.

Za novega društvenega predsednika je občni zbor izvolil tov. Martina Zajca, za tajnika tov. Leopolda Breznika, za blagajničarko tov. Ido Sedovnik in za podpredsednico tov. Jano Završnik, v nadzorni odbor pa tov. mr. ph. Mito Gologranca, Boro Blagojeviča in Jožeta Gabra.

PD VIPAVA. Poročilo UO, podano na občnem zboru dne 24. 7. 1963, je dokaj skopo. Malo govori o opravljenem delu, veliko več pa o nedelavnosti UO z izjemo vodnice mladinskega odseka, gospodarja in markacista. Preczposlenost nekaterih članov UO in odhajanje na nova službena mesta izven sedeža društva je društveno delo malone omrtvilo. Gospodarska dejavnost je potekala nemoteno. Za njo je vestno skrbel pok. gospodar Stanko Poniž, za njim pa je prevzel gospodarstvo tov. Ciril Skapin. Zelo uspešno je delovala mladinska skupina na osnovni šoli v Vipavi pod vodstvom tov. Vere Poniž. To je tudi

edina skupina članstva, ki ima v redu plačano članarino. Predsedniško funkcijo je na zadnjem občnem zboru prevzel tov. Karlo Ambrožič, ki je zaradi nedejavnosti ostalih društvenih funkcionarjev moral opravljati še lajniške in blagajniške posle. Ko pa je tudi on menjal službeno mesto in pretrgal vsako zvezo z društvom, je delo v društveni upravi takorekoč popolnoma zastalo. Za markacijski odsek je vestno skrbel tov. Vinko Ferjančič, ki je z nekaterimi člani obnovil vse markacije na društvenem področju. Blagajniško poročilo je bilo podano za čas od aprila 1961 do 24. 7. 1963. Skupni dohodki so znašali din 1 891 487, saldo na dan občnega zboru pa je znašal din 207 021 v društveno dobro. Upamo, da je med Vipavčani še vedno dovolj mladih planincev, ki bodo poskrbeli za osvežitev društva in njegovo živahnejšo dejavnost, ki bodo z dobrim zgledom pritegnili v društvo nove in odpadne člane ter v to doslej malo obdelano ledino zaorali nove brazde.

PD RUŠE. 63. redni letni občni zbor društva je pokazal, da društvo pravilno pojmuje svoje poslanstvo, da se vsestransko krepi in razvija in da tudi dosega vedno lepše uspehe. Društvo je ponovno zvišalo število svojega članstva in sedaj vključuje 555 odraslih članov, 246 mladincev in 326 pionirjev, ali skupaj 1127 članov in je po številu članstva v PZS na devetem mestu. Društvo je tudi v preteklem letu delalo po odsekih. Imelo je mladinski, gospodarski, tehnični, propagandni, markacijski odsek, v jeseni pa je formiralo tudi alpinistični odsek. Člani upravnega odbora in odsekov so se udeleževali vseh sej in sestankov koordinacijskega odbora ter posvetov PD, na katerih so razpravljali o skupnih gospodarskih problemih, predvsem pa o gospodarskem stanju in vzdrževanju planinskih postojank. Propagandni odsek je organiziral štiri kvalitetna predavanja za svoje članstvo, štiri predavanja pa je društvo organiziralo s svojim lastnim propagandnim gradivom po šolah in podjetjih. Posebno pohvalo zasluži mladinski odsek, ki izdaja vsako leto zbornik *Planinski razgledi*. V okencu na vasi in pri tovarni so razstavljali fotografije Pohorja in Kamniških Alp, mladinci pa so urejali okence v osnovni šoli. Po slovenski planinski poti hodi že 257 članov, pa zasavski planinski poti pa 18 članov. Na Planinski Vestnik je naročenih res le okrog 100 članov, vendar je društvo obljubilo, da bo to število bistveno dvignilo. Društvo skrbi tudi za planinsko knjižnico, saj nabavlja sproti vse planinske edicije, v vezavo pa so dali vse kompletne Planinske Vestnike. Za propagandni odsek je društvo nabavilo lastni diaskop. Društvo ima v svoji upravi Ruško kočjo na Pohorju, za katero skrbi zelo vestno. Po vpisni knjigi je postojanko obiskalo 7233 gostov. Nekoliko slabši promet je bil v zimskem času, pač zaradi preobilice snega. Investicij so imeli le za din 347 338 in to predvsem za nabavo nove glinaste peči v dnevni sobi, klopi v Tinctovi sobi, na verandi in na skupnem ležišču. Za nabavo markacijskih

tablic, zaves, namiznih prtov in ostalega inventarja ter za nabavo projektorja pa so izdali din 227 339. Markacijski odsek je obnovil transverzalno pot od zgornje postaje vzpenjače do kočice na Pesku. Z ureditvijo številnih cest in potov na Pohorju pa se pojavlja vprašanje, kdo bo postavil in uredil cestne kaži-pote, ker je to za društvo vendarle malo velik izdatek.

Dne 30. 1. 1963 je bil formiran alpinistični odsek, ki ga vodi tov. ing. Pavel Jurič. Kljub začetnim težavam se je že 5 članov udeležilo smuka čez Pohorje. Začeli pa so tudi s plezalnimi šolo.

Mladinski odsek praznuje desetletnico svojega obstoja. Vodniški tečaj je doslej opravilo že 36 mladincev, seminar in izpit za gorskega stražarja pa 7 mladincev. Mladinski odsek ima sedaj 15 dobrih vodnikov, pomaga pa jim tudi alpinistični odsek. Letos so prvič podelili »vodniški cepin«, simbol priznanja in pohvale najboljšemu vodniku tov. Francu Grušovniku. Razen njemu pa je odsek dal še posebno priznanje mladincem Igorju Borovniku, Bogotu Mrakiču, Nikotu Savickiju in bratom Jurše. Z mladinskim odsekom iz Zrenjanina so tudi letos sodelovali. Vodili so jih od Maribora preko Pohorja, Uršlje gore, Smrekovca, Kamniški Alp in Karavank na Triglav. Dogovorili so se, da se bodo ponovno srečali v gorah Durmitorja in nadaljevali pot po Julijcih, nekateri pa bodo prišli tudi njihov tabor ob Krnskem jezeru. Naklado revije *Planinski razgledi* so zvišali od 500 na 800 izvodov. Vse kaže, da se bodo kmalu lotili tiskane revije. Prof. Penovo, Bredo Gorjupovo, Nika Savicki in Edija Repoluska je mladinski občni zbor za njihovo delo pri tej reviji posebej pohvalil. Mladinci pa so napredovali tudi v zimskem planinstvu. Teden dni so se nahajali v gorskem svetu od Raduhe do Smrekovca, na Ruški koči pa je bilo 21 pionirjev na enotedenskem smučarskem tečaju. Nekateri so bili že lani in so letos že lepo napredovali. Njihovi fantje so bili tudi na turnem smuku KO Koroške. Na Krnskem jezeru so organizirali dva tabora s 30 udeleženci in so s planšarji iz planine Polje in Duplje postali že pravi znanci. Prijatelje pa imajo tudi v dolini Lepeni, ki jim pomagajo pri prevozu hrane. Pionirji so v dveh letih z nabiranjem odpadnega materiala prigrisodarili din 80 000, upajo pa, da bodo zgledu pionirjev sledili tudi mladinci in z delom pri pogodovanju zbrali nekaj denarnih sredstev. Mladinci se zelo zanimajo za predavanja, sami pa tudi že pripravljajo svoje lastne diapozitive za predavanja. Nekatere so že predvajali na mladinskem občnem zboru. V novembru bodo počastili visoki jubilej slovenskega planinstva s tem, da bodo mladi planinci iz mariborskih društev, Poljčan, Slovenske Bistrice, Celja in Koroške odgovarjali na vprašanja iz planinske zgodovine in varstva prirode.

Društvo je na občnem zboru sprejelo nova društvena pravila, vsklajena z novim statutom PZS in ustanovilo *Sklad Klopnih vrh*, ki

ima namen zbirati potrebna finančna sredstva za zgraditev nove planinske postojanke na Klopnem vrhu.

PD PREVALJE. Skladno s sklepi zadnjega občnega zbora se je UO trudil, da se organizacijsko utrdi. Njegova prizadevanja v tej smeri so bila uspešna. Tako je občinski ljudski odbor Ravne na Koroškem preteklo leto prvič zagotovil nekaj finančnih sredstev za GRS in omogočil najetje investicijskega kredita za elektrifikacijo doma na Uršlji gori, krajevni odbor SZDL Prevalje pa mu je dodelil dotacijo, ki jo je UO razdelil na AM, MO in GRS.

Število članstva raste iz leta v leto in je društvo koncem leta 1962 vključevalo v svoje vrste 487 odraslih članov, 210 mladincev in 200 pionirjev. Na Planinski Vestnik je naročenih le 60 članov, vendar društvo zahtevno pričakuje, da bo dvignilo število naročnikov. Alpinistični odsek je bil okrepljen z mlajšimi močmi in šteje sedaj 35 članov in pripravnikov. Izvedli so pa tudi smučarske ocenjevalne vožnje in se udeležili turnega smuka po Koroški. Pestrejša je bila njihova letna sezona. Izkoristili so vsak prosti čas za plezanje v bližnjih in oddaljenejših stenah. Posamezni alpinisti so tako kot prejšnja leta zabeležili v preteklem letu več uspešnih vzponov. Tako je naveza Vidali-Peruš opravila več vzponov težjega značaja v ostenju Kamniških Alp in sicer v Rinkah, Planjavi in Ojstrici, uspešni pa so bili njihovi alpinisti tudi v stenah Raduhe in Pece. Bilanca njihovih plezalnih vzponov v preteklem letu izkazuje 39 zimskih in 129 letnih plezalnih vzponov različnih težavnostnih stopenj. Pri društvu obstaja tudi postaja GRS, ki je imela preteklo leto kar dosti opravka. Izvedla je več reševanj in poizvedovalnih akcij. Postaja je dobro organizirana in pod skrbnim vodstvom tovariša Franca Telcerja.

Mladinski odsek je bil zelo delaven. Odsek je bil dokaj številen, saj je vključeval v svojih vrstah 351 članov, od tega 195 mladincev in 153 pionirjev. Odsek je bil razdeljen na več skupin, te pa so bile na Prevaljah, Lešah in Jamnici. Zelo je skrbel za izmenjavanje propagandnega gradiva v izložbenih omaricah, ki služijo tudi za društvene novice. Tako je samo v omarici v Prevaljah 25-krat izmenjal gradivo, v Lešah 17-krat in na Jamnici 13-krat. Odsek ima tudi agilne in dobro izvežbane fotoamaterje, ki skrbje za posnetek vseh izletov in akcij. Na ta način je odsek v lanskem letu zbral nad 40 dokumentarnih posnetkov. Dalje se je mladinski odsek udeležil mladinskega tabora na Tujzlovem vrhu, smotre mladih planincev na Kozari, pohoda za Milovanovičev memorial na Pohorju, zimskega tečaja za smučarske vodnike na Komni, tabora koroških planincev-mladincev na Peci, odkritja spomenika kralja Matjaža na Peci itd. Sodelovali so tudi pri raznih prireditvah, ki so jih organizirali mladinski odseki v Mariboru in Celju, udeležili so se turnega smuka po Koroški, mladinski odsek pa je tudi

iz planinske literature

STOLETNIKA PLANINSKIH REVIJ. Prva številka »Alpine Journal« je izšla marca l. 1863, kot glasilo Alpine Cluba, ustanovljenega l. 1857, prve planinske organizacije na svetu (SAC in CAJ l. 1863, ÖAV l. 1862). Po leti 1863 je že izšel prvi zvezek »Mitteilungen des ÖAV«. Predhodnik Alpine Journala pa so bili l. 1859 in 1862 zborniki Peaks, Passes and Glaciers, nekaka letna poročila AC. Prav ti zborniki so bili pobudniki prve angleške planinske revije, v katere predgovoru je obrazložen program. Glasilo naj bi poročalo o delavnosti klubskih članov, o novih dogodkih v Alpah in o drugih gorovjih, o znanstvenih izsledkih v gorah in o planinski literaturi. Izdajatelj H. B. George ugotavlja, da je revija sicer pozno prišla na dan, a ne prepozno, saj Alpe še dolgo ne bodo raziskane, daljni cilj pa je Himalaja, neizčrpno področje za avanture in za znanost.

Prva številka AJ je imela 48 strani. Na prvem mestu je prinesla predavanje predsednika AC Kennedyja o prvem vzponu na Monte della Disgrazia. Sledi članek podpredsednika AC W. Longmanna o nesreči na ledeniku Aletsch in o nujnosti uporabe vrvi

pripravil pot za mladinsko-planinsko transverzalo po Meziški dolini po vseh krajih znanih iz narodnoosvobodilne vojne. Priprava te poti ni bila lahka, saj je bilo treba izbrati pot, ki bo obšla vse pomembne kraje njihovega terena. V glavnem je odsek tudi označil pot z markacijami. Odsek je priredil tudi številne skupinske izlete.

Društvo pa je dobro delalo tudi na gospodarskem področju. Zaradi slabih vremenskih razmer je pričela kočna na Uršlji poslovati v preteklem letu šele po 15. maju, zaprli pa so jo šele 1. decembra 1962, ker so se toliko zakasnila dela okrog televizijske postaje, ki so jo zgradili na Uršlji gori. Za društvo je pomemben 28. oktober 1962, ko je v postojanki prvič zagorela električna luč. Tokrat so ves material lahko prepeljali preko Slovenjgradca prav do vnožja gore, od tam pa s tovorno žičnico do vrha. Na prostovoljni način so člani spravili na vrh Uršlje gore okrog 3000 kg raznega gradiva v vrednosti din 108 000, pri tem pa so še opravili 3960 prostovoljnih delovnih ur v skupni vrednosti din 316 800. Od tega števila odpadce na markacijska dela 75 ur v vrednosti 6000, 3285 ur gospodarskega dela v vrednosti din 252 800 in 600 ur organizacijskega dela v vrednosti din 48 000. Poleg že znanih starejših planincev so bili zelo marljivi tudi nekateri mladinci kakor Jože Kranjc, Tomo Štaudekar in Filip Dorčič. Glavni obiskovalci so bili mladinci iz doline, delovni ljudje in številni tranverzalci.

G.

na ledenikih. Tuckett, Kennedy in Leslie Stephen so prispevali članke o Monte Viso, Dent Blanche in Weisshornu. Sledi rubrika »Notes and queries« (beležke in vprašanja). Tu nekdo vprašuje, kako je z Ortlerjem in kako z gorskimi vodniki, ki opešajo ali po nesreči ostanejo invalidi.

AJ je izhajal vsake četrta leta, kasneje vsake pol leta. Še danes ima enak format kakor pred 100, tudi v vsebini in redakciji ni bistvene razlike, le slik in risb je več. Širši je krog sotrudnikov, ni več omejen na člane kluba.

Ob tej stoletnici omenimo še izredno razširjenost in številnost planinske periodične literature. Samo knjigarna DAV v Münchenu izdaja blizu 70 listov, po tematici strokovno omejenih na planinstvo, in še 100 drugih, ki so z alpinizmom v taki ali drugačni zvezi. Vsak klub ima svoje glasilo, dalje mnoge sekcije in tudi privatniki.

Helmut Zebhauser je napisal disertacijo o zgodovinskem razvoju planinskih revij in mu je l. 1953 na münchenski univerzi prinesla doktorski klobuk.

AJ po obliki in vsebini danes posnemajo naslednji časopisi: Himalayan Journal, American Alpine Journal, Canadian Alpine Journal in New Zealand Alpine Journal.

V Avstriji je iz Mitteilungen l. 1863 že l. 1865 nastal Jahrbuch des ÖAV. L. 1869 je bil ustanovljen DAV in z njim Zeitschrift des DAV, od l. 1874 pa je imel naslov Zeitschrift des Du.ÖAV. Izhajal je do l. 1942. Po l. 1945 je spet izhajal Jahrbuch s podnaslovom, ki se tega planinskega anschlusa zavestno ni odrekal (Alpenvereinszeitschrift). Jahrbuch l. 1962 je bil 87. zvezek. Od l. 1875 je spremljal to glasilo bilten Mitteilungen, ki pa je po l. 1945 spremenil obliko v Nemčiji in v Avstriji. Tesna zveza med obema biltenoma pa je ostala. DAV in ÖAV sta l. 1950 oz. 1955 začeli izdajati vsak svoje mladinsko glasilo, ÖAV l. 1950 Jugend in Alpenverein, DAV l. 1955 Jugend am Berg. Der Bergsteiger je l. 1923 na Dunaju ustanovil privatnik, l. 1930 pa ga je prevzel DÖAV, l. 1949 je bil spet v privatnih rokah, l. 1954 se je združil z avstrijsko povojno revijo Berge und Heimat in je danes poleg Jahrbucha in Mitteilungen tretje uradno glasilo ÖAV.

Dunaj in München sta središči nemško-avstrijske planinske literature, v Münchenu je 50 let izhajala Deutsche Alpenzeitung, v obeh mestih vrsta drugih revij, mnoge od teh v rokah privatnikov. (Tourist, Alpenfreund, Neue deutsche Alpenzeitung, Allgemeine Bergsteigerzeitung, Berg und Ski, Bergkamerad itd.)

Od l. 1879 izhaja Österreichische Alpenzeitung, najuglednejša alpinistična revija v nemškem jeziku, glasilo ÖAC. Revija ne izplačuje honorarjev, vsak sotrudnik si šteje v čast, če sodeluje v njej.

Tudi v Svici se bliža planinska periodika svojji stoletnici. SAC je l. 1874 izdal svoj Jahrbuch, za romansko Svico Echo des Alpes in Alpina, l. 1924 pa je ta tri glasila združil

v »Die Alpen«. Omembe je vreden tudi letni zbornik Berg — Schnee — Fels, posebno zaradi svoje opreme.

TONE SVETINA, ORLOVO GNEZDO, izdala Založba Lipa, Koper 1963. Svetina je že star znanec našega glasila. V dneh, ko je izšla ta knjiga, se je eno poglavje iz nje tiskalo tudi na straneh Planinskega Vestnika. Podobno smo pospremili tudi njegovo prvo knjigo. A medtem je Svetina doživel prodoren uspeh in dosegel Kajuhovo nagrado s tako utemeljivijo žirije, ki je njemu najboljši napotek za nadaljnje delo, za nas pa pomeni upanje, da smo z njim dobili avtorja, ki nam bo še marsikaj dal. Če bi imela Planinska zveza Slovenije več sredstev za pospeševanje planinskega leposlovja (govorilo se je o natečaju za planinsko povest in planinski scenarij za 70-letnico planinske organizacije), bi bil Svetina eden od avtorjev, s katerim bi predvsem računala.

Tudi v tej knjigi sledi stran za stranjo, ki jo z užitkom bere ljubitelj planinskega sveta in človek, ki uživa planinsko knjigo z očmi esteta. Svetina ima oko in srce za planinski relief z vsem njegovim pisanim bogastvom naravne arhitekture, favne in flore, z vsem njegovim sredogorskim, dolinskim in visokogorskim ambientom, z njegovimi pogledi, prizori in barvami, z vso njegovo harmonijo, ki ji je komaj kos dosedanja »ikonografija in oleografija« z vso ustvarjalno fantazijo. Svetinovo pero se v gorskem opisu še išče, zdi se mi, da bo še rasel v opisovanju planinskega pejzaža tako po tematiki kot po izrazu. Mnoge strani te vrste spadajo med najlepše, kar se je pri nas doslej podobnega napisalo. Opis pokrajine mu ni samo skladen okvir za lovsko ali hribovsko zgodbo ali čustvena uglasitev ali sredstvo za upodobitev občutja, ki bi ga rad v bralcu zbudil. V njegovem opisovanju narave je zgoščen izraz človeka do narave od rousscaujevskih korenin in romantičnega zanosa vse do realistično — praktičnega spoznanja današnjih dni, ki vrednost prvobitne prirode in njenega doživlja ne ožarja več z romantično meglico, ampak jo šteje za neizogibno potrebo, za nujno sredstvo pri uravnovešenju življenja. Zato je Svetinov odnos do narave etična vrednota, zajeta knjiga, ki jo sestavlja šestindvajset samostojnih spisov, pa ima izredno vzgojno vrednost, učinkuje naravnost zdravilno.

Naslov »Orlovo gnezdo« ni vzet po najboljšem ali najbolj značilnem, kar je v knjigi zbranega. Svetinova pisateljska moč se neprimerno bolj pokaže v »Skalarjevem velikem lovu«, v »Ugaslem ognjišču«, v »Oblaku nad prepadom«, v »Špikovi sledi«, »Okopnolem plazu« in »Spopadu v mesečini«. To so novele, ki človeka pritegnejo s svojimi značaji in dramatičnimi konflikti, pomaknjenimi v svet, ki je komaj še med nami pričujoč, ki pa je dragocen, za nas še posebej dragocen. Snov, ki jo umetniško oblikuje Svetina, človeška problematika, porinjena nekam na rob

življenja, je del našega slovenskega sveta, velik del ležečega v Alpah, v katerih mejimo na nemški in italijanski območje vse od rcizijanskih dolin v Vzhodnih Julijcih in Karnijskih Alp do naših koroških mejnikov in državnih meja, ki tečejo po slovenskem gorskem svetu. Ta redko naseljeni svet živi svoje posebno življenje, ki v nujnih družbenih spremembah zasluži posebno obravnavanje. Treba ga je gojiti, paziti nanj, mu pomagati, da obstane na mestu, kjer je pogljal korenine in da obenem krepi življenje v dolini. Tako se krepe živc, neporušne, krvne vezi med dolinskimi središči in hribovskimi selišči, ki tvorijo vsako zase, tudi hribovske samine, naše stoletne narodne mejnike. Nujno je, da te korenine ostanajo, da jih ne izpulji do kraja želja po zaslužku in lažjem življenju. Ni dovolj, če nam bo te mejnike vezala sama lovsko sla, planinska potreba ali turistična navada, korenine morajo ostati, obstati in vedno znova odganjati.

V ljubezni, s katero upodablja Svetina svoje divje lovec, oglarja, drvarje in gozdarje, vidim njegovo skrb za to, da bi ta snov ne sprhnela, ne zlezla v zemljo, kakor lezajo v zemljo drvarske bajte in opuščeni pastirski stanovi. Žal se Svetina tega sveta le dotika, ne poseže v sredo stvari, globoko v družbeno in psihološko dogajanje. Zato bodo marsikomu njegove osebnosti, zrastle z gorsko pokrajino v eno, preveč romantično odmaknjene, enkratne, porojene v ognju ustvarjalne domišljije. Zdi se mi pa, da ne bodo imeli prav. Svetinova domišljija slika to, kar mu je nudila resničnost, ki jo pozna in jo ima rad.

Zato so njegove stvari vredne branja. Knjige ne odložiš, dokler je ne prebereš.

Oprema, ki jo je prispeval Zvest Apollonio, je malce nenavadna, za današnjo rabo pri nas še izjemna, za vsebino knjige ne najbolj značilna.

STANDARD ENCYCLOPEDIA OF THE WORLD'S MOUNTAINS je izdal Anthony Huxley v Londonu na 400 straneh. Zato ni čudno, če v knjigi marsikaj manjka, oziroma ima preveč ambiciozen naslov. Tako manjkajo v knjigi pionirji Burgener, Comici, Devies, Farrar, Purtscheller, Welzenbach, Zsigmondy, manjka zgodovina Vzhodnih Alp, mrgoli napačnih podatkov in pomot. Manjka pravi koncept, zato pa tudi temeljitost, tako se glase ocene te planinske enciklopedije.

R. KUCHAŘ, DESET VELKÝCH STĚN, sportovní a turistické nakladatelství, Praha 1963. Vsekakor knjiga, ki je pri nas ne more nobeden napisati. Zanimiva je predvsem kot dokument napredka češkega alpinizma, manj kot literarni donesek v zakladnico svetovnega, čeprav opisi niso slabši od najboljšega, kar se danes lahko bere v tekoči svetovni planinski literaturi. Ob taki knjigi se nam, še preden se vanjo poglobimo, vsiljuje vprašanje, zakaj kljub razmeroma izdatnim materialnim sredstvom, ki smo jih izdali za na-

predek alpinizma, ni prišlo pri nas do navez, ki bi bile zmogle vsaj v Alpah to, kar opisuje Kuchař. Nikar ne recimo: Kuchař je imel dostop do Kavkaza itd. V Alpe je prišel za našimi navezami, a v prvem poglavju svoje knjige pravi: »Vse, kar sem v gorah dosegel, sem dolžan domačim skalam. Od plezalne palestre do Tatre.« Ali nimamo osnov, da bi svoj alpinizem v resnici dvignili na svetovno raven, ali za nas res ni kruha v najtežjih stenah? To ne more biti res. Toda kaj smo potem opustili, da nam ni šlo od rok tako, kot smo želeli in da ni bilo tako, kot smo sem in tja zapisali, jemaje produjem na nekaj, kar se nam je zdelo, da smo že zaslužili?

Kuchař je doživel alpski krst 1. 1956 v camp international in preplezal smer Welzenbach — Merkl v Grands Charmoz, 1. 1957 pa je imel za seboj severno in zapadno steno Petit Dru, 1. 1958 la Poire (Hruška v Mt. Blancu), nato je sledil Pointe Walker v Grandes Jorasses, leto nato še severna stena Matterhorna, »Eigermordwand«, nazadnje še Velika Cina z najtežjo smerjo do moderne direttissime, vsekakor lepa plezalska kariera, če jo primerjamo z najvidnejšimi plezalci vseh narodov, ki so se v Alpah uveljavili, nekaj češki veni, vidi, vici v stenah, kjer se dobi listek za svetovni razred alpinistov. Po teh opisih nas Kuchař povede v Kavkaz v steno Donguz Oruna in opiše prvi vzpon preko 1800 m visoke severne stene Nakra-Tau 1. 1959 ter severne stene Dych-Tau, 2000 m visoke, najvišje stene, ki jo je Kuchař videl. Tudi njegove storitve v Kavkazu spadajo med vrhunske, kar pomeni, da so mu vodstva sovjetskih kavkaških taborov priznala najvišjo alpinistično stopnjo.

Vsi opisi kažejo natančen študij preplezanih smeri, njihovo zgodovino in njihov sedanji plezalski ambient. Kuchař piše živahno, plastično in se uspešno bori zoper šablono alpinistične pisarije. Knjiga je po vsebini in obliki sijajen dokument nivoja češkega alpinizma. Pridejanih je 32 strani slik na dokaj dobrem umetniškem papirju in orientacijskih črtežev sten in gora, ki jih Kuchař opisuje. Oprema ni senzacionalna, je pa ambiciozna, sodelovala sta dva ilustratorja, Jiří Malý in grafik František Morávek. Tekst je redigiral znani planinski pisatelj in organizator dr. Arnost Černík, predgovor pa je napisal dr. Josef Štyrsa, iz katerega je razvidno, da je alpinizem s temi uspehi na Češkem dosegel v javnosti veliko priznanje takoj za hokejem in nogometom in da se pripisujejo uspehi posrečeni združitvi izkušenj, ki so si jih češki alpinisti pridobili ob francoski šoli in v kavkaških alpinističnih taborih. Knjiga bo mnogo pomenila za nadaljnji razvoj alpinizma na Češkem.

T. O.

Oktobrska št. 1962 revije »TRAIL AND TIMBERLINE« je posvečena taborjenju koloradskih planincev v dolini South Colony Creeka, v Crestoneskem področju Skalnih

gora. Revija v tej številki ne prinaša nič posebnega. Edina pomembnejša članka sta Johna Filsingerja »Crestone Centerpiece« in Davida H. Trippa »Thoughts from a Litter«. Novembrska številka iste revije je vsa posvečena shodu koloradskih planincev ob petdesetletni jubileju kluba CMC (The Colorado Mountain Club). Prvi članek »Thoughts of a Convention Chairman« podaja osebne misli o shodu avtorice članka in predsednice zborovanja Ruth Wright. Naj omenim predvsem poročilo z naslovom »Conservation Workshops«. V okviru takega odseka je Sigurd Olson govoril o konservaciji narave in njegova skorajda filozofska izvajanja bi se dala povzeti na kratko takole: »Neprestano glej na to, da ohraniš okolico nepokvarjeno«. Njegovo geslo je: »Konservacija je razvijanje ekološke zavesti«. Skoraj še bolj pomembno je bilo predavanje Allyn Haksa o državnih parkih ZDA in konservacijski politiki v njih. To zanjo je podal v treh točkah:

1. Prenehati z gradnjo vseh rekreacijskih objektov znotraj narodnih parkov in jih po- slej graditi zunaj parkov.
2. Ne graditi novih cest v narodnih parkih, razen, če so neobhodno potrebne.
3. Dvigniti raven obstoječih rekreacijskih objektov ter jih prilagoditi modernemu oku- su današnje družbe.

Decembrska številka je v celoti posvečena taboru planincev v parku Mount Mc Kinley na Alaski. Naj omenim samo nekaj člankov. Prvi z naslovom »The Long, Long Trek«, ki ga je napisala Nancy K. Cantrell, opisuje vožnjo ene od skupin od Westporta (Connecticut) do parka Mount Mc Kinley, dalje življenje v taboru, izlete (predvsem na ledenike na Mount Mc Kinley), srečanja z živalmi (npr. z grizlijem). Naslednji članek »Stopping Along the Road to Alaska«, ki ga je napisala Helen J. Stiles, opisuje glavno cesto, ki pelje v Fairbanks na Alaski preko Kanade. Stilesova zanimivo pripoveduje o naravnih lepota, živalih in rastlinstvu ob cesti. Margaret M. Bivans je prispevala članek »We Saw the Mountain«, v katerem z zavzetostjo pripoveduje, kako so prvič zagledali Mount McKinley, in sicer šele pozno zvečer, in to iz tabora ob Wonder Laku, ter potem zgodaj zjutraj, kajti podnevi se je Mount McKinley, ki mu Indijanci pravijo Denali, skrival za oblaki. Pomemben je zadnji članek v številki, spet posvečen zaščiti in ohranitvi narave.

Januarska številka je posvečena vzponu na vse štirinajst tisočake v Coloradu dne 19. avg. 1962. Na ta način so namreč koloradski planinci proslavili 50-letnico koloradskega planinskega društva. Tako Elwyn in Louisa Arps v članku »A Bird's Eye View of the Fourteens« o »letalskem izletu« nad vsemi omenjenimi štirinajsttisočaki (med drugimi nad Mt. Elbertom, Mt. Massivom in Mt. Harvardom), pri čemer so vse tudi fotografirali. »Conservation News« prinaša to pot nove probleme: izsekavanje gozdov preko mere, čemur se upira tudi U. S. Forest Service ter ugotovitev, da s silno hitrostjo narašča šte-

vilo onih, ki z avtomobili, motorji in drugimi podobnimi vozili vse bolj uničujejo prvobitno naravo ter mir v njej. Richard D. Lamm, pisec članka, je mnenja, da taki turisti sploh ne spadajo v nedotaknjeno naravo, že zato, ker neprestano povzročajo škodo pokrajini in potem, a tudi zato, ker v tako naravo sploh ne spadajo glede na to, da se vsiljujejo naravi in njenemu miru ter ga uničujejo, predvsem pa zato, ker je »njihova navzočnost porog vsem posebnim lastnostim neoskrunjene divjine«.

Februarska številka je deloma poročilo o zimskem taboru koloradskih planincev (v začetku aprila 1962) v Lindleyevi koči v Star Basinu (Zvezdna kotlina), južno od Ashcrofta. Tako Fred Ruckhaus v članku »A Dream Come True« opisuje priprave in načrte za tabor ter življenje v taboru, medtem ko Ken in Ruth Wright v sledečem članku (Pearl Peak on Skis) pripovedujeta o smučkem vzponu omenjenih planincev na Pearl Peak, skoraj 4000 m visok vrh, ter na sosednji neimenovani vrh, ki so ga imenovali Hirschberg Peak« po 74-letnem planincu, ki se je tabora in izleta tudi sam udeležil. Konferenca, sklicana na guvernerjevo pobudo, je sklenila, da se mora delo konference za temeljit sistem rekreacijskih področij nadaljevati ter da je treba zaščititi naravo dati večji poudarek tudi v skupščini.

Čop Dušan

V reviji APPALACHIA (December 1962) je na prvem mestu kratek odlomek iz dela C. E. M. Jooda »Decadence«. Odlomek je vreden pozornosti. Polemizira namreč s tistimi »planinci«, ki »hodijo« v gore le z železnico ali avtomobilom in ki jih je vedno več. Avtor je mnenja, da je razgled z vrha gore za tistega, ki se je nanj pripotil peš, pač mnogo lepši in bogatejši, vsekakor pa docela drugačen kakor pa za onega, ki se je pripeljal na vrh z železnico ali avtomobilom. »Ne gre samo za nasprotja med sedanjim udobjem (namreč v gorah) in težavami, ki jih nudi hoja; niti za to, da je duh v samotni očiščen in morda v nevarnostih pri vzponu bolj sprejemljiv«.

Prvi daljši članek opisuje vzpon na Mount McKinley v juniju 1962. Frances D. Chamberlin, avtorica članka, je tretja ženska, ki se je doslej povzpela na to 6187 m visoko goro. Pripovedovanje je kaj preprosto. Sicer pa jim je vreme ves čas nagajalo, samo 10. junija, ko so se po grebenu West Buttress popeli na vrh (tja so prispeli ob pol osmih zvečer) ter zadnji dan, ko so se vračali v dolino t. j. v Talkettno (izhodišče), so imeli lepo vreme. Vendar jih slabo vreme ni posebno oviralo, saj v tem času tam noči sploh ni!

Naslednji članek »Snow Medicine« (zdravilo za sneg) izpod peresa Shermana Adamsa je šaljive narave. Pripoveduje o drvarju Bilyju, ki posckanega lesa ni mogel spraviti iz Belih gora v dolino, ker ni bilo snega. Pa se

mu je posrečilo prepoditi v dolino sove — in potem je začelo snežiti.

Pomemben je članek »Ohranitev nedotaknjene narave v vesoljski dobi« (The Preservation of Wilderness in the Space Age). Avtor Sigurd F. Olson pravi: »Svet se je prehitro spremenil za modernega človeka, ko vendar še ni daleč čas, ko se je iztrgal prvobitnosti«. Še vedno se obrača k ritmu svoje nekdanje podobe, če so iste njegove duhovne potrebe. Čeprav je daleč od preteklosti, pa ta le ni tako daleč, da bi jo mogel pozabiti. Pesem nedotaknjene narave mu je še vedno čista in silna«. Potem avtor nadaljuje s svojimi opažanji, pripoveduje o pionirskih ameriške kulture in o njihovem odnosu do narave ter o modernem človeku in njegovem ponašanju, kadar pride v stik z nedotaknjeno naravo. Tako, pravi, zdaj razume besede pisatelja Thorcaua: »V divjini je ohranitev sveta«. Na vsch svojih popotovanjih je videl, pravi, da čarobna formula še vedno živi: radost in presenečenje primitivnega potovanja, občutek, da smo še vedno del dobe, ki je že davno več ni. »Če bomo kdaj pozabili in izruvali iz sebe do zadnje vse želje po nedotaknjeni naravi, če se bomo obdali le z udobjem in meščanskim življenjem in dopustili tehnološkemu napredku, da v nas popolnoma izbrše potrebo po njej, potem se bojim za Ameriko«. Vendar pa ima zaupanje v Ameriko in njene ljudi, kajti resnični pomen nepokvarjene narave je kulturna zadeva, in tako čutimo, pravi, po vsej deželi prebujanje vesti. Končuje z mislijo angleškega filozofa Bertranda Russella: »Modrost je harmonija znanja, volje in čustva«. Ena življenjskih nalog modernega človeka je, pravi avtor, iskati to vrsto modrosti in premostiti prepad med starim in modernim načinom življenja.

Robert L. Nichols pripoveduje v članku »Manhauling in Antarctica« (Človeška vprega na Antarktiki) o znanstveni ekspediciji Tufts Collegea, Narodne znanstvene fundacije v l. 1959/60, katere se je sam udeležil. Naloga odprave je bila raziskati, kako zemljina skorja reagira na umik ledu v zadnjih 10 000 letih na Antarktiki, dalje podrobnosti nazadovanja ledenikov, določiti, kako hitro je potekal ta umik in še opraviti neke druge geološke študije. V ta namen je odprava, ki je štela štiri može, preiskala približno 100 km obale ob Mc Murdo Soundu, obenem pa izdelala podrobno študijo spodnjega dela Wrightove doline. Mc Murdo je ameriško znanstveno oporišče na robu Antarktike, ob Rosovem morju. Članek sam je precej dolg, a prav zanimiv, saj ne daje samo znanstvenio podatkov o antarktičnem ledu, ki mestoma tvori tudi več 3000 m debelo plast, ampak govori npr. tudi o Scottovi ekspediciji, o podnebu, živalstvu, rastlinstvu ter podaja poročilo o delu odprave, ki je vso svojo opremo prevažala sama. Zanimivo je srečanje odprave z materialnimi ostanki Scottove odprave in nekaterih drugih odprav. Med drugim so našli dve knjigi in to na prostem, kjer sta bili

skoraj 50 let, a obe še v zelo dobrem stanju, saj tu nikoli ne dežuje. Nekatera trupla tju-lenjev, ki so jih našli ob svojem delu, so bila tudi preko 2000 let stara, a še popolnoma ohranjena. No, odprava je svoje delo uspešno zaključila: ugotovili so, da so bili ledeniki v Wrightovi dolini pred 10 000 leti mnogo ob-sežnejši, kakor so sedaj; da so v zadnjih 50 000 letih napredovali in nazadovali prav kakor oni v Severni Ameriki. In končno, po številnih slanih jezerih so ugotovili, da ima tisti del Antarktike že tisoče let suho klimo. Nancy Booth pripoveduje v »Impressions of the Pyrenees«, kakor naslov članka sam pove, o svojih vtisih v Pirenejih (pravzaprav v po-krajini Pallars, približno 20 milj od Andorre. Zdravnik Harry Mc Dade razpravlja o ozeb-linah v članku »Frostbite — A Review« ter podaja vrsto ugotovitev o tem neprijetnem pojavu, ki je posebno nevaren in neprijeten, če se temperature hitro menjajo in zlasti ne-varen, če človek izgubi mnogo telesne toplote. Thelma Bonney Towle pripoveduje v članku »The Rainbow« o svojih štirih izletih k »Mav-ričnemu mostu«. (The Rainoov Bridge), ki se nahaja v nenaseljeni divjini na meji med državana Arizona in Utah v rezervaciji in-dijskega plemena Navajo. V članku opisuje avtorica (zanimivo je izredno veliko število žensk — avtoric člankov v tej številki) edini dve poti, ki držita k temu naravnemu čudu in so ga šele l. 1909 »odkrili« Wetherill, prof. Byron Cummings, W. B. Douglas ter indijanec Nasja Begay kot vodja. Razen Sovinega mostu (Owl Bredga) se ne more na tej poti nič primerjati s čudovitimi oblikami slonjih glav, z obokom, indijanskimi glavami, skrati itd. v Cliff Canyonu, skozi katerega vodi stara pot k Mavričnemu mostu, pod katerim je znamenita soteska ob Azteškem potoku (Aztec Creek), še dalje pa ruševine starodavne in-dijanske naselbine.

Abigail Avery pripoveduje v članku »A June Interlude« o svojih srečanjih s floro na Mt. Washingtonu. Pripoved je sicer kaj preprosta, a je zato v njej toliko več ljubezni do osem-intridesetih planinskih cvetlic, ki jih je avto-rica našla na vrhu imenovane gore.

Sledi že šesto nadaljevanje članka o gozdnih železnicah v Belih gorah (The Logging Rail-roads of the White Mountains) izpod peresa C. Francisa Belchera.

Leroy D. Cross poskuša v članku »Mountaine-ering Fiction« podati kratek pregled lep-slovnih del s področja gora, in sicer najprej kriminalnih romanov in podobnih »mystery novels« (pri čemer na vidnem mestu omenja dela Showella Styleasa, a tudi Frison-Rochea in J. R. Ullmana). Sledce humoristična dela ter psihološki planinski roman. Na koncu po-lemizira pisec, s Claire E. Engelovo, ki je v svoji »A History of Mountaineering in the Alps« zapisala, da je »sripoved kot ena od panog planinske literature še vedno docela neuspešna«, da se še nobenemu pisatelju te zvrsti planinske literature ni posrečilo doslej »spraviti svoje junake v življenje« ter poskuša dokazati, da to ni res.

AVSTRIJSKO KAVKAŠKO EKSPEDICIJO L. 1958 je strokovno dovršeno opisal Erich Vanis. Bil je 9 članov ÖTK, vodja je bil Hans Schwanda. Imeli so dovoljenje za pet tednov bivanja v SZ, plačali so vožnjo Dunaj—Moskva in Kijev—Dunaj vnaprej. Stroške za vožnjo na ostalih relacijah in za bivanje v Kavkazu je nosila sovjetska šport-na organizacija, vse na bazi recipročnosti. Na moža je prišlo S 5000.—, v našem denarju torej ca. 150 000 din. Tricetrt tega so prevzeli udeleženci, ostalo jim je povrnilo ministrstvo za prosveto, ÖTK in Himalajska družba. Avstrijsko-sovjetsko društvo pa je prevzelo vse formalnosti, itinerer in finančna pogajanja v Moskvi. 27. julija so odšli iz Dunaja, 1. av-gusta so po 4000 km vožnje z vlakom prišli v Pjatigorsk. Od tu jih je avtobus primaknil Kavkazu za 160 km, tako da so proti večeru prišli v alpinistični tabor Adyl-Su v dolini Baksan. V Kavkazu so bili 24 dni in se povzpeli na 11 vrhov. Delali so seveda velike oči, ko so morali izpolniti formular 20 strani — maršruto. (L. 1962 so ta formular zredu-cirali na 4 strani). Vanis sodi, da je sovjetski način alpinizma uspešen. Že l. 1958 so imeli blizu 500 mojstrov alpinizma, nekakih držav-nih amaterjev, ki preživje vse poletje v gorah kot inštruktorji in reševalci, so plačani, je-seni pa imajo še pravico do svojega rednega dopusta. Če se ne drže discipline, posebno če gre za reševanje, plačajo globo in so v športni lestvici degradirani.

Sovjetski alpinisti nosijo po 30 do 40 kg težke nahrbtnike, ker morajo s sabo jemati vse, kar je predpisano. Nastal je zato zmotni krog, circulus vitiosus. Veliko nosijo, ker često bi-vakirajo, bivakirajo često, ker mnogo nosijo. Tudi od Avstrijcev so zahtevali vzpon za trening, čeprav so se izkazali z dokazi, da imajo za sabo kondicijski trening v Zapadnih Alpah. Morali so po normalni poti na Via Tau, čeprav so hoteli po severni steni. Sov-jetsko spremstvo je pazilo na to, da so Av-strijci upoštevali vse predpise. Vanisu je všeč, da v Kavkazu ni koč, bivakov in zavetišč, alpinist živi z naravo, odnosi med ljudmi so

Paul T. Doherty opisuje v članku »Winter Allagash« svojo in svojih tovarišev zimsko turo v Allagashu, v severozapadnem delu države Maine. Avtor z navdušenjem pripove-duje, kako so na novem vozilu, imenovanem Polaris Sno-Traveler (spredaj ima to vozilo smuči, zadnji del pa je gibljiv in v njem je stroj, ki vozilo poganja) v nekaj dneh pre-vozili 250 milj od Millinocketa v državi Maine skozi Baxter State Park do Churchill Depota sredi Allagasha in nazaj.

Cop Dušan

zato pristržnejši. Kmalu so Avstrijci pozabili na jezo zaradi predpisov in odredb, v spremeljemaleu pa so spoznali sijajnega tovariša. Vodja tabora je bil Ferdinand Kropf, ki je 1. 1934 emigriral v SZ. Čeprav Avstrijec, jim ni dovolil povzpeti se čez severno steno Svjetgar Tau, ne zato, da bi Avstrijcem odžrl prvenstvo, ampak zato, ker po predpisih niso mogli zbrati reševalne naveze, ki bi z vznožja spremljala plezalce. Vodja tabora pa odgovarja za varnost ljudi, ki jih sprejme v tabor. Zato je Kropf ponujal Avstrijcem le lažje ture v bližini tabora. Po dolgem barantanju so le izmešetarili prvenstvo preko severne stene Ullu—Kara—Tau seveda v spremstvu dveh Rusov. Brašna so vzeli za 20 rubljev na moža na dan, računali so, da bo tura trajala 3 do 5 dni. To je zneslo tak oprtnik, da bi se tura podaljšala na 6 dni. Zato so Avstrijci pustili velik del brašna v šotoru pri prvem bivaku. Spremljevalec Jura pa jim je vsilil zlepa in zgrda, s silo in zvijačo pet štruc, 15 konserv, 2 kg suhega mesa in 25 jajc, da bi jih stena ne zlakala. Drugi spremljevalec Oleg pa ni bil tako silen in imel je dober apetit, poleg tega pa je kot boljši alpinist vedel, kakšno oviro pomeni teža na hrbtu za alpinista. Ob dveh zjutraj so Avstrijci odšli v svojem stilu, Rusa pa sta imela nalogo, da jih ves čas opazujeta. Opravili so turo z enim samim bivakom, predpisana sta bila dva. Ko so to sporočili Kropfu, pravijo, da se mu je s srca sprožil ne kamcn, ampak kar kamniti plaz.

Kmalu nato so z ledenika Ščeldy stopili v severozahodno steno Pik Ščurovskij, da bi ponovili rusko smer. Sprva so jo podcenjevali, kmalu pa so spoznali, da so Rusi dostojno nadaljevali izročila predvojnih najtežjih vzponov v Kavkazu. Smer primerja Vanis severovzhodni steni Piz Badile, južnemu grebenu Aiguille Noire in jo ocenjuje s IV, +V in VI. Preplezali so z »nemškega« bivaka (3200 m) še severni greben Užbe (4694 m). Tudi tu so leningrajskemu zdravniku Olegu Iljinskemu vsilili svoj stil in tempo in bilo mu je kar všeč. Razumeli so se dobro, pravi Vanis, mimo vseh nacionalnih in ideoloških meja. »Posamezni Rus občuti gore kakor vsak drug — kljub množičnosti, tehnika je lahko različna, človek pa je enak tu in tam.« Dalje: Vse, kar pride v Kavkaz, je takoj razdeljeno na alpiniste in turiste. Alpinisti so »višja rasa«, turisti, »parias — kasta«.

Zanimiva je Vanisova opomba na Kropfa, ki se ni dal zmehčati pri turah, niti če so potrkali na njegovo avstrijsko srce. Na Gumači (3805 m) jim je »kazala pot« njegova žena Klara in ker se je napram njim vedla zelo strogo, so jih postrani gledali, posebno ker je bila posebljena agilnost in so se tako še bolj čutili ogroženi in svoji osebni svobodi. Res pa je, da je vse formularje sama spolnila, izbrala v skladišču najboljše konzerve, tovorila najtežji nahrbtnik, prevzela komando tudi pri kuhi, tako da se je Vanisu kar sanjalo o svobodi v Haindlkaru. Ni jim dovolila, da bi se z vrha po lahnem snegu podri-

čali ob cepinih. »Njet,« je dejala Kropfovka. Vdevali so morali isto gaz, a ne samo na snežiščih, tudi po izhojeni poti v gozdu jih je vodila Klara v koloni. »Lepo je biti vojak,« je z obešenjaškim humorjem nekdo to hojo v koloni kritiziral. Ko pa jih je naslednjic povabila na privatno južino in jim celo oprala srajce, so spoznali v njej dobrega tovariša z gora in so se kar težko ločili od nje.

S klimo so bili zelo zadovoljni, posebno s toplimi nočmi. Vanis hvali tovarištvo ruskih alpinistov. Če zagleda počivajoča naveza vračajoče se moštvo, ga pričaka s kakaom, če se vrača s turc, prepušča vso preostalo hrano tistim, ki gredo na turo i. p. Ironično pa omenja ruske kamione, ki jih uporabljajo za prevoz iz tabora v tabor. Izredno mu je všeč tabor Adyl—Su, ki je najmodernejši. Tu so videli pri vaji 60 mladih alpinistov—začetnikov na ledeniku. Ironično govori o vclikanskih nahrbtnikih, tudi 16-letno dekle mora priti šotor, spalno vročo in celo sveženj drv, kajti začetniki ne dobe bencinskega kuhalnika. Tako pač preizkušajo mlado voljo. Ker si tudi čevlje dobivajo v taborih, so žulji na nogah nekaj običajnega, a prav tako tudi to, da jih mladina prenaša stisnjenih zob.

Ko so šli na Dongosorun, je bil Vanis priča, kako ruske naveze dokažejo, da so prišle na vrh: tudi globoko izpod snega izkopljejo konservo v močviri in princso v tabor listek naveze, ki je bila pred njimi na vrhu. Avtoriteta predložene maršrute v taboru je popolna, spremeni jo naveza le, če dobi drugačno povelje.

Werner popisuje vzpon na južni vrh Užbe v družbi ruskega alpinista in alpinistinje, ki sta s tem vzponom dobila naslov »mojster športa«. Oba Rusa sta se dobro izkazala, posebno v slabem vremenu, ki je nastopilo. Werner prizna, da je bila ena od opasti v škrbini najtežja, kar je prebil v gorah. Bivakirali so privezani na strmem stebri na ozki polici, medtem ko jih je zasipal nov sneg. Naslednjo noč so bivakirali v sestopu v severni steni. Werner priznava, da je slabo spal zaradi misli, kaj jih čaka naslednji dan. Za 180 m višine so pri sestopu v novem snegu potrebovali 14 ur in nastopili že peti bivak v Užbi. Kuhali so si kašo in se hranili največ s suhim sadjem. Ko so prišli po skrajnih naporih v tabor, so jih slavili kot prave himalajce. Werner govori o turi kot o svojem alpinističnem višku. Cele raztežaje snežišč so delali pri naklonini 50° in to pri 30—50 cm novca snega. Ker je tura trajala 172 ur, so dali iz sebe prav vse. Werner je bil v Kavkazu 16 dni, od teh jih je 12 prebil v bivakih. Hans Schwanda popisuje kavkaški Dauphiné Belala—Kaja. Kropf mu je dal za spremstvo Marino Garfovo, hčerko znanega ruskega alpinista in letalskega konstruktorja. V Besen-giju je spremljala Johna Hunta in velja za izkušeno alpinistinjo. Ženske so tu popolnoma enakopravne, brez predsodkov. Severno steno Belala—Kaja so plezali »v strleih« zaradi padajočega kamenja. Pri sestopu je Schwanda demonstriral spuščanje z vrvjo z Dülferjevimi

sedežem, čeprav je Marina protestirala. Naleтели so namreč na večjo skupino alpinistov, ki so se spuščali s Prusikovo zanko. To »prusikovanje« se je zdelo Schwandi prepočasno. Pravi, da so nato vsi izbrali njegov način. V taboru so jih sprejeli postrojeni v vrsti, mlado deklo pa jim je dalo šopek rož.

EVEREST je ameriška ekspedicija pod vodstvom Normana Dyhrenfurtha dosegla 2. maja 1963 ob 13. uri lokalnega časa. Na vrhu niso našli nikake sledi o kitajskem vzponu na Everest, o Maotsetungovi listini ni bilo sledu. Med udeleženci so bili trije zdravniki, psiholog, fizik, glaciolog, sociolog, zgodovinar. Proučevali so meteorologijo in radioaktivnost, dalje višinsko fiziologijo i. dr. Na ledeniku Khumbu je ledeniški podor podsul in ubil Johna Breitenbacha. Na vrh sta prišla Luther Jerstad, Richard Pownall ter šerpi Tsering in Čudhury. Drugo poročilo je javilo, da sta prišla na vrh James Whittaker in nepalski šerpa Navang Gombu. 22. maja pa so so bili na vrhu Barry C. Bishop, Luther Jerstad, William F. Unsoeld in dr. Thomas F. Hornbein in to po zahodni strani. Pri povratku so vsi štirje bivakirali v višini 8500 brez spalnih vreč in verjetno brez rezervnega kisika. Natančneje bomo še poročali.

JULIJSKE ALPE zaznamujejo na inozemskem turističnem tržišču v letošnjem letu precej večjo popularnost. Mnogo zaslug za to ima dr. ing. France Avčin s svojo plejado predavanj po Avstriji, Zapadni Nemčiji in Franciji, trajno aktiven propagandist pa je še vedno dr. J. Kugy s svojimi knjigami »Iz življenja v gorah« in »Pet stoletij Triglav«. Tudi na Schönerjev vodnik ne smemo pozabiti. Junija 1963 je o Julijcih izšel lep napisan članek v koroški »Volkszeitung«, ki nam sicer kot glasilo Volkspartei ni naklonjena. Pisec, ki se je podpisal s Pust, začenja s Kugyjem in njegovim spomenikom v Trenti, nato pa omenja, da so po novih obmejnih predpisih Julijci spet postali dostopnejši tudi za koroško mladino, čeprav ÖAV ni dosegel popusta za svoje člane na terenu PZS. Omenja, da imamo 160 dobro opremljenih in oskrbovanih koč, v katerih najde tudi Korošec prijazno atmosfero mimo režimov in svetovnih nazorov, vse drugačno kot v Italiji. »Naravnost čudno je, kaj se je v Vzhodnih Julijcih v zadnjih letih naredilo. Nikjer drugod v Alpah ni tako drznih, a obenem tako varnih potov in zanesljivih markacij.« Sledi izčrpna pohvalna ocena Schönerjevega vodnika in slavospev grebenski poti od Jalovca do Bohinja s posebno omenbo Pogačnikovega doma, o katerem pravi, da ima edinstveno lego v vseh Alpah. Nato slavi jubilejno pot, pot z Gamsovcem na Luknjo, Tominškovo pot, Bambergovo in pot čez Prag, posebej pa pot iz Koče na Doliču za Kanjavcem na Prehodavce, ki da je neverjetno drzna, nenavadno izpostavljena, toda dobro zavarovana, seveda pa utegnejo biti problemi tudi najmanjša sne-

žišča. Omenja tudi Mangrsko cesto in njeno zgljedno vzdrževanje.

Vse to hvali zato, da je tem bolj očita graja Zapadnim Julijcem, ki da so nekoč bili dorado avstrijskih planincev, zdaj pa so pravi pastorek italijanskih, oz. CAI. Propada celo cesta iz Rablja na sedlo Nevea. Edino Via italiana v Malcm Mangrtu spominja na slovenske poti in so jo Italijani zgradili demonstrativno, da bi bil vrh Mangrta dosegljiv zgolj po italijanskem ozemlju. Tudi koče v Zapadnih Julijcih so zanemarjene, ostala je le lepota gora. In velika samotnost gora je s tem zanemarjanjem potov in koč seveda tudi ostala.

Članek je opremljen z znano standardno veduto Jalovca in Kotovega sedla, posneto s Slemenca. Z jezercem in ovcami.

EVROPSKA ALPSKA KOMISIJA je maja 1963 zasedala v Eviamu v Franciji. Predsedovala sta ji dr. P. Bernecker, direktor avstrijskega turizma in predsednik evropskega UIOOT, mednarodne turistične organizacije pri OZN. Vključevanje planinstva v turizem je naravna stvar.

100 ŽENSK NA MT. BLANCU — 4. komunike. 23. junija 1963 je bilo prijavljenih 85 alpinistk, med njimi Francozinji Andrée Chevalier in Michèle Bouchaccourt, smučarska šampionka Janine Monerain in Monique Berg, ki je bila že trikrat na Mt. Blancu. Prijavo je obljubilo 6 Zagrebčank, med katerimi najdemo tudi dokaj znano Marijo Kostajnshek, ostale so Dina Aringer, Gjurgja Buban, Nada Mihelčič, Biserka Gradečak in ing. Karla Arh-Lipovac. Zadnja je, tako pravi komunike, članica upravnega odbora PSH in ima za seboj tečaj za planinske vodnike v Švici. Vse te hrvatske alpinistke imajo za seboj plezalne ture v Julijskih in Kamniških Alpah ter v Dinaridih, Aringer, Arh — Lipovac in Buban pa so plezale v Dolomitih Marmolado, Tofano, Cine, Catinaccio, Vojolette. Prav tako so obljubile prijavo tri Grkinje, izbrali so jih na Olimpu, imen te Here, Atene in Afrodite še ni v komunikeju. Največ je seveda Italijank, po eno navezo so dale sekcije Brescia, Gorica, La Spezia, Acqui Terme, Edolo, Monza, Malnate, Borgomanero — Omegna, Brughiero, Carate Brianza, Bergamo, Ventimiglia, Dopolavoro, Rodhiatoce — Cai Pallanza, Rinascente, Ivrea, Sondrio. Prijavila se je nova serija najuglednejših vodnikov. Sodelovala bo kompletna reševalna služba Chamonix, cela vojska reševalcev in orožnikov. Brezžična zveza z dolino bo stalna. Beremo nova imena zdravnikov in zdravnic, nove firme in instance, ki so ekspedicijo materialno podprle. Novi papež Pavel VI. je že kot milanski primas daroval dva kipca svetnikov Karla in Ambroža. Naveza iz Milana (Rinascente CAI) ju bo odnesla na zavetišče Grands Mulets, kjer bosta kipca ostala v spomin te ekspedicije. Sodeluje francoska televizija, sredi septembra pa bo v Menaggiu slovesna predstava filma o

ekspediciji. Istočasno bo udeleženko, ki bodo tvegale pot v Rim, sprejel papež Pavel VI, prav tako rimski župan-gouverner. Ekspedicija ni povsem uspešna.

RAZDALJA NA PLAZOVITEM SVETU ni določena na metre. Pravilo je, da se na ogroženem področju sme gibati ena sama oseba, na obeh straneh ogroženega sveta pa morajo ostali biti v pripravnem stanju, s sondami in lopatami. To je treba vedeti, ker se še vedno rado sliši, da je 10—15 m razdalje dovolj. Gornje pravilo je ponovno obrazložil Christian Jost, šef parsenske službe v Davosu. Če se ga ne držimo, potem je žrtev vedno več, pravzaprav pa bi morala biti samo ena. Dr. W. Paulcke pa piše v »Knjigi nevarnosti« (Gefahrenbuch des Bergsteigers und Skilaufers): Če je teren nevaren, naj bo razdalja med smučarji ne samo 20 do 30 m, tudi 100 do 200 m, tako da je samo en sam v nevarnosti. Če ga vzame plaz, vsi ostali lahko rešujejo. Tako je pisal Paulcke l. 1941. — Osnovno pravilo pa je, da bodi previden na vsakem pobočju, plaz je povsod mogoč. Nekako tako: Tudi prazna puška počí.

O **JETLJU** je zdaj izšla še knjiga, napisala sta jo Edmund Hillary in Desmond Doig. Hillary v njej opisuje svojo himalajsko ekspedicijo l. 1960/61, o kateri smo že poročali. Posebno Doig je znal dati temu, upajmo, poslednjemu lovu na jetija izdatno začimbo humorja. Hillary pa je v knjigi bolj poudaril raziskovanje višinske adaptacije.

KOLAHOI je neznan, čeprav 5500 m visok vrh v Himalaji, bo pa cilj skupinskega potovanja v Himalajo, ki ga prirca za 50-letnico svojega obstoja znana športna hiša Schuster v Münchenu od 21. avg. do 4. septembra 1963. Cena 3885 DM. Potnikom ni bilo treba stopiti na ta vrh za vsako ceno, lahko so zamenjali za lov v kašmirskih vodah in jezerih. Za petičnika je torej danes že Himalaja stvar skromnega 14-dnevnega dopusta. Prijav je bilo takoj dovolj.

MIR V GORAH so v Švici z zakonom zaščitili, vendar ne brez kompromisa. Drastično so reducirali število pristajališč za aerotaksi v gorah, iz ozirov do nacionalnega gospodarstva pa so letalski promet nad Alpami seveda priznali kot neizogiben.

MALO EKSPEDICIJO V HIMALAJO so priredili profesor filozofije W. W. Sayre kot vodja, N. Hansen, R. Hart in H. P. Duttler, prvi trije Amerikanci, zadnji pa Švicar. Profesor Sayre je pri nepalski vladi nastopil s prevaro, češ da kani priti na Gvačung-Kang (7922 m). Imenoval je to goro zato, ker je v bližini Nap La (7915 m), prelaza, preko katerega se lahko pride do ledenika Rongphu. Tu čez naj bi prišlo do skrivnega vzpona na Everest s tibetske strani — kar pa je najstrožje prepovedano — po stari klasični smeri preko vzhodnega Rongphu in Čang La (ali Severno sedlo 6985 m).

Sayre je s tem začel z avanturo, ki se je morala ponesrečiti, kakor Wilsonova l. 1934, Denmanova 1947 in Larsenova 1951. Sayre pa ni samo prezrl pogojev, pod katerimi nepalska vlada dovoljuje ekspedicije, in ni samo zavestno vlekla za nos nepalskega zveznega oficirja, ki ga je pustil v bazi. Zagrešil je poleg tega še nekaj elementarnih prekrškov zoper gorniška pravila: Vsi trije Amerikanci so bili začetniki, brez izkušenj na snegu in ledu. Bili so tri tedne v Švici, da bi se privadili derezam in cepinom, pa so raje smučali. Dalje je sodil Sayre, da so šerpci le cokle za himalaizem (a drag on a party). Zato je vzel samo 22 nosačev do baze in dve šerpi. Baza pa je bila na ledeniku Ngajumba, 20 km oddaljena od vznožja Severnega sedla pri Everestu. Na sedlu Nap La, kjer sta se obe šerpi branila stopiti na tibetsko stran, je postalo jasno, da za celo ekspedicijo ni niti enega nosača. Štirje sahibi so imeli 220 kg prtljage, torej absolutno premalo, pa še za to bi potrebovali 19 dni prenašanja. Šele 26. maja so bili pri vzhodnem Rongphu v višini 6500 m, ko je že grozil monsun. Dalje: Osrenjena stran Severnega sedla (6985 m) tehnično ni težka in rebro, ki drži na NE-ramo (7600 m), je lahek svet. Sayre pa še temu ni bil kos, kar dokazuje pet nesreč (zdrs, padci v razpoke). Kdor bere Sayrevo poročilo, se prijemca za glavo češ: »Imeli ste večjo srečo kot pamet!« Če je Sayre kljub temu prišel do višine 7700 m, kar pa ni dokazano, s tem še dolgo ni rečeno, da bi prišel na vrh Everesta, saj se tu prave težave začno pri 8300 m. Sayre ni imel kisikovega aparata, češ da ni potreben. Pri umiku preko vzhodnega in zahodnega Rongphu na Nup La je filozofa Sayre tlačila prava mora, izgubil je naočnike, bil napol slep, spottikal se je in sam vase godrnjal: »Sovražim gore!« (I hate mountains). Na zahodnem Rongphu so imeli samo še en cepin in nobene vrvi več. Šele na Nup La so našli nekaj zaloga, baza na Ngajumbi pa je bila izpraznjena, ker so nosači mislili, da so Amerikanci že mrtvi ali pa v rokah Kitajcev. Napol mrtvi so se privlekli v Khumdzung. Tu se je Duttler priključil nemško-avstrijskim raziskovalcem Himalaje, Amerikance pa je s helikopterjem rešil Norman G. Dyhrenfurth, ki je v Kathmandu pripravil amerikalno ekspedicijo »Mt. Everest 1963«.

Sayreva ekspedicija je zgled, kako se ne sme delati. Nelojalen odnos do Nepala utegne otežkočiti delo v majhnem področju Nepal—Tibet. Zato je G. O. Dyhrenfurth Sayrevo ekspedicijo v svoji kroniki 1962 zamlčal. Ko pa je Sayre svoje dejanje obesil na veliki zvon, se je zdela staremu kronistu diskrecija odveč in je povedal, kar smo na kratko ekspirirali.

FRANCESCO PETRARCA je bil tudi v praksi humanist, zato je revolucionarno nasprotoval srednjeveškemu odnosu do prirode, se sam povzpela na ta ali oni grič in celo višje gore, povezal pa to tudi s pesniškim navdihom in ustvarjalnostjo. V enem od svojih sonetov

pravi, da se mu dviga duh in sega k svojemu tvornemu vrhu ne v ložah, palačah in gledališčih, ampak v tihoti gozda, na trati sredi njega ali travnati ruši v gorah. No, stara kitajska modrost, ki jo je spregovoril Laotse, pa pravi, da je največje razodetje — tišina. In koliko slavnih mož je izreklo nekaj takega ali podobnega!

251 PONESREČENIH SMUČARJEV je v zimi 1962/63 sprejela samo bolnišnica v Interlakenu, same zlome v členku in goleni v višini gornjega roba modernih smučarskih čevljev in to komplicirane spiralne zlome z zdobljeno kostjo. 202 primera sta morala takoj na operacijsko mizo. Šef kirurg te bolnice dr. W. Bändi pripisuje to moderni smuški tehniki, še bolj pa motorizaciji, ki omogoča spust neogretemu in neutrjenemu smučarju. Ohlajeni členki in netrenirane mišice so ugodni pogoji za nesrečo, medtem ko bi kratek vzpon opravil oboje; ogrel bi členke in utrdil mišice.

SKUPŠČINO HINDUKUŠ bi lahko imenovali zbor vseh nemških in avstrijskih ekspedicij 2. marca 1963 v Münchenu. Udeležili so se jih zastopniki ekspedicij v Hindukuš od l. 1959 do l. 1962 pa tudi tistih, ki so v načrtu. Dimenzije nemškega himalaizma so velike. Naštejmo, kdo vse se je udeležil pod naslovom Hindukuša: Najprej veterani Dr. Paul Bauer, Dr. C. Troll, tehnični vodja ekspedicije v Hindukuš iz l. 1935, docent dr. H. J. Schneider in prof. dr. A. Herrlich, zastopnik afganskega kulturnega urada. Uradne referate so imeli: Dieter Hasse iz Berlina o geografski opredelitvi Hindukuša in njegovem odkrivanju; prof. dr. C. Rathjens iz Saarbrückena o pokrajini in človeku v Hindukušu; dr. A. Diemberger iz Salzburga o zgodovini vzponov v Hindukušu; sledili so referati vseh vodij ekspedicij ob diapozitivih.

IZJEMNA ZIMA 1962/63, tako pravi tudi alpinistična kronika za strupeno mrzle mesece, ki smo jih prebili lani. Take zime ni bilo vse od 1879/80. Vendar so kljub ostri zimi alpinistični uspehi v Alpah veliki: Omenimo predvsem *Poljake*, ki so od 7. do 11. marca 1963 naredili prvi zimski vzpon po severovzhodnem razu Les Droites. Bili so M. Gryczynski, J. Mihalski, J. Stryczynski in J. Wartereciwicz. Prebili so tri bivake v višini 3384 m, 3680 m in 3800 m, v drugem bivaku jih je zatekla huda nevihta, ki ni popustila vse do povratka v Chamoniix. Sestopali so v ledenem vetru in v globokem snegu. V zavetišču Couvercle so čakali na lepo vreme ves dan, 12. marca, 13. marca pa so rabili do Montevera 12 ur. Trije Poljaki so to smer preplezali poleti l. 1962. — Pierre Crettaz in Jean Gaudin sta 1. in 2. marca 1963 plezala severni greben Dent Blanca in bivakirala v višini 4300 m. — 8. marca so Italijani Bosco, Daguin in Merendi poskusili preplezati Welzenbachovo smer v severni steni Dent d'Hérens. Zadnji je bil znan plezalec. Trojice kljub dol-

gotrajnemu iskanju niso našli; najbrž jih je vzela bela smrt. — P. Aredi in V. Lazzarino sta 24. in 25. febr. 1963 s štirimi bivaki zmogla greben Klein Triftja ali tudi Youngov greben imenovan. Greben je v zermatskem Breithornu. — S tremi bivaki sta 28. do 31. januarja 1963 prišla preko severne stene Möncha Švicarja Paul Jenny in Robert Steiger.

CIMA D'AMBIEZ ima slovito jugovzhodno steno, visoko 350 m. Pravijo, da je ena najlepših sten v Brenti, ima sijajno pečino, več elegantnih in zelo težkih smeri. Najbolj direktno je l. 1961 izpeljal Belgijec Barbier, l. 1955 so vrisali zelo težko smer znani Aiazzi, Aste in Oggioni, pred vojno pa je naredil dve lepi smeri s Foxom in Girardijem Stenico. CIVETTA je, tako pravijo, najbolj zaželena stena v Vzhodnih Alpah. Tudi ta je imela l. 1962/63 svoj prvi obisk pozimi in sicer v smeri Solleder—Lettenbauer. Idejo je dal R. Sorgato, ki je za trening preteklo zimo preplezal severozahodno poč v Cima Su Alto. Sorgato je za tovariše v navezi izbral dva renomirana italijanska plezalca J. Piusija iz Trbiža in G. Redaellija ter Nemca Tonija Hiebelerja. Sorgato je na dan vstopa v steno težje obolel. Hoteli so ga počakati, toda ker so prejšnji dan že pripravili vse za vstop in očistili vstopno mesto, jih je le prepričal, naj vstopijo brez njega. Piusi, Redaelli in Hiebeler so v 7 bivakih preplezali steno, vodil je ves čas Piusi. Drugoval jim je hud mraz, led, mnogo snega in to prčica. Hiebeler je izjavil, da je bilo težje kot v Eigerju. Medtem je Sorgato ozdravel, izbral dva vodnika iz S. Vito di Cadore po imenu Bonafeda in N. Menegus in 4. marca z njima vstopil v isto smer, ki jo je načel Piusi 28. februarja. 4. marca je stopil na vrh tudi Piusi s svojima tovarišema, ne da bi slutil, kaj je ukrenil Sorgato. Po treh bivakih je tudi ta prišel na vrh. Piusi pa mu je prišel nasproti skoro do zavetišča Torrani.

Devies pravi, da se to dejanje lahko primerja Bonattijevemu vzponu v Grandes Jorasses in je vesel, da je »stena vseh sten« doživela prvi zimski vzpon zares v »alpskem stilu«. Primerja ga tudi Eigerju, morebiti zato, da bi bila »rehabilitacija« T. Hiebelerja še bolj vidna.

DIFERENCIACIJA ZIMSKIH IN LETNIH VZPONOV bo menda najna, če bodo nekatere naveze odklanjale pomožno aprovizacijsko navezo v vznožju in če plezalci ne bodo sprejemali manekenskih nagrad. Tako sta 16. do 20. marca 1963 Maestri in Baldessari kot druga pozimi preplezala direttissimo v Veliki Cini (smer je v francoščini dobila ime »saška smer«, voie des Saxons) in k poročilu o turi pripisala takoj za datumom: »Brez spodnje (vznožne) ekipe. K materialu, ki ga je v steni pustila prvenstvena naveza, sta Maestri in Baldessari zatolkla še 50 klinov v enem od poskusov in 100 klinov pri vzponu samem, za katerega sta potrebovala 26 ur učinkovitega

plezanja. Maestri je izjavil, da je eno samo »zimsko zabijanje«, vendar je smer možno preplezati z manjšim številom klinov. Varovališča so na splošno dobra. Težave so nekoliko večje kot v smeri Brandler—Hasse v Roda di Vaël. Tretjo zimsko ponovitev iste smeri so v začetku marca v 5 dneh izvršili trije Avstrijci Kuen, Hein, Flavinger. Avstrijci so tudi v Gesäuse 5. in 7. marca 1963 naplezali diagonalno poč v Dachlu. Plezalca Pongratz in Tockner sta vedela povedati, da je zimski vzpon v Dachlu težji od Cassinove smeri v severni steni Zapadne Cine.

COLORADSKA PLANOTA je znana po velikanskih monolitih, po Fisherjevih stolpih. Severno od Moab v Rocky Mountains v državi Wyoming je najlepši monolit Titan, visok 300 m. L. 1962 so ga preplezali G. Huxley, H. Ingalls, in L. Kor v treh dneh in pol. Plezali so severno stran in uporabljali svedrovec.

KAVKAZ so l. 1962 obiskali tudi italijanski vodniki iz Val d'Aosta. Pri tem so v severni steni Škelde naredili novo smer gorski vodniki Frachey, Garda in Giometto. Izjavili so, da je težja od »Hruške« v Mt. Blancu. — Vidimo, da se je Kavkaz kar na stežaj odprl zapadnim navezam.

TEČAJ NA VRHU, na najvišjem nivoju, bi lahko imenovali francoski plezalski tečaj v Civetti v drugi polovici avgusta 1963. Tečaj je vodil George Livanos, pomagali so mu najvidnejši italijanski dolomitski vodniki. Tečajniki so stanovali v zavetišču Vazzoler, dnevni penzion je stal 10 frs, tečajnike je finančno podprla FFM. Vpisati so se mogli samo plezalci, ki so se izkazali, da samostojno plezajo Sollederjevo smer v Civetti ali Livanosovo v Cima Su Alto.

FFM je priredila tudi tradicionalni zbor alpinistov v Chamoniku od 20. jul. do 10. avg. 1963, dalje poseben tečaj za pirenejske vodnike, ki so ga vodili alpski vodniki. S CAI se je FFM sporazumela za recipročno izmenjavo in tako se je vrsta francoskih alpinistov lahko udeležila italijanskih plezalskih taborov. Italijanske taborne je organizirala posebna komisija CAI, komisija za camping.

CENA KRVI je naslov članku dolgoletnega francoskega planinskega odbornika in pisatelja Alaina de Chatellusa, članku, ki ga je napisal na rob knjige Jacka Olsena, »Štirje možje na Eigerju. Olsen je knjigo napisal po pripovedovanju Alfreda Cortija in po poročilih reševalcev. Štirje možje so bili Corti in Longhi iz Lecca, Nothdurft in Mayer iz Würtemberg. Živ je ostal — o tem smo pred leti poročali — samo Corti. Med reševalci so bili takrat Lionel Terray, Gramminger, Hellepart, Cassin, Mauri, Eiselin. Tragedija se je zgodila od 3. do 12. avg. 1957, Corti in Longhi sta vstopila v smer Sedlmayer in Mehringer, zgrešila, sestopila, 5. avg. sta se jima pridru-

žila Nemca, navezali so se v eno navezo. Po treh bivakih nad Hinterstoisserjevo prečnico pred prvim snežiščem in pred »Pajkom« je Nothdurft bolan, Longhi izčrpan, napredujejo zelo počasi, iščejo pravo smer, vreme se kazi. Zgodaj zjutraj 9. avg. Longhi pade in obleži vzhodno od »Pajka«, 300 m pod vrhom, ostali trije ob 10 uri dosežejo »Pajka«. Ob 15. uri zadene Cortija kamen, ostane v zavetju previsa 200 m pod vrhom. Nemca izplezala opolnoči, v soboto 10. avgusta pa ju pri sestopu vzame plaz. Isti dan nastopi reševalna služba. ugotovi, kje sta Longhi in Corti, a ne more do njih. Vsi reševalci bivakirajo na vrhu Eigerja, 11. avg. rešijo Cortija, Cassin in Mauri še slišita Longhija. Drugi bivak reševalcev. Ponoči posname Longhija plaz, vendar ga pusti viseti na vrvi vzhodno od »Pajka«. Dve leti nato 9. julija 1959 ugotove vodniki iz Oberlanda, da je umrl viseč na vrvi. Do Longhijevega pogreba ni prišlo zaradi denarja.

Jack Olsen pravi: »Po desetih dnevih je vodnik Stäger dobil zagotovilo od Fondation Suisse, da bo za primanjkljaj poskrbljeno, in naslednji mesec je ustanova nakazala 3657,75 FS, enako vsoto štiri banke. Primanjkljaj je bil plačan, vodniki so dobili odškodnino za opremo, ostalo so si razdelili kot nagrado.«

Štiri leta po nesreči, avg. 1961, je Stäger našel nedotaknjeni trupli obeh Nemcev.

Sklep: Corti je bil sicer dober plezalec, toda v Eiger je šel slabo pripravljen, ni preštudiral smeri, Longhi pa je bil prestar in premalo tehnično izurjen. Ko je kazalo na slabo vreme, bi bil moral obrniti, prav tako Nemca, ko sta izgubila svoje brašno je bil povrh še Nothdurft bolan. Reševalni akciji je manjkalo koordinacije, vodenje vodnikov je bilo neprimerno, ga pa lahko opravičujemo s švicarskim stališčem, ki postavlja eigerjevce izven zakona, in s strogostjo, s katero švicarske zavarovalnice presojajo nesreče v gorah.

Alain de Chatellus Olsenovo knjigo hvali, čeprav je v njej nekaj neprimernih izrazov in pomot. Zanimiva so njegova izvajanja glede zaslužka v gorah. Ta se drži same zibelke alpinizma. Zgodovina prvega vzpona na Mount Blanc in današnje žičnice so dokaz za to. V 19. stoletju so skušali vzdržati neko ravnotežje med amaterstvom in profesionalstvom, vendar so bil tudi v najbolj »heroični« dobi alpinizma plezalci pripravljani tvegati — za denar. Celo kasnejši papež Pij XI, alpinist Ratti ni imel nič proti temu, saj je »zanašanje na božjo pomoč res zadnja reševalna ekipa«. Vodniki v primeru nesreče nimajo enakih dolžnosti kakor mornarji pri brodolomu, saj se transport po morju ne vrši zaradi športa, zabave ali tveganja. V nesreči je treba pomagati, toda »kri nima cene«. Če gre za izjemna reševanja, kakor npr. v steni Eigerja, kamor vstopajo samo najdrznejši in najboljši plezalci, ne moreš zahtevati od gorskih vodnikov, da bi tvegali to, čemur po svojih močeh in izkušnjah sploh niso kos. Drugo

je seveda vprašanje zakaj si kljub temu laste visoki naslov visokogorskega vodnika. — Alain de Chatellus je s tem odprl vprašanje, ki bi o njem — mutatis mutandis — lahko spregovorili povsod. Marsikaj je v teh stvareh še nejasnega, nedomišljenega, opravljenega s frazo in posploševanjem.

Ovitek Olscnove knjige je senzacionalen, čez vso stran je z velikimi črkami vtisnjen problem z naslednjim besedilom: »Štirje možje na Eigerju — slabo opremljeni in slabo pripravljani — en sam je prišel iz severne stene — kriv? — nedolžen? —«

FRANCOSKA GRS (Le Secours en Montagne) se je 1. 1962 močno okrepila: Reševalci-piloti so prišli do novih izkušenj, vedno več je bilo alarmov, ki so terjali helikopter, ki je že prevzel mesto med običajnimi reševalnimi sredstvi, seveda za natančno opredeljeno primere in okoliščine. Na področju francoskih Alp so v 1. 1962 intervenirali 179 krat in spravili z gora 59 mrličev, 117 ranjencev in 57 pogrešanih. Reševalnih dni je bilo 2363. Med reševalci je bilo več kot polovica organov javne varnosti, poleg tega vojniki in cariniki, dalje poklicni vodniki, najmanj pa prostovoljnih reševalcev. Spričo vedno večjih množic v gorah se, tako kaže, v razvitih deželah prostovoljna reševalna služba vedno bolj naslanja na organizirano javno varnost.

ZIMSKI ALPINIZEM je odprl nov svet avantur vsem, ki nimajo priložnosti, da bi se udeležili velikih ekspedicij zunaj Evrope, pravi Roberto Sorgato, ki opisuje svoj zimski vzpon v Cima Su Alto. Novejše smeri v Dolomitih so si zelo podobne in ne nudijo več čustvenih vzgonov: dobra kondicija, dobra oprema, fizična odpornost, odlična tehnika, klin za klinom, pa si na vrhu. Pozimi pa je drugače. Sneg spremeni pokrajino in ji vrne tisto samoto, ki jo poleti rušijo kočje, vzpenjače, žičnice, avtomobili in masovni turizem. V vertikalni steni ali onstran vertikale tehnični problemi niso bistveno drugačni, le temperatura zahteva večjo odpornost, — obremenjeno opremo, zavira tempo plezanja in ga s tem otcuže. Kar je poleti lahko, postane pozimi težko in čisto problematično.

Zimski vzponi v Dolomitih se zadnja leta vse bolj množe, nadaljuje Sorgato, le Civetta še ni imela zimskih gostov. Civetta je še poleti nevarna, Sorgato sam je sredi avgusta v Sollederjevi smeri izgubil enega najboljših plezalcev iz Belluna Gianfranca de Biasi. Pozimi pa je Civetta najprej stvar resne psihološke priprave. Civetta predstavlja ekstremno težavnost, absolutno osamljenost, povratek je dolg in kompliciran, nevarnost preži tudi pod vrhom stene. Zato so se zanjo odločili Ronchi iz Falcade, Redaelli iz Mandelladel Lario in Sorgato sam in sicer za Livanosovo smer v Cima Su Alto, zgodovinsko smer, ki je po drugi svetovni vojni kazala pot v nov razvoj dolomitskega plezanja. V njej sicer ni večjih žetav, kot so jih imele predvojne dolomitske smeri, pač pa je novost v tem, da jih je več in v vseh raztezajih. Zimsko plezanje te smeri sredi februarja 1962 je terjalo tri bivake in ekstremno vzdržljivost. Obiskal jih je celo avion, drugi in četrti dan, drugič kar dva aviona. Sorgato pravi, da jim je ta pozornost pilotov dobro dela. Poleg tega so plezalce ves čas gledali z daljnogledi iz vzhodne vasi. Sestop je dobil, pravi Sorgato, kakor prebujanje iz hudega sna.

BERNSKI PLANINSKI MUZEJ, o katerem smo že večkrat poročali, je bil 17. aprila letos prenovljen ponovno odprt. Muzej je bil ustanovljen na pobudo bernske sekcije CAS 1. 1905, v sedanje poslopje na trgu Helvetia pa je prišel 1. 1933. To leto je bila ustanovljena tudi muzejska »ustanova«, ki jo vzdržujejo švicarska zvezna vlada, republika in mesto Bern, CAS in sekcija CAS Bern.

Dinamični direktor prof. dr. Georges Grosjean je pri ponovni otvoritvi govoril o težavah, ki so nastopale v štirih letih reorganizacije muzeja. Pred seboj je imel nalogo, da se omeji v številu eksponatov na najbistvenejše, kajti minil je čas muzejev, prenatrpanih z različnimi eksponati, ki utrujajo še tako razpoloženega obiskovalca. Tempo časa terja strog izbor eksponatov, njihovo valorizacijo in revalorizacijo. Bernski muzej je prava šola za druge planinske muzeje po drugih deželah.

Odslej se bo ta planinski muzej posvečal predvsem zgodovini planinstva in alpski to-

Planinska založba pripravlja drugo popravljeno in izpopolnjeno izdajo vodnika po transverzali »Po slovenskih gorah«. Uredništvo vodnika je z 20. sep. t. l. prevzel tov. Vilko Mazi, znani planinski publicist.

Prosimo, da do 1. novembra t. l. sporočite vse pomanjkljivosti in neskladnosti, ki ste jih opazili pri prvi izdaji tega vodnika, na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9.

pografiji. Prostor za geologijo, mineralogijo, favno, floro, klimatologijo in ledenike je močno skrčen. Te stroke bo prevzel predvsem prirodoslovni muzej v Bernu in drugi muzeji.

Prva dvorana je vsa v znamenju CAS. Nasproti vходу visi velika karta 1 : 50 000 (dar zvezne topografske službe), ki predstavlja vse švicarske gore. Pritisk na gumb in obiskovalcu se s svetlobnimi znaki na karti prikaže položaj 151 koč CAS in mesto 130 gorskih reševalnih postaj, če pritisnemo na drug gumb. V isti dvorani so makete nekaterih tipičnih koč: Prva iz l. 1863 — Grünhornhütte (ob tem: zadnji čas je, da se naredi makete naših prvih koč. Vodnikove ni več, Kocbekova razpada, itd.), ki je imela komaj 6 ležišč (kakor naša prva Mozirska koča iz l. 1896, ki je tudi davno že ni več, celo fotografije so redke); dalje prva koča pod Matterhornom (1880—1915). Več vitrin kaže dokumente o ustanovitvi CAS.

Velik prostor je določen za raziskovanje in za zgodovino odkrivanja Alp. Na stenah so imena, portreti, citati velikih pionirjev alpinizma. En kot je posvečen gorskim vodnikom, druge vitrine reševalnim napravam in opremi prvih alpinistov. V gornjem nadstropju, ki je bil prenovljen že l. 1959, je topografija, nekdanja, klasična in moderna kartografija. Dvorana reliefov je ponos muzeja. Kdor jih je videl, bo priznal, da po pravi. Kaj stroškov pomeni za muzej samo ta dvorana!

NOVE SMERI V DOLOMITIH: Jugoahodna stena Rode di Vaël je visoka 400 m. Štirje italijanski plezalci de Francesch, Franceschetti, Romanin in Vuench so zabili vanjo 400 klinov, med njimi 60 svedrovcev, da so potegnili čez njo direttissimo med smermi Maestri — Baldessari in Brandler — Hasse. Nemci Kauschke, Siegert in Uhnert, prva oba znana iz zimskega Matterhorna in Velike Cine so v Rodi di Vael v isti steni plezali kot tretji pozimi. V Saas Maor pa je januarja 1963 prvič pozimi preplezal vzhodno steno mladi Marchesini sam, v osmih urah z enim bivakom. To je ena najlepših smeri v Dolomitih, datirana od l. 1926 in šteje doslej 100 ponovitev. Pred Marchesinijem sta jo kot samohodca preplezala le Maestri in Franceschini. Marchesini je, kaže, nova zvezda med Dolomiti. Sam je preplezal pozimi kot prvi smer Castiglioni — Detassis v Cima Canali in smer Soldà v Torre Giallo, obe v enem dnevu. Angleška naveza Crew in Wright je lani kot tretja ponovila smer Philipp — Flamm v Civetti. To smer ocenjujejo kot najtežjo smer prostega plezanja v vseh Alpah. Plezala sta 23 ur, v 40 raztežajih sta zabila komaj 37 klinov. Ista angleška naveza je zmogla Sollederjevo smer v severozahodni steni Civette, Cassinovo v severni steni Zapadne Cine in Bonattijev stober v Druju. Sollederjeva smer šteje doslej 200 ponovitev. Med Comicijevo in Sollederjevo sta Kaiser in Rosenzopf potegnili septembra 1962 smer »Mladost«, 26 ur plezanja, A₁ in A₂.

ZVEZNI NAGRADNI NATEČAJ

za najboljši barvni diapozitiv s planinsko tematiko

Pogoji za udeležbo:

1. Nagradnega natečaja se lahko udeleži vsak državljan SFRJ.
2. Avtorji lahko predložijo poljubno število barvnih diapozitivov.
3. Motivika je popolnoma svobodna — edini pogoj je, da je v kakršnikoli zvezi s planinstvom. Prednost imajo še nereproducirani diapozitivi.
4. Diapozitivi naj bodo uokvirjeni v steklene okvirje in opremljeni s podatki (naslov motiva, priimek in ime avtorja).
5. Za najboljše barvne diapozitive so razpisane sledeče nagrade:
prva nagrada v znesku 20 000 din,
druga nagrada v znesku 15 000 din,
tretja nagrada v znesku 10 000 din,
četrti nagrada v znesku 8000 din,
peta nagrada v znesku 6000 din.

Za najboljšo kolekcijo barvnih diapozitivov (najmanj osem):

- prva nagrada v znesku 20 000 din,
 - druga nagrada v znesku 15 000 din.
- Poleg nagrajenih diapozitivov bo prireditelj odkupil tudi določeno število diapozitivov po ceni 1000 din za komad.
6. Vsi nagrajeni diapozitivi postanejo last prireditelja s pravico do reprodukcije.
 7. S poslanimi diapozitivi bo prireditelj ravnal skrbno, vendar ne odgovarja za poškodbe ali izgubo nastalo pri transportu.
 8. Rok za oddajo barvnih diapozitivov je do 1. novembra 1963 na naslov:
PD Ljubljana-matica, Miklošičeva 17 z oznako »Za nagradni natečaj«.
 9. Posebnost ocenjevanje predloženih diapozitivov bo javno ocenjevanje strokovne žirije in članstva na podlagi anketnih lističev na posebej za to prirejenem članskem večeru PD Ljubljana-matica.

PD Ljubljana-matica

Planinska zveza Slovenije ustanavlja slovenski planinski muzej. Da bi delo zanj čimprej in čimbolje steklo, bo namestila honorarnega kustosa. Osebe, ki imajo za to veselje, smisel in sposobnost, prosimo, da pošljejo prijave z življenjepisom. Vse drugo po dogovoru. Prijave pošljite vsaj do 1. novembra t. l. na naslov Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvořakova 9.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950

Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-29/1-11

Brzjavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

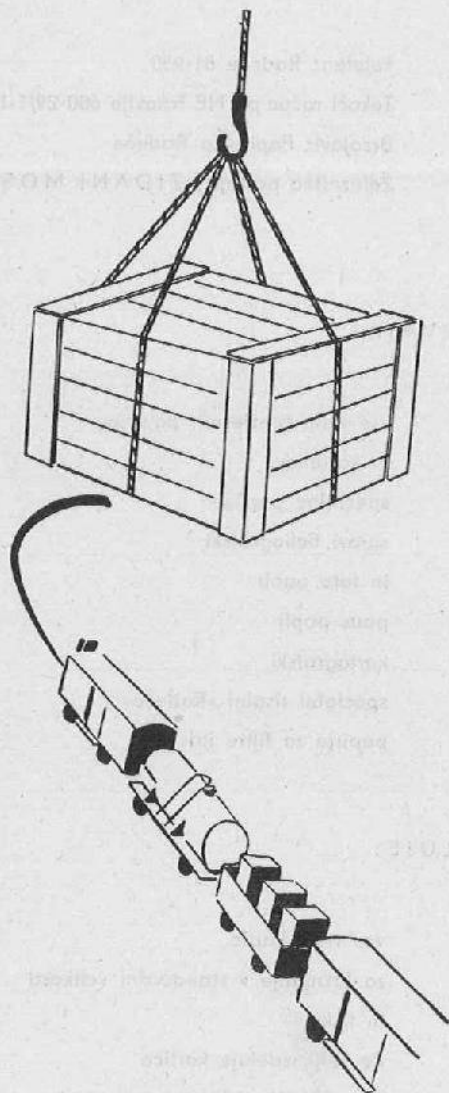
MEDNARODNA ŠPEDICIJA,
TRANSPORTI IN SKLADIŠČA

»Intertrans – Globus«

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA CESTA 152 A

– telefon: h. c. 33-662

– telex: 03-107

opravlja

KVALITETNO,
POCENI
IN HITRO

- vse špeditorske usluge v zvezi s tuzemsko in mednarodno blagovno menjavo ne glede na vrsto in količino blaga;
- vse carinsko posredniške posle pri uvozi in izvoznih pošiljkah;
- kvalitetni in kvantitetni pregled blaga;
- prevoz blaga s tovornimi avtomobili v tuzemstvu in inozemstvu, sejemske usluge z lastno mehanizacijo;
- nakladanje, prekladanje, skladiščenje, hranjenje in zavarovanje blaga.

INTERESENTI ZAHTEVAJTE INFORMACIJE IN PONUDBE OD CENTRALE
PODJETJA IN PODRUŽNIC: BEOGRAD, ZAGREB, RIJEKA, MARIBOR,
CELJE, JESENICE, KOPER, NOVA GORICA, SEŽANA, NOVI SAD, SU-
BOTICA.

S POSLOVNIM SODELOVANJEM SE BOSTE O SOLIDNOSTI OPRAVLJE-
NIH USLUG SAMI PREPRIČALI.

TOVARNA CELULOZE IN PAPIRJA

Ustanovljena leta 1842

VEVČE - MEDVODE

IZDELUJE:

Sulfitno celulozo, pinotan, brezlesne in srednjefine papirje za grafično in predelovalno industrijo kakor tudi za široko potrošnjo. — Razne kulerje v barvah, kartone, rastrirane papirje ter pelur v raznih barvah

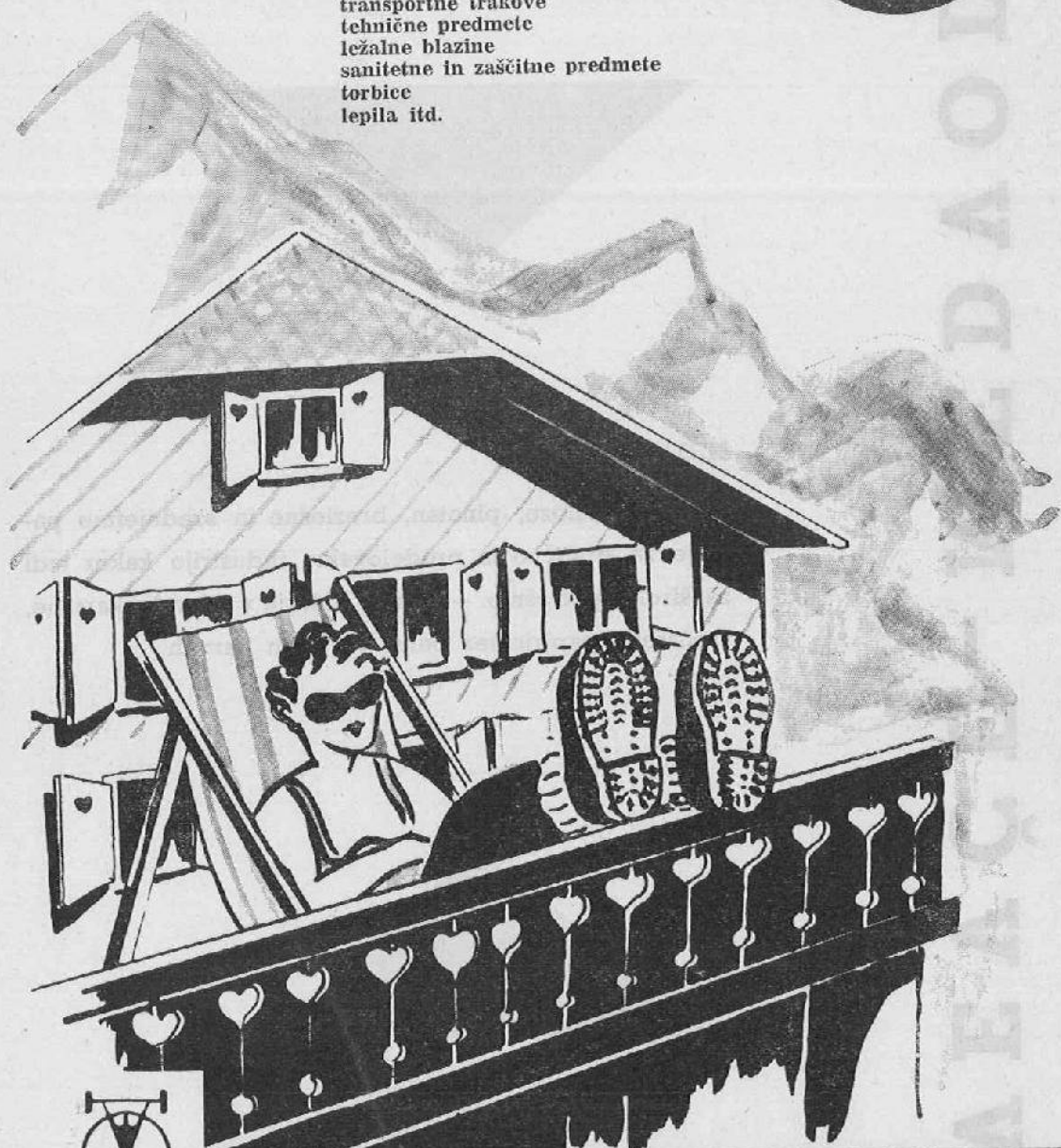
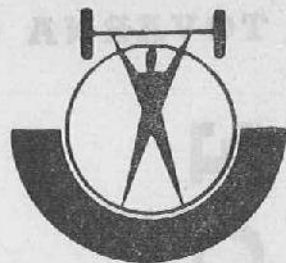
Sedež VEVČE, pošta LJUBLJANA-POLJE

LE DOBRO OPREMIJENEMU PLANINCU GORE NUDIJO UŽITEK

S »SAVA« gorskimi gumi podplati
je korak varen in zanesljiv

izdelujemo:

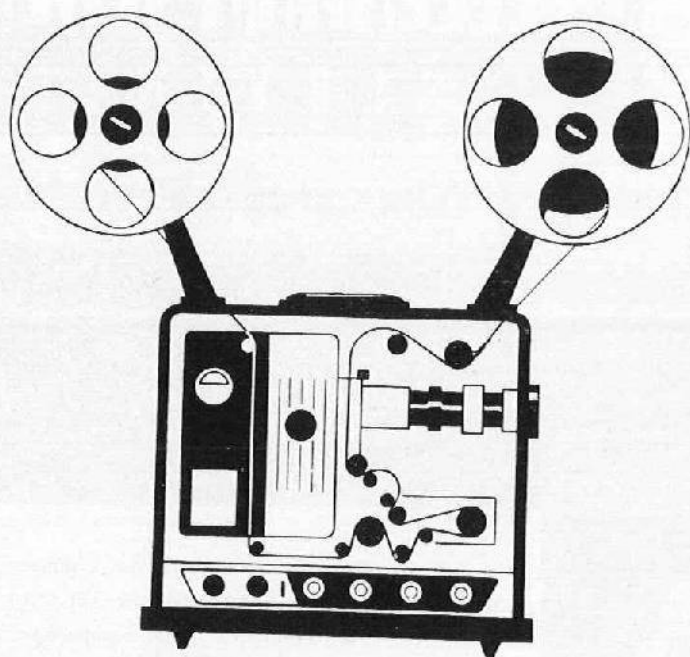
visokokvalitetno avtopnevmatiko
plašče za kolesa in mopede
cevi vseh vrst z vložki in brez
klinasta in navadna gonilna jermena
transportne trakove
tehnične predmete
ležalne blazine
sanitetne in zaščitne predmete
torbice
lepila itd.

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV

Sava

KRANJ • SLOVENIJA • JUGOSLAVIJA

Na predavanjih, tečajih, v šolah, kolektivih . . . boste najlepše prikazali
neizmerne lepote narave s predvajanjem filmov s

KINOPROJEKTORJEM za ozki film - KO-6

**ISKRA
KRANJ**

Informacije in prodaja: Prodajno servisna
organizacija ISKRA, Ljubljana, Linhartova c.
35/I ali po Industrijskih prodajalnah ISKRA
v vseh večjih mestih države

ŽELEZARNA JESENICE

SLOVENIJA

dobavlja vse od gredlja

patentirano žico, svetlo in pocinkano v dimenzijah od 0.4 do 5 mm (dimenzije in tolerance po JUS C.B6.110 i JUS C.B6.111).
patentirano žico izdelujemo iz SM ogljikovega in elektro jekla
in normalno dobavljamo v kolobarjih.

patentirano žico za prednapeti beton dobavljamo tudi kot poravnano in ponovno namotano v kolobarje sledeče velikosti:

- ∅ 5 mm v kolobarjih 1500 mm
- ∅ 2.5 mm v kolobarjih 600 mm

do plemenitih jekel